

КРАХ АБО АДНАЎЛЕННЕ?

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ:
«Як з цаглінак дом, з асобных
гвораў, з яркіх індывідуальнасцяў
ствараецца храм літаратуры,
храм, без якога не абысціся
нармальнаму чалавеку, бо інакш
ён абрасце першабытнай скурай
тупасці, хамства, хіжасці
і хцівасці».

5

ВЫПРАБАВАННЕ ШБ

Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ—
пра зборнік паэзіі
«Рабіна над вірам».

6—7

МРОЦЦА ВЫЗВОЛЬНЫ ІДЭАЛ

Вершы
Міколы АРОЧКІ

8

ТРЫ АПАВЯДАННІ

Івана НАВУМЕНКІ

9

ГАЛАКТЫКА... ДЛЯ ЎСІХ?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ—
пра эстраднае шоу
«Галактыка кахання»

10—11

СПАТКАННЕ З РАДЗІМАЙ

Лісты Гаўрылы ГАРЭЦКАГА
да жонкі— Ларысы Гарэцкай

13—15

БУДЗЬМА РАЗАМ!

Шаноўныя чытачы!
Напамінаем, падпіска на "ЛіМ" на першае
паўгоддзе працягваецца. Яе можна аформіць
у любым паштовым аддзяленні. Кошт індывідуальнай
падпіскі на адзін месяц — 1100
рублёў, на тры — 3300 рублёў, на пяць —
5500 рублёў.

Індывідуальны індэкс — 63856.

Кошт ведамаснай падпіскі на адзін месяц —
2500 рублёў, на тры — 7500 рублёў, на пяць
— 12500 рублёў.

Ведамасны індэкс — 63857.

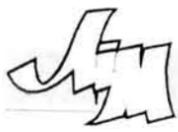
Фота Ю. ЗАХАРАВА

Першы подых вясны,

Лёгкі подых цяпла,

І збываюцца сны

На ўзбярэжжы святла...

КОЛА ДЗЁН

Сёння ў Солт-Лэйк-Сіці стартвалі XIX зімовыя Алімпійскія гульні. Наша зборная спадзяецца вярнуцца дамоў з высокімі ўзнагародамі. А як яно будзе — пакажа час і самі спартсмены. Але трэба спадзявацца, што рэкорды будуць. Рэкорды ставяць не толькі людзі, а і прырода. Так апошнім часам дзякуючы паўднёва-заходнім вятрам, на тэрыторыі нашай краіны стаіць выключна цёплае надвор'е ў межах 8-15 градусаў. Плюс 10 градусаў было зафіксавана ў мінулую нядзелю ў Мінску. Такая высокая тэмпература паветра ў першую пядзідзёнку лютага назіралася сёлета ўпершыню за 120 гадоў сінатыхных назіранняў. Але якім бы ні было надвор'е, жыццё працягваецца і ў кожнага яно сваё...

ПАЗІЦЫЯ ТЫДНЯ

Нарэшце, здаецца, Беларусь і Расія зблізілі свае пазіцыі ў вырашэнні пытанняў тарыфнай палітыкі на пастайкі газу. Ужо дасягнута дамоўленасць бакоў прадаваць нашай краіне газ па тарыфах цэнавага пояса Смаленска і Бранска, а гэта значыць, што цана кубаметра газу будзе на 11 долараў меншай, чым па тарыфах, якія дзейнічаюць цяпер, і складзе 19 долараў. Новыя тарыфы для Беларусі будуць ніжэйшыя за цяперашнія нават пасля плануемага ў Расіі падаражання энерганосбітаў. Хочацца спадзявацца, што абяцанае нам не давядзецца чакаць некалькі гадоў...

ПАДРЫХТОўКА ТЫДНЯ

Не першы год рыхтуецца праект закона аб альтэрнатыўнай службе. І, здаецца, ён ужо амаль гатовы і сёлета будзе прыняты. Згодна з законапраектам, замена тэрміновай службы на альтэрнатыўную прадугледжана для прызыўнікоў, што маюць рэлігійныя перакананні, а таксама для юнакоў, якія выходзяць у няпоўныя сем'і. Міністэрства абароны Беларусі прагназуе, што адразу пасля прыняцця закона жаданне ісці на альтэрнатыўную службу выкажуць каля 300 чалавек, а потым колькасць «альтэрнатыўшчыкаў» стабілізуецца на ўзроўні 50-60 чалавек у прызыў. Лічбы не вялікія і здаюцца заніжанымі, але калі ведаць, што тэрмін альтэрнатыўнай службы будзе ў два разы большы, чым ваенны, то сапраўды лепей год пахадзіць з аўтаматам, чым два гады з рыдлёўкай...

ІНФАРМАЦЫЯ ТЫДНЯ

У друку ўжо не першы раз з'яўлялася інфармацыя, што нашу краіну чакае пенсійная рэформа. І вось зноў сродкі масавай інфармацыі загаварылі пра гэта, і нават існуе меркаванне, што пенсійная рэформа можа пачацца ўжо ў лютым гэтага года, калі ўрад падтрымае прапанову Міністэрства працы і сацыяльнай абароны аб падвышэнні пенсійнага ўзросту. Падвышаць яго плануецца на 3-6 месяцаў у год. І глядзім, праз некаторы час у нашай краіне, калі меркаваць па лічбах сярэдняй працягласці жыцця нашых грамадзян, мала хто будзе дажываць да пенсіі. Праўда, дажыць кожны чалавек можа і да 100 гадоў, але, як гаворыцца, хто яму дасць і, да ўсяго, ці аберажэ ён сябе ад спакус, якія забіраюць апошняе здароўе...

КАНСУЛЬТАЦЫІ ТЫДНЯ

Не першы год ужо гаворыцца, што каб трапіць у Польшчу трэба будзе віза. І вось у Мінску адбыліся кансультацыі паміж Міністэрствамі замежных спраў Беларусі і Польшчы на ўзроўні кіраўнікоў палітычных дэпартаментў. Польшкім бокам было зазначана, што пры ўвадзеным візавага рэжыму МЗС Польшчы і органы дзяржаўнай улады зробіць максімум для таго, каб пасля ўвадзнення віз у Беларусь не складалася ўражанне, што палкі да іх павярнуліся спіноў. Візавы рэжым у адносінах да Беларусі Польшча ўвадзіць ў 2003 годзе і не з самага пачатку года. Словам, пакуль можна ў Польшчу ехаць без асаблівых праблем, скарыстаўшы гэты момант, каб пасля не шкадаваць...

ЗВЕСТКІ ТЫДНЯ

Паводле звестак Міністэрства статыстыкі і аналізу, у рублёвым вылічэнні зарплата за мінулы год узрасла на 89,7 працэнта (з 91,961 да 174,422 рубля), а ў доларавым эквіваленце — з 75 да 108 долараў. Аднак можна чуць ад некаторых жыхароў нашай краіны: «Не трэба нам 100 долараў, якія атрымаеш невядома калі, а дайце нам за нашу працу хоць 50, але сёння...»

ПАДАРАЖАННЕ ТЫДНЯ

З 1 лютага ў Мінску адразу на 50 працэнтаў падаражаў праезд у грамадскім транспарце. Цяпер аднаразовы талончык каштуе 120 рублёў, праязны на адзін від транспарту — 5400, на два — 7200, на тры — 8400, на чатыры — 9600 рублёў. Ільготнікі па-ранейшаму плацяць палову ад гэтых коштаў. Нягледзячы на падаражэнне праезду, транспартнікі не пакрываюць расходаў на перавозкі. Да ўсяго, Міністэрства жыллёва-камунальнай гаспадаркі мае намер ініцыяваць увядзенне розных відаў талончыкаў на праезд у гарадскіх аўтобусах і тралейбусах сталіцы. А справа ў тым, што сёння гарадскія аўтобусамі і тралейбусамі перавозіцца прыкладна аднолькавая колькасць пасажыраў, але датацыі з мясцовага бюджэту на пакрыццё страт, што ўтвараюцца ў выніку фіксаванага кошту праезду, «тралейбуснікі» атрымліваюць у некалькі разоў меней.

ПРАГНОЗ ТЫДНЯ

Прагноз — справа няўдзячная, але прагнозы могуць з цягам часу стаць рэальнасцю. Добра, калі прагнозы — пра лепшае жыццё, але ёсць і сумныя прагнозы... Так прагноз, які быў зроблены 20 гадоў назад, што ў 2000 годзе на зямным шары на рак павінны захварэць 20 мільянаў чалавек, поўнасьцю спраўдзіўся. У Беларусі ў 2000 годзе было выяўлена 33 тысячы хворых са злаякаснымі пухлінамі. Кожныя 16 хвілін медыкі рэгіструюць новы выпадак раку. Штодня колькасць хворых на анкалагічную паталогію ў краіне павялічваецца на 90 чалавек. Страшна... І ўсё ж, як гаворыцца, гэта не самы страшны страх, бо ў наступныя 20 гадоў анкалагічны захворванні пацягнуць сардэчна-сасудзістую паталогію і выйдучы на першае месца сярод прычын смяротнасці насельніцтва нашай планеты. Цяпер у індустрыяльна развітых краінах свету ад ракавых захворванняў гіне 25 працэнтаў насельніцтва. Нас можа суцэшыць толькі тое, што мы не лічымся высокаіндустрыяльнай краінай. У краінах, якія развіваюцца, гэта лічба складае 5 працэнтаў. І ўсё ж...

ЖАРАБ'ЁўКА ТЫДНЯ

У партугальскім горадзе Порту прайшла жараб'ёўка адборачных матчаў чэмпіянату Еўропы па футболе, фінальная частка якога пройдзе з 12 чэрвеня па 4 ліпеня 2004 года. Каманда Беларусі трапіла ў адборачную групу № 3 і ёй давядзецца гуляць са зборнымі Галандыі, Чэхіі, Аўстрыі і Малдовы. Па рашэнні УЕФА ўсе адборачныя матчы павінны прайсці ў наступныя даты: 2002 год. 7-8 верасня, 12-13 і 15-16 кастрычніка. 2003 год. 29-30 сакавіка, 1-2 красавіка, 7-8 і 10-11 чэрвеня, 6-7 і 9-10 верасня, 11-12 кастрычніка. Каманды, якія зоймуць другія месцы, разыграюць пяць пуцёвак у стыкавых матчах, якія прызначаны на 15-16 і 18-19 лістапада 2003 года. Будзем балець за нашых хлопцаў!

СУСТРЭЧЫ

Да разнастайнасці моў і культур

У Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы адбылося пасяджэнне «круглага стала», дзе былі абмеркаваны пытанні падрыхтоўкі да міжнароднага сімпозіума «Разнастайнасць моў і культур у кантэксце глабалізацыі». Сімпозіум, ініцыятарам правядзення якога стаў Саюз беларускіх пісьменнікаў, мае адбыцца 9—10 ліпеня 2002 года.

У пасяджэнні прынялі ўдзел старшыня нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА ў Рэспубліцы Беларусь Уладзімір Шчасны, намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ліля Ананіч, намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Валеры Гедройц, дэпутат Па-

латы прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Надзея Цыркун, каардынатар праекта Міжнароднага сімпозіума Васіль Якавенка, старшыня Таварыства беларускай мовы імя Ф.Скарыны Алег Трусаў, кіраўнік семінара «Вытокі фізічнага і духоўнага тэрарызму ва ўмовах глабалізацыі» Адам Мальдзіс, старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Вольга Іпатава.

Імпульсам для правядзення такога сімпозіума стала нядаўна прынятая ЮНЕСКА дэкларацыя «Аб разнастайнасці культур». Васіль Якавенка ў сваім выступленні прывеў меркаванне вядомага расійскага філосафа Канстанціна Лявонц-

ева, што змяншэнне біялагічнай разнастайнасці вядзе да дэградацыі — гэтак жа і ў разнастайнасці культурнай.

Мэта сімпозіума: усебакова вывучыць пастаўленую праблему, раскрыць яе своеасаблівасць і вастрыню на фактах беларускай гісторыі, гісторыі іншых краін, выпрацаваць рэкамендацыі па захаванні і абароне моў і культур малых народаў ва ўмовах глабалізацыі, садзейнічаць наладжванню і аднаўленню кантактаў беларускіх пісьменнікаў, мовазнаўцаў, дзеячаў культуры са сваімі калегамі ў свеце.

Наш кар.

У Саюзе беларускіх пісьменнікаў

Пад старшынствам Вольгі Іпатавай прайшла чарговая камісія па правядзенні міжнароднага сімпозіума «Разнастайнасць моў і культур у кантэксце глабалізацыі».

У ёй удзельнічалі намеснік міністра інфармацыі Л. Ананіч, намеснік міністра культуры В. Гедройц, старшыня ТБМ імя Ф.Скарыны А. Трусаў, каардынатар праекта В. Якавенка, дырэктар Скарынаўскага цэнтру Л. Уладзікоўская-Каналлянік, доктар філалагічных навук, прафесар А. Мальдзіс.

Былі абмеркаваны бягучыя пытанні падрыхтоўкі да гэтага важнага міжнароднага сімпозіума. Вызначаны бліжэйшыя планы і задачы.

Адкрыты ўрок для школьнікаў Мінска, прысвечаны творчасці Міхася Сяднёва, прайшоў у бібліятэцы СБП.

Сярод тых, хто прыйшоў на сустрэчу з вучнямі, былі намеснікі старшыні СБП Навум Гальпяровіч і Віктар Праўдзін, пісьменнікі Лідзія Савік, Леанід Левановіч, Святлана Явар. Яны гаварылі пра жыццёвы і творчы шлях Масея Сяднёва, пра яркі і самабытны талент творцы.

Прэзентацыя новай кнігі вершаў Віталія Гарановіча «Святло блакіту» адбылася ў Глыбоцкай сярэдняй школе № 3. Выхад зборніка, які выпусціла выдавецтва «Беларускі кнігазбор», быў прымеркаваны да 50-годдзя пэста.

Сярод тых, хто спрычыніўся да гэтай важнай падзеі, былі старшыня Камітэта лясной гаспадаркі пры Саўеце Міністраў РБ М. Крук, дырэктар прадпрыемства «Глыбоцкія электрычныя сеткі» В. Кубарка, дырэктар

малочна-кансервавага камбіната Г. Ермаковіч, якія выступілі на прэзентацыі. Сярод выступоўцаў былі і госці з Мінска — рэдактар кнігі Аляксей Пісьмянкоў і Навум Гальпяровіч.

Н. Гальпяровіч уручыў юбіляру Граматы Саюза беларускіх пісьменнікаў. Юбіляра віншавалі сябры па Глыбоцка-Полацкай філіі Віцебскага абласнога аддзялення СБП Аляксей Жыгуноў, Уладзімір Сауліч, Фама Ляшонак.

Адбылася прэс-канферэнцыя па ўстаноўцы помніка Ларысе Геніюш і аб яе рэабілітацыі. На ёй выступілі В. Іпатава, А. Белы, прафесар А. Саламонаў, адвакат Г. Паганяйла.

У шчырай зацікаўленай гаворцы падымаліся пытанні дастойнага ўшанавання адной з выдатнейшых дачок беларускага народа.

Н.К.

У Беларускай саюзе мастакоў

БСМ вылучыў на атрыманне Дзяржаўнай прэміі РБ наступных сяброў саюза: жывапісец **В.Шкарубу** за серыю пейзажаў «Спрадвечнае»; скульптар **А.Дранца** за помнік князю Давыду ў Давыд-Гарадку; мастака-манументаліста **У.Крываблоцкага** (за манументальны роспіс «Реквіем» у Музеі Вялікай Айчыннай вайны); калектыву мастакоў **В.Даўгялю, Ю.Івахнішына, В.Чайку** за комплекснае архітэктурна-мастацкае рашэнне Палаца Рэспублікі.

З прадстаўлення БСМ атрымалі дзяржаўныя стыпендыі дзеячы культуры: **А.Жукоўскі** за серыю жывапісных работ «Міленіум»; **Н.Пілюзіна** за серыю батвікаў «Купалінка»; **І.Пратасеня** за серыю акварэляў

«Бацькаўшчына паэтаў»; народны мастак Беларусі **В.Шаранговіч** за цыкл ілюстрацый да кнігі Я.Коласа «Новая зямля», а таксама маладыя мастакі **П.Кандрусевіч** за цыкл партрэтаў сучаснікаў; **Ж.Няхайчык** за серыю жывапісных работ «Свет дзяцінства як сімвал часу», **П.Тарнікаў** за творчы праект серыі ілюстрацый да выданняў беларускіх і замежных аўтараў.

БСМ рыхтуе да адкрыцця ў лютым вялікую выставу секцыі скульптуры ў Рызе.

На сёняшні дзень, як зазначыў старшыня БСМ **У.Басалыга**, «для саюза вялікай праблемай сталі намагацца падатковых службаў раз-

глядаць дзейнасць мастакоў-сяброў БСМ, якія прадаюць свае творы праз сетку магазінаў, як прадпрыемстваў. Гэта ставіць мастака ў абразлівае становішча, бо мастак — творца, а не прадпрыемальнік. Але ж ужо прыняты закон аб творчай асобе і творчых саюзах, дэкрэт прэзідэнта, дзе фіксаваны падатак выплачваюць толькі тыя мастакі, якія не з'яўляюцца сябрамі БСМ і прадаюць свае вырбы на плошчах і вуліцах. Гэта не павінна датычыць сяброў саюза. Але растлумачыць гэту розніцу падатковай інспекцыі, якая не ўнікае ў спецыфіку мастакоўскай працы, мы не можам. Мы лічым, што можа адбыцца грубае парушэнне правоў сяброў нашага саюза і будзем адстойваць сваю думку на любым узроўні».

Узнагароды «Спадчыны»

18 студзеня ў памяшканні музея Янкі Купалы адбылася чарговая ўрачыстая вечарына грамадска-асветніцкага клуба «Спадчына», культурна-адукацыйнай якой было віншаванне вядомага беларускага мастака Яўгена Ціхановіча з 90-гадовым юбілеем і ўшанаванне яго пачэснай і ганаровай узнагародай — бел-чырвона-белай стужкай з выявай Пагоні і з надпісам «Ганец адраджэння». Той унёсак у беларускае выяўленчае мастацтва, які зрабіў за сваё доўгае жыццё юбіляр, заслугу мае самых лепшых ухвалаў.

Пасля адбыліся астатнія ганарванні: медалём з выявай Язэпа Лёсіка (вядомага беларускага філалага) за служэнне роднаму слову была ўзнагароджана выкладчык матэматыкі і дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі Людміла Майсеня. У сваім слове ў адказ яна адзначыла трывалую тэндэнцыю ў нашай моладзі да спасціжэння сваёй нацыянальнай адметнасці. Былі прыведзеныя яркія прыклады з яе 10-гадовай практыкі выкладання вышэйшай матэматыкі па-беларуску.

Вядомы пісьменнік і даследчык нашай даўніны Арсень Ліс быў узнагароджаны медалём з выявай Язэпа

Драздовіча за глыбокае даследаванне дзейнасці гэтага выбітнага беларускага мастака і культурніцкага дзеяча пачатку мінулага стагоддзя і за напісанне кнігі «Вечны вандрунік».

Ганарова ўзнагарода, ордэн «Гонар Айчыны», была ўручана мастаку Алесю Цыркуноў, сябру творчай суполкі «Пагоня», за паслядоўную і высокапрафесійную дзейнасць на ніве адраджэння на-

цыянальнай свядомасці выяўленчымі мастацкімі сродкамі.

Акрамя гэтага, сябрамі клуба «Спадчына» былі абмеркаваны на дзённыя пытанні дзейнасці, адно з іх — усталяванне помніка-стэлы «Змагарам за родную мову» ды пытанне аб належным ўшанаванні святара-пакутніка ксяндза Вінцэнта Гадлеўскага.

А. Я.

Ушанаванне лаўрэата

Напэўна, не знойдзеш ніводнага школьніка, хто б не чытаў цудоўных вершаў і казак вядомага дзіцячага пісьменніка, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра Артура Вольскага. Яны ўвайшлі ў шматлікія чытанкі, а чытачы «Вясёлкі» маюць магчымасць сустрэцца з яго творамі на старонках свайго любімага часопіса. Апрача ўсяго, Артур Віталевіч — часты госць сталічных школ і бібліятэк, дзе яго заўсёды прымаюць цёпла і радасна.

Што ж датычыць зусім нядаўняй сустрэчы паэта з дзецьмі, яна адбылася ў дзіцячай бібліятэцы №6 г.Мінска, з якой у апошні час наладзіла сяброўскія кантакты «Вясёлка». У той дзень, 23 студзеня, сустрэча адбылася з урачыстай нагоды: ушаноўвалі новага лаўрэата прэміі імя Васіля Віткі, якая заснавана рэдакцыяй часопіса і прысуджаецца аўтарам за лепшы твор года. На гэты раз ім стаў Артур Вольскі. Журы прызнала лепшай публікацыяй «Вясёлкі» яго вершаваную нізку «Скарга вучаняці» і «Скарга сабачаняці».

Пад шыроўня воплескі бібліятэчнай залы галоўны рэдактар часопіса «Вясёлка» Уладзімір Ліпскі ўручыў старэйшаму вясёлкаўцу (Артур Вольскі разам з Васілём Віткам рыхтаваў да выхаду ў свет самыя першыя нумары часопіса, быў на той час яго адказным сакратаром) ганаровы дыплом пад нумарам 9 і лаўрэацкі медаль з выявай Васіля Віткі. — Атрымаць гэты медаль — вялікі

гонар для мяне. Ён будзе такім жа дарагім, як і мае бацька і працоўныя ўзнагароды, — прызнаўся ўсхваляваны Артур Віталевіч. І дадаў: — Каб не «Вясёлка», я, напэўна, не напісаў бы для вас, сябры, таго, што змог напісаць, а магчыма, не стаў бы дзіцячым паэтам.

Потым гучалі вершы госьця-лаўрэата, іншых беларускіх паэтаў. Іх чытаў сам Артур Вольскі, хлопчыкі і дзяўчаткі, якія старанна падрыхтаваліся да гэтай сустрэчы, паэты-вясёлкаўцы Мікола Маляўка і Мікола Чарняўскі. Многія вучні і іх настаўнікі атрымалі ад пісьменніка аўтографы.

У той дзень у госці да дзяцей завіталі таксама героі вядомых казак Артура Вольскага — Шавец, Каргота, Чырвоная Шалачка. Іх ролі ўсмешліва і вынаходліва выконвалі супрацоўніцы бібліятэкі Таццяна Наркевіч, Галіна Маўчун і вучніца СШ №3 Насця Наркевіч. Не менш удала сваю ролю выканала і вядучая той сустрэчы Зінаіда Драбіня.

Развіталіся, дамовіўшыся на новую сустрэчу ў бібліятэцы ў юбілейныя для «Вясёлкі» дні: у красавіку ёй споўніцца 45 гадоў.

Мікола СІВЕЦ

АБСЯГІ

ГОМЕЛЬШЧЫНА...

Сустрэча з пісьменнікамі

На Гомельшчыне добра ведаюць пісьменнікаў Міхася Даніленку і Васіля Ткачова. Першы неўзабаве будзе адзначаць 80-гадовы юбілей. Другі, яго вучань, на 25 гадоў маладзейшы. Абодва шмат і плённа працуюць. У нядаўнім літаратурным конкурсе, які праводзілі рэдакцыя рэспубліканскай газеты "Звязда" і Саюз пісьменнікаў Беларусі, Даніленка і Ткачоў увайшлі ў лік пераможцаў. Ткачоў атрымаў другую прэмію, Даніленка — трэцюю. Работнікі Гомельскай цэнтральнай дзіцячай бібліятэкі запрасілі лаўрэатаў на сустрэчу з чытачамі. Размова ішла пра літаратуру і творчыя планы пісьменнікаў-землякоў.

Мазырскі вернісаж

Мазырскі мастак Мікалай Дубрава актыўна працуе ў галіне жывапісу і графікі, у жанрах станковай карціны, лірычнага пейзажа і партрэта. У ягоных творах "Над Прыпяццю", "Вячэрняя песня", "Журба" — цэплыня душы, высокае прафесійнае майстэрства. Семдзесят новых работ жывапісец падрыхтаваў для персанальнай выставы, якая адкрылася ў мясцовай выставачнай зале. Асабліва цікавае прадстаўляюць партрэты дзеячаў культуры: мастака П.Захарова, краяведа А.Бабра, кіраўніка ансамбля народнай музыкі "Явар" В.Смоляра... З твораў жывапісца Мікалая Дубравы неўзабаве пазнаёмяцца і сталічныя аматары мастацтва.

Перможцы "Залатога рога"

Залаты рог — адзін з галоўных сімвалаў герба Рагачова. Штогод у раёне праводзіцца конкурс "Залаты рог" у галіне развіцця культуры. Гэтымі днямі прайшла цырымонія ўзнагароджання пераможцаў, якія вызначыліся летась на ніве мастацтва. Лаўрэатамі сталі арганізатары і стваральнікі літаратурна-мастацкіх кампазіцый, канцэртных праграм, выстаў. Адзначана і плённая дзейнасць сельскіх Дамоў культуры.

Аляксей ШНЫПАРКОЎ

Гучалі вершы

У Мазырскай гарадской бібліятэцы адбылася прэзентацыя першага зборніка вершаў мясцовага паэта Васіля Андрэеўскага "Пад літасцю нябёс". Выпускнік Мазырскага педагагічнага інстытута, ён з'яўляецца актыўным прапагандыстам творчасці мясцовых аўтараў. Да прыкладу, склаў, падрыхтаваў і выдаў з дапамогай фундатару некалькіх кніжак, у якіх уключаецца горад над Прыпяццю, роднае Палессе. І вось — першы свой зборнік. Пра яго цёпла гаварылі старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Васіль Ткачоў, кандыдаты філалагічных навук і паэты Галіна Дашкевіч і Анатоль Малюк, мастак Геннадзь Говар, а самадзейная мастачка Аліна Гурына падаравала Васілю Андрэеўскаму нацюрморт.

Ягор ЛЯСНЫ

БРЭСТЧЫНА...

Спяваць дык епяваць

На Брэстчыне шмат таленавітых самадзейных калектываў. У іх удзельнічаюць тысячы энтузіястаў песеннага жанру, якія няёмна дабіваюцца перамог у фестывалях і конкурсах. Так адбылося і на гэты раз. На сёмым фестывалі калядных хароў у Польшчы брэстскія самадзейныя артысты атрымалі Гран-пры і два лаўрэацкія дыпламы. У фестывалі бралі ўдзел 30 калектываў з Беларусі, Расіі, Польшчы. Дыпламы заваявалі хор вёскі Кленкі і калектыв з Астрэмчавы Брэстскага раёна. А Гран-пры атрымаў харавы ансамбль Свята-Мікалаеўскай царквы з Брэста.

Анатоль Харламаў

ВІЦЕБШЧЫНА...

Паход у народ

На рахунку ў паэта Давіда Сімановіча больш за 100 літаратурных выступленняў за гэтыя восень і зіму. Менавіта такім актыўным чынам вырашай адзначаць свой 70-гадовы юбілей аўтар дваццаці кніг паэзіі і прозы, лаўрэат Пушкінскай, Шагалаўскай і Караткевічаўскай кнігі. Давід Сімановіч не абмянае ніводнай творчай вечарыны сваіх віцебскіх калег. Ён часты госць у школьных і студэнцкіх аўдыторыях, дзе гаворка ідзе пра літаратуру, гучыць лірыка розных гадоў, у тым ліку і з апошняй кніжкі паэта "Мой Шагал, или Полет любви".

У майстроў заўжды ёсць вучні

Больш за тысячу работ прадставілі юныя майстры з усіх раёнаў вобласці на дзіцячую выставу традыцыйнага беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Сярод экспанатаў маляваныя дываны, выцінанкі, вырабы з саломкі і гліны, вышываныя рэчы, ткацтва. На прэзентацыі выставы іграў узорны ансамбль народнай музыкі "Жалейка".

Святлана ГУК

МАГІЛЕЎШЧЫНА...

Стары новы герб

У Крычаве з'явіўся новы герб. Адпаведнае рашэнне нядаўна прынялі мясцовыя выканкам і райсавет народных дэпутатаў, якія зацвердзілі палажэнне аб гарадской сімволіцы. Прычым новая геральдыка цалкам заснавана на гістарычных каранях. За аснову ўзяты герб, атрыманы крычаўлянамі разам з магдэбургскім правам у 1633 годзе. Герб уяўляе сабой барочны шчыт, на чырвоным полі якога — мальтыйскі крыж і сярэбраны меч. Такое спалучэнне колераў і гербавых выяў сімвалізуе магутнасць і эканамічную сілу старажытнага горада.

У драмтэатры — прэм'еры

Драматург Аляксей Дудараў падарваў калектыву Магілёўскага абласнога драмтэатра п'есу "KIM" — крмінальную меладраму. Прэм'ера на магілёўскай сцэне прайшла з вялікім поспехам. А ў сакавіку артысты парадуюць аматараў тэатра яшчэ двума новымі спектаклямі. Аляксандр Гарцуеў — рэжысёр Купалаўскага тэатра — распачаў рэпетыцыйны перыяд п'есы Дударава. Аўтар упэўнены, што гэты меладраматычны дэтэктыў не пакіне глядачоў абыхаваць... А другі спектакль, "Сёстры Псіхеі" па п'есе С.Кавалёва, ставіць былы рэжысёр Магілёўскага ляльчнага тэатра Алег Жугжда. Да ўдзелу ў ёй Жугжда запрасіў маладых акцёраў аблдрамтэатра.

Алесь ПЯТРОВІЧ

МІНШЧЫНА...

"Подых казкі"

Напрыканцы лютага ў абласным Цэнтры народнай творчасці адкрыецца чарговая выстава. На гэты раз тут будзе экспанавана работа навучнікаў дзіцячай мастацкай школы з Жодзіна. Выстава называецца "Подых казкі".

Наш кар.

ІМПРЭЗЫ

Навіны Музычнага

31 лютага на афішах Дзяржаўнага музычнага тэатра Беларусі з'явілася новая рубрыка: "Музычны тэатр прадстаўляе..." Яе героямі будуць артысты, здатныя на працягу вечара, у кампаніі партнёраў, раскрыць сваю індывідуальную творчую адметнасць, гатовыя пралагнаваць арыгінальную праграму, вартую ўвагі нашай зычлівай, але пераборлівай публікі.

Прэм'ера рубрыкі мела якраз таго героя — заслужанага артыста Беларусі, дырэктара тэатра, папулярнага і на канцэртнай эстрадзе, і ў асяроддзі аматараў аперэты — Аляксея Ісаева. Яго творчы вечар вылучаўся і асаблівым святочным акцэнтам: акурат 1 лютага бенефіцыянт спраўляў дзень сваіх народзінаў.

У бліжэйшы час Музычны тэатр плануе наладзіць бенефіс аркестра, які рыхтуе праграму з твораў І.Дунаеўскага. На чарзе творчы вечар вядучых салістаў балетнай трупы тэатра — Юліі Дзятко ды Канстанціна Кузняцова. Падтрымае новую рубрыку і паказ "Аўтограф" — колішняй імпрэзы, якая была прымеркавана да юбілею Арнольда Ранцаца. Пры канцы сезона мае адбыцца бенефіс хору.

Апроч прэзентацыі лепшых творчых сіл тэатра, будучы і прэм'еры спектакляў. Праца над пастаноўкай

пагодле папулярных "мульцікаў", пра якую кіраўніцтва тэатра паведаміла журналістам яшчэ мінулай восенню, адкладзена да будучага сезона. Затое ўжо ў сакавіку можа пабачыць свет "Айбаліт-2000", мюзікл, што называецца, для ўсёй сям'і, з музыкай растуўскага кампазітара І.Левіна (своеасаблівы рымэйк яго работы да фільма "Айбаліт-66"), у рэжысуры нядаўняй выпускніцы Беларускай акадэміі мастацтваў Настасі Грыненкі. Харэаграфічная труппа пазнаёміць публіку з "Мефіста" — балетам У.Кандрусевіча на лібрэта Ю.Чурко ў сцэнічным увасабленні У.Іванова.

Замоўленая прэм'ера класічнага "Цыгана-прэм'ера" І.Кальмана не адбудзецца з прычыны раптоўнай смерці расійскага рэжысёра Я.Ліўшыца, якога тэатр запрашаў для супрацоўніцтва. Планы давалася змяніць, і цяпер у іх з'явілася гучная назва: "Юнона" і "Авось", рок-опера А.Рыбінікава. Што тут сказаць... Папулярнасць колішняй яе пастаноўкі ў маскоўскім "Ленкоме" абавязвае да многага.

Матэрыяльная забяспечанасць большасці дзяржаўных мастацкіх калектываў пакідае жадаць лепшага, і Музычны тэатр тут не выключэнне. Таму і шукае ён больш мабільныя ды

менш фінансава ёмістыя формы творчай працы, у якой, на добры лад, муслілі б пераважаць музычныя (у самым высокім і строгім сэнсе гэтага слова) спектаклі. Імкнецца захаваць добры кантакт са сваёй публікай. Дырэктар мяркуе нават пра шматгадзінны канцэрт на адкрытай пляцоўцы побач з тэатрам у цёплы час года. І — пра гастролі па краіне: для пачатку, напрыклад, у Гродне. Там выхаваная і дасведчаная публіка, якая любіць музычны тэатр.

С.Б.

На здымку: заслужаны артыст Беларусі А.Ісаев.
Фота В.СТРАЛКОЎСКАГА

ВЫСТАВЫ

Тры колеры

У той вечар перад адкрыццём выставы ў Палацы мастацтваў гучала ў выкананні студэнткі Мінскага музычнага вучылішча імя М.Глінкі Кацярыны Рэвут каларытная скрыпачная музыка Баха. Яе шырасць і глыбіня былі незвычайна сугучныя твораў новай экспазіцыі — «Тры колеры». Кожны з удзельнікаў выставы — мастакі Ірына Лобан, Наталля Рачкоўская, Віктар Кліменка — па-свойму таленавітыя, у кожнага свая непаўторная колеравая гармонія.

Юбілейная, прысвечаная да 60-годдзя экспазіцыя Віктара Кліменкі прыцягвае летуценнасцю, паэтычнасцю. Музыканасць адчуваецца ў кожнай яго рабоце, нават у назвах — «Трапача скрыпкі подых», «Сумы павольны вальс», «Танец з ружай»... Здаецца, што кожны твор мастака напоўнены прыгожай захпляючай мелодыяй. Ды і сам ён вялікі аматар музыкі. Сёлетняя выстава Віктара Кліменкі адна з самых вялікіх яго экспазіцый. З яго творчасцю знаёмы не толькі ў Беларусі, якая стала для мастака другой радзімай. Нарадзіўся ён у сяле Заводскае Алтайскага краю. Вучыўся ў Фрунзенскім мастацкім вучылішчы. Вышэйшую адукацыю атрымаў у Маскоўскім паліграфічным інстытуце. Сваімі настаўнікамі лічыць А.Ганчарова, П.Захарова, А.Ляхова. Як мастацкі рэдактар выдавецтва

«Юнацтва», «Мастацкая літаратура», дзе працаваў да 1990 г., быў узнагароджаны медалямі ВДНГ СССР, дыпламамі конкурсаў кніжнай графікі.

Закончыла Маскоўскі паліграфічны інстытут яшчэ адна удзельніца гэтай выставы — Ірына Лобан, жонка Віктара, ураджэнка Мінска. Першыя крокі ў выяўленчым мастацтве рабіла як навучэнка студыі знаага беларускага мастака і педагога Сяргея Каткова. На выставе, прысвечанай юбілею гэтага настаўніка, можна было ўбачыць і работы Ірыны, зробленыя ў 10-гадовым узросце і зараз у сталыя гады.

Ірына Лобан — мастачка не ў першым пакаленні. Дзед па лініі маці паступіў у Берлінскую акадэмію мастацтваў, але не было магчымасці вучыцца. У сталым узросце ён стаў мадэльерам, захапляўся скульптурай. Маці Ірыны Браніслава Леапольдаўна таксама не мае спецыяльнага дыплама мастака, але з захапленнем піша цікавыя нацюрморты, партрэты, а родная сястра Людміла працуе мастаком у Беларускай опернай тэатры.

Шмат гадоў Ірына Лобан працавала ў галіне кніжнай графікі. Аформіла дзесяткі кніг, частка якіх адзначана дыпламамі. Зараз выкладае жывапіс у Міжнародным гуманітарным інстытуце. Усе лепшыя якасці яе асобы — мяккасць, інтэлігент-

насць, плячотнасць, дабрыня — не могуць не адбіцца на творах, надзвычай насычаных багатай фантазіяй, казачнасцю. Падкупляе незвычайна захопленасць аўтара, улюбённасць у сваю справу. А колькі душэўнасці, цёплыні ўкладае мастачка ў створаныя ёю цудоўныя дзіцячыя вобразы — «Мылівныя пухіры», «Шэсце. Дзіцячы свет».

Зусім інакш працуе мастачка Наталля Рачкоўская. Выпускніца Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, сябра Саюза мастакоў Беларусі, а яшчэ і гільдыі жывапісцаў. Яе творы ўвабралі ў сябе скульптурную магутнасць.

У кожнага аўтара — свой колер, сваё разуменне жыцця, свая філасофія, свае погляды, свой творчы почырк ды стыль.

Вера КРОЗ

На здымку: мастак В.Кліменка

Асенні рэнесанс
у Валожыне

Мінула пяць гадоў, калі ў свет выйшла першая кніга паэзіі Міхася Курылы "Белы птах". За гэты час у жыцці Міхася шмат чаго адбылося — і вясёлага, і сумнага. Усё гэта, прайшоўшы праз яго душу, пераплавілася ў вершаваны радкі, якія і склалі новую кнігу вершаў "Асенні рэнесанс".

Напрыканцы студзеня ў Валожыне з нагоды выхаду новай кнігі Міхася Курылы прайшло свята паэзіі, на якое ў Раённы цэнтр культуры сабраліся прыхільнікі творчасці свайго земляка. Перад прысутнымі выступілі намеснік старшыні райвыканкама А. Кулак, старшыня райсавета С. Малаўскі, супрацоўніца аддзела культуры райвыканкама В. Андрэўская, рэдактар райгазеты "Працоўная слава" Т. Шаблыка, дырэктар раённага краязнаўчага музея Н. Лоўчая, дырэктар Цэнтральнай бібліятэкі А. Барахоўская, дырэктар РЦК А. Барадака, дырэктар ЦДТ А. Трацэўская, дырэктар СШ № 1 А. Макаравіч, прадстаўнікі мясцовай інтэлігенцыі В. Харук, З. Гасціловіч, А. Гедроіць, М. Шакун, Н. Міцэвіч, паэты Валянціна Гіруць-Русакевіч, Людміла Рублеўская і Віктар Шніп. Імі ў адрас Міхася Курылы было сказана шмат цёплых слоў як пра яго самога, так і пра яго паэзію. Не абышлі выступоўцы шчырай увагай і жонку паэта — Тацяну Аляксееву, якой у "Асеннім рэнесансе" прысвечана шмат твораў.

Галоўнай жа на сцэне была паэзія. У выкананні ўдзельнікаў клуба "Летуценнік" пры РЦК можна было паслухаць вершы з прэзентуемай кнігі, а таксама новыя творы, якія чытаў сам аўтар — Міхась Курыла. Вяла вечарыну кіраўнік літаратурнага народнага аб'яднання "Рунь" Надзея Мацвеева.

Н.К.

Госці купалаўцаў

У мінулым годзе адбыліся абменныя гастролі паміж Нацыянальным тэатрам імя Янкі Купалы і Магілёўскім абласным драматычным тэатрам. Тэатры пасябравалі, спадабаліся адзін аднаму. Як засведчыў дырэктар Магілёўскага тэатра Андрэй Новікаў, менавіта гастролімі Купалаўскага распачалася праца тэатра ў адноўленым пасля амаль дзесяцігадовай рэканструкцыі будынка (дарэчы, самай старой з захаваных тэатральных пабудов на Беларусі). Зараз жа сярброўства працягваецца: купалаўскія рэжысёры ставяць спектаклі ў Магілёве, а лепшыя прэм'еры магілёўскай сцэны бачаць сталічныя глядачы. Першай з іх стала сучасная прытча паводле п'есы Алены Паповай «Успамін аб Вавілоне, або Ал-ла-ла-ла-ла-ла», адзіны гастрольны паказ якой адбыўся ў Купалаўскім тэатры 5 лютага. Спектакль у небанальнай форме прапануе задумацца: хіба рэчы і грошы — гэта галоўнае ў жыцці? У адных іх заўсёды многа, у другіх, адпаведна, мала. У каго шукаць справядлівасці і ці ёсць яна? «Успамін аб Вавілоне...» — адна з самых цікавых прац мінскага рэжысёра Уладзіміра Савіцкага, якому ў стварэнні спектакля дапамагалі мастак Віктар Цімафееў і адказны за музычнае афармленне Павел Захаранка. Распавядалі «сучасную прытчу» заслужаны артыст Расіі А. Палкін, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Р. Белацаркоўскі, Г. Лабанок і іншыя артысты тэатра.

Наступнымі гасцямі галоўнай сталічнай сцэны стануць віцебчане. У панядзелак, 11 лютага на вялікай сцэне Купалаўскага адбудзецца дабрачынны паказ спектакля «Кахаю, спадзяюся, чакаю...», які прывязе Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа. Гэта апошняя пастаноўка вядомага рэжысёра, паэта, драматурга, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі РБ Валерыя Маслюка. Яму належыць пераклад, сцэнічная рэдакцыя, пастаноўка, сцэнаграфія, касцюмы і музычнае афармленне п'есы сучаснага шведскага драматурга Э. Свэрлінга «Шлюха з Гарлема», паводле якой і быў створаны спектакль. Яго прэм'ера адбылася зусім нядаўна, у кастрычніку мінулага года. У спектаклі заняты вядомыя артысты тэатра Л. Пісарова, Т. Шашкіна, А. Бародзіч, Н. Обухава і інш. Збор ад спектакля пойдзе на выданне кнігі паэзіі Валерыя Маслюка.

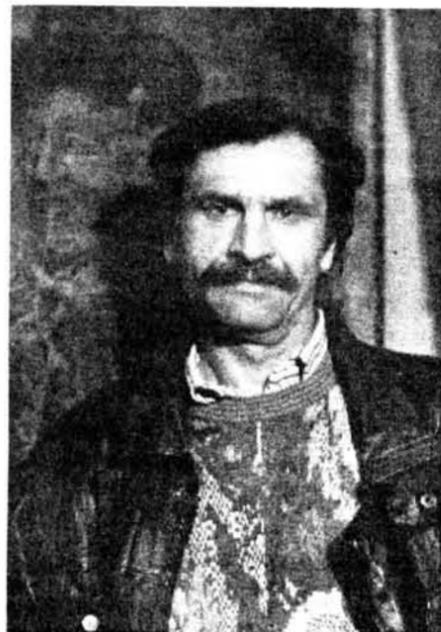
Юлія ПАЛАЧАНІНА

Вяртанне спадчыны

50 гадоў споўнілася вядомаму рэстаўратару Аляксею Ліпскаму. Аляксей Ліпскі прымаў удзел у рэстаўрацыі фрэскавага жывапісу Мікольскай царквы XVII ст. у Магілёве, Сафійскага сабора ў Полацку, Каложскай царквы XII ст., Брыгіцкага кляштара ў Гродне, царквы Раства ў Слаўгарадзе, двух касцёлаў — Сымона і Алены і «белай» Катэдры ў Мінску. Ён вярнуў да жыцця шмат старажытных абразоў і партрэтаў XVIII ст. з музеяў Брэста, Віцебска, Мінска... Такім «службовым спісам» можа ганарыцца зараз не кожны рэстаўратар.

Аляксей — з вядомага на Беларусі і Польшчы разгалінаванага роду Ліпскіх, радавод якіх прасачыў у сваёй кніжцы Уладзімір Ліпскі. Напэўна гучнае прозвішча абавязвае: 12-гадовым вясковым хлапчуком з маленькіх Суток на Міншчыне Аляксей трапіў у Мінск у Рэспубліканскую школу-інтэрнат імя І.Ахрэмчыка. Гэта ўстанова дасюль дае шанс таленавітым дзецям з далёкіх беларускіх вёсак знайсці свой шлях у мастацтве. У 60-ыя гады там выкладалі тады маладыя, зараз вядомыя мастакі Л.Шчамялёў і М.Макаранка. Тое, што Ліпскі — вучань Шчамялёва, адчуваецца і дасюль па асаблівай «шчыльнасці» ягонага жывапісу, трывалай кампазіцыі, каларыстычнай зялёна-блакітнай гаме. Пасля заканчэння школы працаваў афарміцелем на Трактарным заводзе, потым бліжэй да прыроды — у Лагойскім лясніцтве, пакуль не знайшоў сваё — рэстаўрацыю. На Беларусі, дзе ў тыя гады амаль усё храмы былі зруйнаваны, рэстаўратары патрабаваліся неадкладна. Але сваёй рэстаўрацыйнай школы не было: трэба было ехаць у Расію, дзе пад кіраўніцтвам вядомага рэстаўратара з Уладзіміра А.Някрасава Аляксей спасцігаў тямніцы прафесіі. Аляксей Ліпскі стаў адным з першых на Беларусі спецыялістаў па манументальным фрэскавым і тэмперным жывапісе.

Пазней Аляксей сумяшчаў працу ў навукова-рэстаўрацыйных майстэрнях Міністэрства культуры і вучобу на аддзяленні жывапісу ў Тэатральна-мастацкім інстытуце. Тут яго настаўнікамі былі Х.Ліўшыц, П.Крахань, В.Грамыка. У 1984 г. Ліпскі атрымаў дыплом прафесійнага мастака. Гістарычны пейзаж і парт-

рэт сталі асноўнымі тэмамі яго жывапісных палотнаў. Да вобраза св. Еўфрасінні Полацкай — ягонай дыпломнай працы — ён вяртаўся неаднойчы: адна з карцін, што прысвечана беларускай асветніцы, упрыгожвае зараз епархіяльнае ўпраўленне Беларускай праваслаўнай царквы (створана сумесна з С.Лагуновічам). Дастаткова прывесці назвы карцін, каб зразумець нацыянальна-патрыятычную накіраванасць яго творчасці — «Рягнедзіна гарадзішча» (1976), «Полацкая Сафія» (1976), «Слаўгарадская царква» (1980). У 70—80-ыя гады панавання ідэялагізаванага жывапісу зварот да мінулага Беларусі быў учынкам...

Усё жыццё Аляксей правёў у вандроўках па роднай Беларусі і зараз яго амаль немагчыма застаць у Мінску: цягнуць і родныя мясціны, і новыя «аб'екты». Аляксей Ліпскі, рэстаўратар з амаль 30-гадовым стажам, пранікнёны пясяр беларускага краявіду, вельмі сціплы чалавек. Ён рэдка паказвае на выста-

вах свае творы, звыкла распавядае аб сваёй рэстаўрацыйнай працы.

Складальнікі рэстаўратарскага прызвання — зусім іншыя, чым мастакоўскага. Прозвішча рэстаўратара ведаюць толькі ў прафесійных колах. Рэстаўратар — прафесія, якая патрабуе адмысловага ладу жыцця: трэба быць не толькі майстрам, але і чалавекам высокіх маральных якасцяў. Менавіта таму ў 1995 г. Аляксей быў абраны сябрам Беларускай акадэміі выяўленчага мастацтва, дэвіз якой «Талент і мараль». Сяброў гэтай грамадскай групы называюць «акадэмікамі», што паказвае высокі ўзровень прафесійнасці, прызнаны калегамі. Пажадаем далейшых поспехаў у творчасці акадэміку Аляксею Ліпскаму — рэстаўратару і жывапісцу.

Надзея УСАВА

На здымках: рэстаўратар А.Ліпскі; «Еўфрасіння Полацкая».

БТ-2: з надзеяй і насцярогай

Амаль сенсацыя: ужо з траўня бягучага года ў нас будзе другі тэлеканал Беларускага тэлебачання. Пра гэта днёмі заявіў міністр інфармацыі Міхаіл Падгайны. Плануецца, што новы канал не будзе бюджэтным, але так званы «кантрольны пакет акцый» (51%) ў ім будзе належаць дзяржаве. Пакуль невядома ні пра канцэпцыю новага СМІ, ні пра дакладны спіс акцыянераў, ні прозвішчы журналістаў, якія далі згоду працаваць на БТ-2. Адзінае, што можна сказаць пэўна: адным расійскім тэлеканалам у Беларусі стане меней, і каманда «новых бэтшнікаў» проста абавязана апраўдаць аказаны ёй давер. Дадамо, што часу на гэта вельмі мала.

Як бы тое ні было, варта адзначыць, што сам факт «нараджэння» новага беларускага электроннага СМІ, безумоўна, станоўчы. Можна па-рознаму ацэньваць якасць айчыннага пра-

дукта і захапляцца тым жа расійскім тэлебачаннем, аднак нельга не заўважаць, што інфармацыйны, культурны, духоўны ўплыў усходняй суседкі на Беларусь недазваляльна вялікі. І тэлебачанне РФ — тут галоўная зброя. Добра, калі б гэты ж уплыў быў і з боку другіх нашых суседзяў. Але ж асноўнымі тэлеканаламі на нашай зямлі па-ранейшаму з'яўляюцца ОРТ, РТР, (а ёсць жа яшчэ ці будзе «Культура», ТВ-6, ТВ-центр). Вядома, ёсць яшчэ НТВ, але яно ўжо не «кісялёўскае» і ўсю Беларусь не пакрывае. Таму ўжо ідуць перамовы пра закупку (напэўна праз спісанне тых жа пазыкаў) праграм ОРТ. І вось тут галоўная небяспека. Купляць якую «Большую стирку», «КВН», «Последнего героя», «Смехопанараму» і ўсе...ад Беларускага тэлебачання мала што застанецца.

Вядома, было б няблага, калі б новы тэлеканал адрозніваўся ад свайго папярэдняга

інфармацыйнай палітыкай. (Тое, што без палітыкі на новым канале не абдыдзеца, сведчыць жаданне ўрада кантраляваць сітуацыю). І тут, дарэчы, РТР можа стацца прыкладам для беларускіх тэлевізійшчыкаў. Падкантрольны дзяржаве канал прадстаўляе глядачам даволі якасныя навіны і аналітыку. Хацелася б спадзявацца, што БТ-2 будзе ў сваёй дзейнасці кіравацца прынцыпамі абвешчанага прэзідэнтам палітычнай дыяганалічнай лібералізацыі. Упэўненыя, такі крок ацанілі б не толькі на Радзіме і ў бліжэйшым замежжы, але і ў Савецкай Еўропе, АБСЕ і г.д. Застаецца толькі аздабляць новыя навіны і «Панарамы» цікавымі фільмамі і...поспех новаму СМІ забяспечаны. Калі ж БТ-2 стане ўсяго толькі кланам БТ-1, то ...

Вадзім ДОЎНАР

Сёння мы друкуем ліст групы пісьменнікаў, адрасаваны Прэм'ер-міністра і віцэ-прэм'еру Рэспублікі Беларусь. Ліст у абарону Саюза беларускіх пісьменнікаў яшчэ ў мінулым годзе накіравалі асабіста Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь народныя пісьменнікі Іван Шамякін і Іван Навуменка.

Прэм'ер-міністра
Рэспублікі Беларусь
НАВІЦКАМУ Г.В.
Віцэ-прэм'еру
Рэспублікі Беларусь
ДРАЖЫНУ У.Н.

Шаноўныя спадары!

Статус кіраўнікоў урада суверэннай краіны не толькі дае вам права прымаць рашэнні, абавязковыя для краіны, але і накладвае адказнасць перад беларускім народам, перад будучымі яго пакаленнямі. Вы адказваеце і за матэрыяльны дабрабыт грамадзян, і за духоўны стан нацыі.

Прадстаўнікі вышэйшай улады Беларусі пастаянна падкрэсліваюць свой клопат аб стане духоўнасці ў краіне. Але, на жаль, словы не заўсёды супадаюць са справай. Пенсіі і ганарары дзеячаў літаратуры і мастацтва нікчэмныя, матэрыяльная база культуры не атрымлівае дастатковага фінансавання. Творцы духоўных каштоўнасцяў, захавальнікі культурнай спадчыны, якой па праве ганарацца беларусы, падчас паміраюць, так і не дачакаўшыся ад дзяржавы заслужанай дапамогі. Творчыя саюзы страчаваюць дзяржаўную падтрымку.

У 1997 годзе валявым актам Саюз бел-

ларускіх пісьменнікаў быў пазбаўлены маёмасці, набытай у адпаведнасці з заканадаўствам. Пры савецкай уладзе пісьменнікі рабілі для будаўніцтва Дома літаратара адлічэнні ад ганарараў за створаныя імі кнігі. У будынках, адабраных у нашага творчага саюза, матэрыяльна ўсавоблена, «арэаўленыя» творы Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава, Івана Шамякіна — і памерлых, і жывых нашых класікаў. Зараз, ва ўмовах, калі фактычна абсяцэнная інтэлектуальная ўласнасць і аплата за творчую дзейнасць, маёмасць творчага саюза павінна была стаць гарантам матэрыяльнай падтрымкі творцаў. Статутам СБП было прадугледжана, што ўласнасць саюза не можа быць прыватызаваная і адчужаная.

Але дзяржава адабрала яе ў нас, паабяцаўшы ўзамен, што фінансаванне саюза і яго статутнай дзейнасці будзе ажыццяўляцца з бюджэту.

Аднак дзяржава не стрымала свайго абяцання. З ліпеня 2001 года пералічэнне сродкаў Міністэрствам фінансаў было перапыненае, хаця гаворка ідзе пра мізэрныя сумы — у некалькі разоў меншыя за тыя, якія прыносіла краіне адабраная ў нас уласнасць. Пры гэтым мы назіраем поўную безгаспадарчасць усемагутных службаў. За пяць

гадоў, якія прайшлі з тых часоў, калі Івану Ціцянку ўздумалася прадманстраваць на нашым прыкладзе свой упраўленчы талент, будынак паліклінікі Літаратурнага фонду стаў абсалютна непригодным для выкарыстання і не толькі не рамантаваўся, але і проста не выкарыстоўваўся!

Мы не чакаем ад дзяржавы немагчымага. Пісьменнікі — дзеці свайго народа, якія разумеюць, што сёння цяжка ўсім. Але паводзіны Міністэрства фінансаў, якое дэманструе непавагу не толькі да юрыдычных, але і маральных нормаў, сведчыць: высокія чыноўнікі ўзялі курс на ўдурэнне Саюза беларускіх пісьменнікаў, не задумваючыся над тым, як выглядае наша краіна ў вачах усіх інтэлектуалаў свету. Таму што гаворка ідзе не толькі аб зняважаным гонары эліты, але і аб будучым нацыянальнай літаратуры і, у рэшце рэшт, аб духоўным будучым нацыі.

Мы не хацелі б звяртацца да сусветна вядомых калег па спачуванне і падтрымку. Мы любім сваю краіну, свой народ і імкнемся рабіць усё, каб ім жылося лягчэй.

Мы патрабуем аднаўлення справядлівасці, строгага выканання ўрадам Закона і ўзятых на сабе абавязанасцей.

Чакаем дзелавага адказа.

Народныя пісьменнікі Янка Брыль, Рыгор Барадулін.

Святлана Алексіевіч, Уладзімір Арлоў, Генадзь Бураўкін, Анатоль Вяргінінскі, Сяргей Законнікаў, Васіль Зуёнак, Віктар Казько, Анатоль Кудравец

Крах або аднаўленне?

СПРОБА РОЗДУМУ ПРА СУЧАСНЮ ЛІТАРАТУРУ

Было б смешна і глупа адмаўляць тое кастрафічна хуткае падзенне цікавасці да літаратуры і да асобы пісьменніка, якія мы назіраем апошнім часам. Кнігарні нагадваюць супермаркеты заможнага Захаду, дзе ёсць усё, а купляюць мала. Тыражы кніг і часопісаў знізіліся настолькі, што ніхто з маладых, бадай, не паверыць у тое, што параўнальна не так даўно кніжкі беларускіх аўтараў маглі выходзіць (прынамсі, дзіцячая і юнацкая літаратура) па 20—30 тысяч экзэмпляраў кожная, а часопіс «Полымя» штотомесячна выпісвалі да дзесятка тысяч чытачоў.

Пісьменнік ужо даўно не ганаровы і жадавы госьці на экранях тэлевізараў, у філарманічнай зале, на старонках масавых газет, калі ён, канешне, не ўдзельнік скандалу або палітычнай дыскусіі.

Нават у школе настаўнікі, зважаючы на густы і патрэбы вучняў, больш пачалі гаварыць пра эстрадныя і спартыўныя зоркі, чым пра тых, хто займаецца літаратурай.

Пазтамі і празаікамі сёння сябе лёгка называюць аўтары тэкстаў для чарговай папсавой дрындушкі ці хвацкія малойцы, якія па заказе выдаюць могуць за месяц наклапаць «раман» на 600 старонак, з пагонямі на «Мерседэсах», забойствамі, спрытнымі прыгажунямі і мускулістымі суперменамі.

А яшчэ дзікаватага выгляду састарэлыя хлопчыкі, якія або завываюць у мікрафон незразумелыя слоўныя канструкцыі, або, пардон, рыгаюць на статуі, выказваючы гэтым «перформансам» пратэст супраць таталітарызму.

Літаратуру, сцвярджаюць яны, можна есці на кавалках торта, пісаць на аголеным жаночым целе, мармытаць у экзальтацыйным экстазе, а то і проста глыбока прыхаваць у сабе, паказваючы чытачам нерушна чысты аркуш паперы.

Па словах сучаснага расійскага філосафа Паўла Кузняцова, літаратура страціла сваю сакральную магічную функцыю і ператварылася ў нейкую аморфную «славеснасць», што паставіла пад пагрозу далейшае існаванне вялікай літаратурнай традыцыі і самога класа «ўладальнікаў дум» — літаратараў, якія стваралі асаблівую магічную рэальнасць духоўнага жыцця нацыі.

Памятаю, у першы год маёй працы ў Саюзе пісьменнікаў па пратэкцыі аднаго з нашых літкансультантаў запрасілі мя з лекцыяй вядомага культуролога і філосафа для ўдзельнікаў семінара маладых аўтараў.

Ён з такім захапленнем, бліскучай эрудыцыяй і глабальнымі прыкладамі намалюваў перад маладымі творцамі апакаліпсіс культуры і, у прыватнасці, літаратуры, што агломшаная аўдыторыя проста здранцвела. І вось у гэтай знямелай цішыні я і запытаўся ў шанюнага «мэтра», ці не час тады закрыць семінар, бо які ж сэнс юным хлопцам і дзяўчатам, што пішуць вершы і прозу, высільвацца, калі ўсё,

чым яны займаюцца, асуджана на хуткую і канчатковую пагібель.

Лектар, відаць, не чакаючы такога «дурнога» пытання, пачаў апраўдвацца, што ён таксама не хоча пагібелі літаратуры, але ж такі аб'ектыўны працэс...

Я ўспомніў пра гэты выпадак, калі мя ў чарговы раз на апошнім радзе Саюза пісьменнікаў прымалі ў нашу творчую арганізацыю сем перспектывных і цікавых аўтараў, якія, нягледзячы на падзенне папулярнасці літаратурнай працы, адсутнасць былых матэрыяльных выгод для сяброў СП «прабіваліся» праз секцыі, прыёмную камісію, хваляваліся перад тайным галасаваннем на радзе... І ўсё — дзеля таго, каб атрымаць запаветны білет, які засведчыць іх прафесійную прыналежнасць?

Неспазнавальныя шляхі твае, Госпадзе!..

Я думаю, ладзіць хаўтуры па літаратуры пакуль яшчэ, мякка кажучы, ранавата. Хоць, безумоўна, сённяшняя сітуацыя выклікала сярод значнай часткі творцаў вялікую дэпрэсію. Бо хто цяпер літаратар: пралетарый, чые сціплыя інструменты — пяро і папера, ці ўвогуле інтэлектуальны божж? І які сэнс «вымучваць» творы, калі яны не толькі не ўплываюць на жыццё, але і рэзанансу ніякага ў грамадстве не выклікаюць?

Тым не менш мы пішам, друкуем вершы, апавяданні, эсэ, радзей — аповесці і раманы. Часопісы і любімы мною «ЛіМ», дзякуй Богу, выходзяць, і кніжкі, хоць і зрэдка, але выдаюцца. Ды і Саюз пісьменнікаў, як яго ні цюкуюць з усіх бакоў, як ні басцяць за ўсе ўяўныя ці выдуманыя грахі, жыве, і, думаю, будзе жыць. Тым часам не заўважаць таго, што адбываецца з мастацкім словам, нельга. Сапраўды, хацелі б мы гэтага ці не, за кароткі час за развалам былой сістэмы, звыклай і пабудаванай за многія гады жыццёвай мадэлі, адбылося разбурэнне і мадэлі літаратурнай. У Еўропе гэта адбывалася не менш чым два стагоддзі, на былой савецкай прасторы для гэтага спатрэбілася ўсяго дзесяць гадоў.

Што ж уяўляе сабой сённяшняя літаратурная і калектыўная сітуацыя? Не прэтэндуючы на ісціну і глыбіню даследавання праблемы, думаю, што ідзе інтэнсіўная пераацэнка каштоўнасцяў — як самой літаратуры, так і асобы творцы. Карыстаючыся спасылкай на моднага сёння Барта, літаратары падзяліліся на пісьменнікаў і пішучых. Пісьменнік працягвае выконваць сваю функцыю, ролю ў грамадстве, а пішучы займаецца пэўнага роду дзейнасцю. Але іх аб'ядноўвае адно — слова. Слова, якое павінна захаваць той інтэлектуальны, духоўны запас, які накапіўся за тысячагоддзі існавання літаратуры, і дзякуючы пісьменніку павінна працягваць уплываць на рэальнае жыццё.

Але метады і формы існавання самога літаратурнага жыцця мяняюцца. На нядаўнім семінары перакладчыкаў, які праводзіўся сумесна з рэдакцыяй вядомага і папулярнага раней

часопіса «Дружба народаў», у адказ на паведамленне, што сёння выданне, якое распаўсюджваецца на ўсе краіны СНД, мае тыраж усяго 5 тысяч экзэмпляраў, пазі і выдавец Адам Глёбус выказаў «крамольную» думку, што сёння вялікая літаратура не патрабуе вялікіх тыражаў, а для сапраўдных прыхільнікаў хапае і малых.

Адкінуўшы палемічную завостранасць падобнай думкі, варта, на мой погляд, пагадзіцца, што ранейшыя тыражы ніколі не вернуцца, а да фармавання выдавецкай палітыкі трэба падаходзіць з іншымі меркамі.

Часопісы і кнігі павінны быць першую чаргу ў бібліятэках, навуковых і навучальных цэнтрах, варта, каб іх маглі набываць прафесійныя крытыкі і літаратурназнаўцы. Сёння Саюз пісьменнікаў патрэбны яшчэ і для таго, каб разам аб'яднаць гэтай рабоце па захаванні і прапагандзе нашых выданняў, кніг, кантролю за тым, каб бязлітасны рынак не вылучыў на галоўную ролю камерцыйныя, пустыя або толькі фармальна-эпатажныя творы. Трэба разам шукаць і змагацца за тое, каб выдатная глыбокая літаратура магла аператыўна, своечасова даходзіць да чытача, каб пра яе гаварылі на ўроках і лекцыях, пісалі ў масавым друку, вярталі з тэлеэкранаў і радыёхваляў. Трэба вярнуць прэстыжнасць літаратурнай працы!

Беларуская літаратура, апрача многіх іншых, яшчэ несла і нясе асветніцкую і захавальніцкую функцыю, бо яе знікненне азначала б і знікненне самога беларускага слова. Таму, падзяляючы аналагічныя праблемы з рускімі літаратарамі, мы мусім нават больш, чым яны, клапаціцца пра ролю і значэнне пісьменніка ў грамадстве. Трэба зразумець, што не былі ўсемагутны дэпартамент літаратуры, а моцны, аб'яднаны высокай ідэяй захавання духоўнасці, самога Слова, прафесійны саюз неабходны сёння як паветра і пісьменніку, і леваму, і правому, і цэнтрысту. Хто, як не прафесійны саюз, абароніць гонар, званне, годнасць літаратара, нашу літаратуру ўвогуле?

А яна жыве! Пра гэта сведчаць нядаўнія публікацыі і кнігі Я.Брыля, І.Шамякіна, І.Пташнікава, А.Вярцінскага, Г.Бураўкіна, Р.Барадуліна, Н.Гілевіча, В.Зуенка, В.Іпатавай, Л.Дранько-Майсюка, А.Пісьмянкова, А.Федарэнкі, Ю.Станкевіча, Л.Галубовіча, А.Пашкевіча, А.Каско, Л.Рублеўскай, В.Шніпа, І.Дарафейчук, С.Рублеўскага, М.Прохар, Я.Лайкова, Л.Маркова... Безумоўна, далёка не поўны пералік, ды і ён сведчыць, што ёсць чым ганарыцца і сёння, што высокае служэнне літаратуры працягваецца.

І ў той жа час мя з трывогай канстатуем, што падае падпіска на тых ж «Крыніцу» і «Малодосць», што кнігі аўтараў, якія гадамі стаялі ў чарзе на выданне, пыляцца на паліцах кнігарань. Тут варта разам пашукаць выйсця, бо сёння гэта клопат не толькі кіраўнікоў часопісаў і выдавецтваў, гэта клопат кожнага, хто служыць роднай літаратуры.

У глыбінных традыцыях усходнеславянскіх літаратур, у ментальнасці людзей, у прыватнасці, беларусаў, прыхованы такія здоравыя пачатак, які здольны перамагчы апатыю і дэпрэсію, здольны не аддаць «тэксты» (слова якое!) толькі на водкуп маргіналам і андэграўнду. Вось толькі б паклапаціцца, каб некастимуляваць сапраўдную творчасць, каб паставіць заслону агрэсіўнаму нігілізму, прыстасаванству, халтуры!..

Безумоўна, узрастае роля крытыкі. Яна апошнім часам адыходзіць ад аб'ектыўнай ацэнкі літаратурнага працэсу, не вядзе параўнальнага аналізу, не стымулюе літаратараў, якія заўсёды чакаюць, як іх слова адгукнецца. Крытыка страчвае сваю строгую канцэптуальнасць, баіцца або не хоча падняць планку патрабавальнасці перад творцамі. Пра гэта мя гаварылі ўжо на пасяджэнні секцыі крытыкі, пра стан нашай крытыкі мя хочам разгарнуць сур'ёзную дыскусію на адным з пленумаў Саюза пісьменнікаў. І гэта таксама сведчанне неабходнасці нашай творчай арганізацыі.

Асобна хацелася б сказаць пра школьныя праграмы па літаратуры, пра шматлікія дапаможнікі і ўзаконеныя шпаргалкі для вучняў і студэнтаў, якія ў вялікай колькасці «плякуць» асобныя аўтары. Выклікае здзіўленне адвольнасць выбару твораў, імёнаў, што, урэшце, проста дэзарыентуе маладых, не дае поўнага ўяўлення пра сённяшні стан літаратуры. Прычым падручнікі і дапаможнікі цяпер пішуць розныя творчыя калектывы, і ацэнкі раздаюць, адпаведна, па рэгіянальных цэнтрах.

А чаго варта, да прыкладу, узаконеныя «шпаргалкі», дзе абітурыенту проста трэба зубрыць імёны, назвы твораў, і гатовы — глыбокае «веданне» літаратуры. І таму ў руках такіх «заканадаўцаў» з раздзела сучасная літаратура выпалі творцы сапраўды значныя і цікавыя, наступіўшы месца сябрам, хаўруснікам і знаёмым тых, хто складаў падобныя праграмы.

У нас сёння маўчаннем могуць сустрэць сапраўды цікавую з'яву ў літаратуры, асабліва калі аўтар жыве ў так званай перыферыі, а сярэдняя ці ўвогуле графамана расхваліць, як жывога класіка.

Таму нярэдка і гучыць: «А што, уласна кажучы, вартага стварылі гэтыя пісьменнікі? Толькі паперу пераводзіць!..»

Праца творцы глыбока індывідуальная. Часам яна падпарадкоўваецца толькі аднаму яму вядомым імпульсам і поклічам. Але тое, што выходзіць з-пад пяра, ужо не належыць толькі яму. І як з цаглянак дом, з асобных твораў, з яркіх індывідуальнасцяў ствараецца храм літаратуры, храм, без якога не абісціся нармальнаму чалавеку, бо інакш ён абрасце першабытнай скурай тупасці, хамства, хіжасці і хцівасці.

Дык крах ці аднаўленне часае высокую літаратуру, наша прыгожае пісьменства? Не памылюся, што адказ на гэтае пытанне схаваны і ў нас саміх.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Новы часопіс

18 студзеня ў Доме ветэрана, што на вуліцы Янкі Купалы, праходзіў Фестываль недзяржаўнай прэсы. Беларуская асацыяцыя журналістаў ладзіла такую імпрэзу ўжо другі раз. Зараз у фестывалі бралі ўдзел каля 60 выданняў з усёй Беларусі. Сярод прысутных, акрамя журналістаў, якія прадстаўлялі свае выданні, былі і вядомыя палітыкі. У прыватнасці, Станіслаў Шушкевіч, Алес Трусаў, Вінцук Вячорка. Тых, хто не знаёмы з сітуацыяй на беларускім інфармацыйным рынку, хто трапіў суды выпадкова, мабыць, былі нямала здзіўленыя: такая колькасць непадцензурнай прэсы!

На маю думку, «цвіком» праграмы была прэзентацыя новага мінскага выдання — часопіса «артізан». Самі стваральнікі характарызуюць яго як «часопіс, які прымусяць па-іншаму зірнуць на сучасны беларускі культурны кантэкст». Дазволю сабе працітаваць фрагмент рэкламнай улёткі, укладзенай у часопіс.

«(...) мэта палягае на адкрыцці беларускаму ды замежнаму чытачу таго малазнанага абшару беларускай культуры, які можна акрэсліць паняткам **актуальнае мастацтва** ці **Contemporary Art**. З малазнанасці гэтага абшару зусім не вынікае ягонае малое значэнне для бела-

рускай культуры. Хутчэй наадварот, для кожнай краіны, якая прэтэндуе называцца «прасунутай» цывілізаванай краінай, менавіта стан **Contemporary Art** ці **актуальнага мастацтва** з'яўляецца адным з крытэрыяў яе цывілізаванасці і «прасунутасці», бо **Contemporary Art** — гэта мастацтва высокіх тэхналогій, гэта сфера, дзе нараджаецца новы інтэлектуальны культурны прадукт...»

Часопіс «Партызан» будзе інфармаваць чытача аб мастацтве, якое даўно сягнула за межы карцін і яе традыцыйных тэхналогій.

«Партызан» — гэта часопіс, які дэкларуе неабходнасць стварэння новай беларускай мідальгіі. У адрозненні ад ідэалогіі — непазбежнай долі састарэлых нацыяў, металегія — салодкі прывілей маладых народаў».

Адкрываецца часопіс дыскусіяй па праблематыцы актуальнага беларускага мастацтва. У ёй бяруць удзел Валяцін Акудовіч, Міхал Баразна, Юрась Барысевіч, Артур Клінаў (галоўны рэдактар «Партызана»), Аля Сідарэвіч.

Далей — Вольга Капёнка выступала з артыкулам «Беларусь: лёгкія нопасу», Артур Клінаў — з артыкулам «Партызан і Анты-Партызан».

Арт-працэс у Беларусі і арт-працэс у Маскве — тэма інтэрв'ю з расейскім постмадэрністам Дзмітрыем Прыгавым. Зрэшты, у расейцаў той жа самы комплекс непаўнаваартасці, тая ж упэўненасць, што сапраўднае мастацтва можна рабіць толькі на Захадзе, лепей — у Нью-Йорку.

«Сталін капут» — інтэрв'ю з Ігарам Цішыным, адным з найбольш яркіх прадстаўнікоў беларускага постмадэрнізму ў жывапісе. Матэрыял праілюстраваны здымкамі з праекта Цішына «Лёгкі партызанскі рух» (1997).

Пра культурніцкую акцыю «Information», пра дзейнасць віцебскіх мастакоў не-акадэмічнай арыентацыі распавядае Ларыса Міхневіч.

Героі публікацый «Партызана» — фотамастак Ігар Саўчанка, удзельнікі Міжнароднага фестывалю перформансу «Навінкі», мастак Алес Пушкін, сябры аб'яднання Бум-Бам-Літ. Грунтоўна асвятляецца гісторыя галерэй «Штостая лінія».

Адзначу, што часопіс выйшаў на беларускай і англійскай мовах накладам амаль сімвалічным — 298 асобнікаў. Ужо ў дзень прэзентацыі ён стаў бібліяграфічнай каштоўнасцю.

Інфармацыя, сабраная ў «Партызане»,

не з'яўляецца для адмыслоўцаў нейкай «таямніцаю, што за сямю пячаткамі». Пра гэта ў розны час пісалася ў прэсе — «Наша ніва», «Мастацтва», «ЛіМ». Фактычна першы нумар «Партызана» падводзіць рысу пад значным перыядам у развіцці беларускага мастацтва.

Добра ўжо тое, што і мастакі і тэарэтыкі постмадэрнізму ў нашай краіне бачаць у ім не сродак эпатажу публікі, а інструмент вывучэння чалавека на зломе часоў, на змене эпох. Цудоўнае паліграфічнае выкананне, дынамічная вёрстка, палемічны змест абяцаюць «Партызану» добрую будучыню. Па першым нумары зразумела, што ў часопіса ёсць чытач.

Рэдакцыя ўдзячная спонсарам, у прыватнасці Усходнеўрапейскаму Дэмакратычнаму Цэнтру IDEE.

Само разуменне «Партызан» адпавядае беларускай ментальнасці, беларускаму бачанню рэчаіснасці. Партызан — не рэкрут і не найміт. Партызан — валандер, вольны стралец нахталт Робін Гуда, індывідуаліст па характары — сябра грамады па неабходнасці. Партызаны не носяць уніформы і не ходзяць строем. Таксама як і мастакі...

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

«Жаўранкі над полем»

Твор для дзяцей, калі ён напісан псіхалогіі хлопчыкаў і дзяўчынак, належным пранікненнем у іх унутраны свет, з задавальненнем і радасцю прачытаюць і дарослыя. Пацвярджэнне таму і апавяданне Міхася Зарэмбы «Дружок». Сюжэт твора, як быццам і не новы: хлапчук пасябраваў з сабакам. Аднак пісьменнік расказвае пра гэтую дружбу так пераканаўча, з гэткай цеплынёю, што нязменная прысутнічае адчуванне першаадкрывацця. Канечне, запамінальным атрымаўся і вобраз трынаццацігадовага Кастуся Пташкі — хлапчука хваравітага: «аслаблены арганізм, малакроўе. Яму патрэбны станоўчыя эмоцыі, спакое. Асабліва супрацьпаказаны розныя нервовыя стрэсы. Бяда ў тым, што Кастусь вельмі ўражлівы, далікатны, як не з нашага часу...» Але з няменшай цеплынёй, сардэчнасцю расказвае М.Зарэмба пра сабакчу, да якога Кастусь ставіцца з вялікай любоўю. Перад намі гісторыя аднаго з «братоў нашых меншых», які, прыйшоўшы ў гэты свет, адразу сустрэўся з жорсткасцю, несправядлівасцю. Але перад намі і гісторыя станаўлення добра, справядлівасці, носьбітам якой з'яўляецца хлапчук Кастусь Пташук не ў стане перамагчы зло, але ён здатны шмат у чым зменшыць яго. І гэта надае аптымізму, хоць завяршэнне апавядання і трагічнае: Дружок загінуў. Аднак не застаецца сумнення, што пасля ўсяго пабачанага і перажытага Кастусь Пташук стане яшчэ дабрэйшым. Ён не азлобіцца. У гэтым пераконваешся, калі з апавяданнем не проста знаёмішся, а перачытаеш яго, а не зрабіць гэта нельга, бо ў твор М.Зарэмбы па сутнасці ўклаў і сваю душу. І свой боль ад таго, што, на жаль, у свеце яшчэ так шмат несправядлівасці. І з ёй найчасцей сутыкаюцца найбольш сумленныя і чыстыя душы.

Апавяданне М.Зарэмбы «Дружок» — адзін з многіх твораў, прадстаўленых у дзесятым томе «Бібліятэкі беларускай дзіцячай літаратуры», што называецца «Жаўранкі над полем». Выпуск гэтай серыі быў распачаты выдавецтвам «Юнацтва» ў 1991 годзе і вост з'явіўся, нарэшце, заключны том. Тым самым завершаны ўнікальны выдавецкі праект. Укладальніку «Жаўранкаў над полем» А.Бадаку давялося нялёгка. І, зразумела, далёка не ўсе пісьменнікі са сваімі творамі, што заслугоўваюць увагі, трапілі ў кнігу. Але будзем справядлівымі, абняць неабдымнае — немагчыма. Калі б увайшла ў том іншыя імёны, трэба было б зняць асобных з тых, хто прадстаўлены. Кола ж аўтараў заключнага тома вельмі шырокае. Гэта народныя пісьменнікі Беларусі Я.Брыль («Цуды ў хаціне», «Дзядок»), В.Быкаў («Сваякі»), І.Мележ («Здарэнне»), І.Навуменка («Сустрэча з маршалам», «Міша Дудзік і сабака Рудзік»), І.Шамякін («Пастушок», «Азбука»). Гэта і цудоўнейшае апавяданне «Алені» І.Пташкіна. Дзецімалодшага і сярэдняга школьнага ўзросту, на якіх у першую чаргу зарыентавана кніга, прынясе радасць і сустрэча з творами В.Адамчыка «Урок арыфметыкі», Л.Арабей «Шурава крыўда», А.Васілевіч «Геша» і «Мая гаспадарка», В.Віткі «Зайчык-вадалаз», М.Гіля «Маміна казка», «Чаго смяяўся кот Вася», І.Грамовіча «Кавалачак хлеба», М.Даніленкі «Боты-скараходы» і «Ключы бабулі Зімы», П.Кавалёва «Дзіва-птушка», В.Карамазова «Прыліпала», У.Ліпскага «З татам», «Круцёлка», «Цацкі», П.Місько «Салодкія карасі», Л.Прокшы «Крыўда», А.Рыбака «Барскі» і «Сёння прыедзе тата», А.Савіцкага «Шкляная нітка», Б.Сачанкі «Хлеб» і «Сонца», В.Хомчанкі «Як мяне частавалі мёдам» і «Верны рыцар», Г.Шыловіча «Пад старой грушай», У.Юрзвіча «Белы страх»... А колькі цеплыні, светласці ў апавяданнях В.Гардзевы «Каламутная вада», А.Казлова «Ікаўка, мяцеліца і Сяргейка», В.Казько «Хлопчыкі і конь», А.Камароўскага «Бусел», А.Федарэнкі «Рабіна» і «Чабор!» Уяўленне аб кнізе будзе няпоўным, калі не згадаць Г.Багданаву, П.Васючэнка, А.Глобуса, Г.Далідовіча, А.Жука, Я.Каршукова, А.Кудраўца, С.Міхальчука, А.Наварыча, Б.Пятровіча, Л.Рублеўскую, С.Тарасова, У.Ягоўдзіка... Алег ГУЛІЦКІ

КРЫТЫКА

Выпрабаванне ШБ

Настаўнікі мне казалі, што гэту кніжку ў школе чакалі даўно, і вост нарэшце яна з'явілася ў серыі ШБ і трапіла да адрасата. Пад адной вокладкай сабраліся тры, можа, самых буйных паэтаў цяперашняга сярэдняга пакалення — Сяргей Законнікаў, Мікола Мятліцкі, Алесь Пісьмянкоў. Усе яны, вядома, розныя па месцы нараджэння, жыццёвым вопыце, таленце, характары, тэмпераменце, схільнасцях і г.д., і ўсё гэта несумненна трэба ўлічваць, калі весці пра іх размову. Вядомы англійскі паэт Уістан Х'ю Одэн склаў даволі цікавы пералік пытанняў, на якія павінен адказаць літаратурны крытык, калі ён разглядае творчасць таго ці іншага паэта. Гаворка ідзе пра пейзаж паэта, клімат, этнічны склад мясцін, дзе ён жыве, прырода мовы, рэлігія, адносіны да існуючага грамадскага ладу і дзяржаўнага праўлення, да экалогіі, архітэктуры, акружаючага паэта побыту. Усё гэта, зразумела, у поўнай меры мае дачыненне і да постацей трох паэтаў, вершы якіх склалі зборнік «Рабіна над вірам». Шкада, што памеры рэцэнзіі не дазваляюць сказаць пра ўсё колькі-небудзь падрабязна, спыніцца на адрозным, на асаблівасцях і адценнях, якія ў паэзіі, як вядома, маюць вельмі важнае, часам першачарговае значэнне, але паспрабуем.

С.Законнікаў — яго вершамі пачынаецца зборнік — з той паўночнай часткі Беларусі, дзе калісьці жылі крывічы: пакрамсаны ледніком контур далягляда, густая цемь лясоў, трывожны колер неба, суровы чалавечы лёс. Перажытае, трэба сказаць, так ці інакш адлюстравалася ў творах Законнікава, які заўсёды, і гэта адчуваецца як бы на генным узроўні, вылучаўся тым, што шукаў дастойнай, вартай чалавека жыццёвай пазіцыі. Яго герой — чалавек строгі і праўдзівы:

Тое, што маю, ад вас не хаваю, Верш мой на фальшы не зловіш.

Спраўды, непадробны грамадзянскі запал паэта чуён у многіх яго вершах і паэмах («Лесапавал», «Чорная быль», «***Нашаму жабрацтву ёсць прычына...», «Часу няма», «Шлях душы» і інш.). Паэтычны тэмперамент С.Законнікава раскрываецца ў

«Рабіна над вірам». Зборнік паэзіі. Мн., 2001.

ца ў яго жыццёвых парываннях, непакоі, глыбокім роздуме пра радзіму, пра сяброў, пра вечнае, пра тое, што ўдана чалавека з людзьмі, з прыродай і ўсім навакольным асяроддзем. Ён пастаянна нацэлены на пошук чысціні, сапраўднасці і непадманнасці ва ўсім, а найперш у чалавеку. З выключнай мастакоўскай удачай і таленавітасцю гэта ўвасобілася ў вершы «Маміна хустка», які абавязкова павінны ведаць і школьнікі, які пераканаўча сведчыць, што ў аўтара не толькі ўдзячная памяць і чулае сэрца, але і востры зрок, і тонкі слых. Звычайная, здавалася б, хустка, але не!

Пахне яна асцярожнай вясною, Талых снягоў развіталым разлівам, Цёплай пупышкай, лісцін навіною, Шчэбетам птушак, бязладным, шчаслівым.

Пахне яна клататлівай спякотай, Песняй пчалы, сырадом духмяным, Спрэчкай спрадвечнаю бульбы з асотам І мурагом, што ў сяннік напіханы...

І гэта яшчэ не ўсё — раскрыйце кніжку і дачытайце верш да канца. Дачытаеце і зразумееце, што перад вамі не проста хустка, а ўклад жыцця, адбітак цэлай цывілізацыі, нашай сялянскай цывілізацыі, якая навек запыла ў сэрца паэта і грэе душу цяхай радасцю.

Памяць у многім гаспадарыць, дыктуе свае законы, свае карціны і вобразы ў паэтычным свеце М.Мятліцкага, творчасць якога таксама прадстаўлена ў гэтым зборніку. М.Мятліцкі — зямляк Івана Мележа, паляшук, родам з вёскі Бабчыны Хойніцкага раёна. Ён летпісець чарнобыльскай трагедыі, якой прысвяціў нямаля глыбокіх, працудных кніг і асобных твораў, вядомых далёка за межамі Беларусі. Паэт добра і досыць разнастайна прадстаўлены ў зборніку «Рабіна над вірам». Выдатна напісаны вядомыя вершы «1986», «Аер», «Дзіваціл», «Дзыхаецца», «Чмяліныя соты ў высокай траве...», «Прыпяць», «Бясмертнік». Гэтыя і іншыя падобныя творы М.Мятліцкага напоўнены гаркотай і журбой, вернасцю і крывідай. Іх героі — аднавяскоўцы і землякі паэта на сабе зведалі цану неабачлівага і абесчала-

вечанага прагрэса, які забыў пра мараль, духоўнасць і чалавечы каштоўнасці. Але галоўнае ў гэтых вершах не тое, што страчана, а тое, што наведзі засталася з ім, у чулай паэтавай душы. Вершы М.Мятліцкага (як, дарэчы, і С.Законнікава, і А.Пісьмянкова) часта вырастаюць на ўспамінах пра маці і яе дабрыню, суседзю, пра вёску і вясковы побыт. За радком стаіць праўда перажывання.

Ахіні — бела-бела — крылом Вечаровую вулку, бусел. Я пагрукаю ў кожны дом, З кожнай студыі Вады нап'юся...

Гэта — выдатная, духоўна абвостраная, сусветнай пробы лірыка, якая сведчыць не пра абывікі паэтычныя магчымасці аўтара.

М.Мятліцкі — паэт надзвычай эмацыянальны, яго вершы часта нагадваюць трэны. Трэн, па-лацінску, — плач. Плач па страчаным. Гэта такія вершы, як «Матчына хата», «Я прыходжу на спатканні з тымі...», «Кут мой забыты, безабаронна...», «Выгнанне», «Пудка шалочка на ветры аер», «Стаяць бярозы ў мёртвай зоне» і шмат іншых. У іх выяўлены экзістэнцыяльны перажытага і выпакутаванага людзьмі, пастаянна рэфлектуючая свядомасць паэта, які імкнецца ўсвадоміць, што ж гэта дзеяцца ў свеце і ў яго душы.

Выдатны верш — «Бібліятэка». Апусцелая вясковая бібліятэка. Толькі вецер, што прыляцеў «праз бітыя шыбы акон», гарта падшыўкі газет. Але ўнутраным зрокам паэт бачыць, як выйшлі з яе дзве невідочныя постаці колішніх заўзятых чытачоў Маланкавічамі Буквара:

Ані слядка на расе. Удалы павядзе іх вечар. Старонкі прачытаны — Усё! — Трагедыі чалавечай.

Аднак было б несправядліва абмяжоўваць паэта тэматычна, ён — шмагранны. Ён умее быць інтымна лагодным, пшчотным і ўмее ўзяць на сабе місію судзі, узяцца да публіцыстычнага ўзроўню, крануць набалялае, сказаць грамадству без утойвання, што ў ім дрэнна, якім павінен быць чалавек і якім павінен быць свет. Помню, як аднойчы ён чытаў свой верш «На плошчы Якуба Коласа» перад слухачамі, аматарамі паэзіі, якраз на гэтай плошчы.

КНИГАРНЯ

Дождж, пад якім хораша

Жыве ў Салігорску паэт. Зорак, як быццам, з неба не хапае, але добра вядомы, бо выдаў не адну кнігу, выступае з новымі творамі ў перыёдыцы. А яшчэ з'яўляецца заўзятым паляўнічым, актыўна прапагандуе беларускую мову. Праўда, наконц свяржэння, што зорак з неба не хапае — некаторая нацярка. Гледзячы, як да ўсяго паставіцца. Калі меркаваць аб набыхках гэтага паэта з пункту гледжання сучаснай крытыкі, то атрымліваецца, што і сапраўды яны сціплыя. І не таму, што не напісана нічога вартага. Проста крытыка гэтая такая, што мае сваіх улюбёнцаў. А згаданы паэт пад такіх умоў будзе не падае, таму кнігі яго па сутнасці замоўчваюцца. Інакш ставяцца да іх чытачы. Якая ні выйдзе з друку, хутка знаходзіць сваю дарогу да іх сэрцаў. Так было з паэтычнымі зборнікамі «Хлеб і соль», «Шматгалосая кветка», «Дачыненне» і іншымі. Гэткі лёс напатакаў і новую кнігу «Запрашаю пад дождж». Тыя, хто з ёю пазнаёміўся, канечне ж, ужо здагаліся, што гаворка пойдзе пра Хведара Гурыновіча.

Спраўды, ён з паэтаў, далучэнне да творчасці якіх прыносіць нязменную радасць. А ўсё таму, што ў сваіх творах яны ніколі не фальшывяць, не імкнуцца нечым здзівіць чытача, не стараюцца падацца моднымі. А яшчэ адчуваюць водар і непаўторнасць роднага слова. Улюбёныя ў гэтае слова, хочучы, каб і тыя, хто пакуль па нейкіх прычынах не адчуў цалкам характава роднай мовы, зразумей, які неацэнны скарб яна і як трэба берагчы яе, каб не загубілася на скразняковых паўстанках часу.

Пра такіх, як Х. Гурыновіч, кажуць, што яны ў сваёй творчасці традыцыяналісты. А традыцыяналізм у лепшым разуменні яго — гэта дакладнасць і ўважанасць радка, важкасць думкі і пачуцця. Гэта зямная аснова, на якой і трымаецца, можна нават сказаць — гадуецца паэзія. І, канечне ж, такія вершы лёгка кладуцца на душу, выклікаючы ў ёй шчыры водгалас, прыносячы тое задавальненне, што і можна атрымаць толькі ад сустрэчы з паэзіяй глыбокай жыццёвай

напоўненасці. Пацвярджэнне таму і кніга Х. Гурыновіча «Запрашаю пад дождж», выпушчаная выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Яна, як той Храм, увайшоўшы ў які аднойчы, хочацца вяртацца туды яшчэ неаднаразова. А ў Храме гэтым адчуваеш сябе блізікім і патрэбным чалавекам, бо знаходзіш тое, што адпавядае тваёй душы, твайму настрою.

На пачатку сваёй творчай дарогі Х. Гурыновіч, як упэўнівае і назва яго першага зборніка — «Хлеб і соль», як бы імкнуўся правесці паралель паміж спаконвечнай сялянскай працай і намаганнямі тых, хто знайшоў новую, шахцёрскую прафесію, здабывае калійныя ўгнаенні, якія, у рэшце рэшт, спрыяюць павышэнню ўраджаяў, а значыць і большай аддачы ад штодзённай хлеббаробскай рупнасці. Ад такіх матываў у сваіх вершах ён не адмовіўся і ў наступных кнігах. Але поруч з імі ўсё настойлівей і больш упэўнена пачалі гукаць і іншыя, якія ў зборніку «Запрашаю пад дождж» сталі дамінаруючымі. Гэта любоў да Беларусі, што раскрываецца праз любоў да прыроды, таго вечнага, без чаго і немагчыма Бацькаўшчына.

Дамінанта новай кнігі ў першым вершы, што папярэднічае раздзелам «Запрашаю пад дождж», «Гармонія жыцця», «Палон ці воля?», «Рэчка памірае», «Застаецца вера». Дарэчы, пра раздзелы. Як мне здаецца, падзел гэты шмат у чым умоўны. І зроблены ён Х. Гурыновічам хутэй таму, што кніга атрымалася аб'ёмнай, амаль трынаццаць улікова-выдавецкіх аркушаў. Калі творы стаяць у раздзелах, яны ў многім лепш успрымаюцца. Што да згаданага верша, ён дае адказ, як лірычны герой убіраў у сваё сэрца той агромністы па сваёй напоўненасці вобраз, тое паняцце, якое называецца — Радзіма:

Як лютаўская птушка ці як звер які, На выстылых палатках і ў барах Па кропельцы, па какаваму зернятку, Па нітцы суравой, з якой прамене ткуць,

Цябе, Радзіма, ў сэрцы я збіраў.

Была ты для мяне то паннай вабнаю, То мацёркай балеснай, то сястрой, А іншы раз цялёпкалася багнаю, І быў твой позірк выедзены вагнаю, Нібы ў агіднай мачыхі старой.

Да Радзімы, да Беларусі лірычны герой Х. Гурыновіча ішоў паступова, у нечым вагаючыся, у чымсьці пераадольваючы сумненні, штосьці адмаўляючы, але больш набываючы. Так бывае і заўсёды, калі нараджаецца вялікая любоў:

Мясіла ты жарству на колкім глінішчы, Серп зубіла, крамсаючы спакой. А часам сніў цябе я, ненавідзячы, Бо ты стаяла, нібы на судзілішчы, З працягнутай жабрацкаю рукой.

Гайдала ты калыскі ноччу зодкаю І труны — на чарнобыльскіх кладах. У небе ты ўзшыла пакутнай зоркаю, У сэрцы прарасла шчымлівай зёлкаю...

Цябе нікому выраць я не дам.

Повязь з роднай зямлэй у Х. Гурыновіча вельмі моцная. Да таго трывала, што прысутнасць Радзімы ён адчувае на кожным кроку. Нават у самым малым бачыць вобразы, блізкія і асязальныя, у кожнай выяве нараджаецца шчымлівае пачуццё замілавання, якое цяжка перадаць словамі. Але ён перадае, бо валодае талентам. А яшчэ тое, што выказвае, перш чым з'явіцца на паперы, унутрана перажываецца, неаднойчы пераасэнсоўваецца. У самых розных рэаліях. Пра гэта сведчыць верш «Рыфмы»:

Не раз натхненне кнігаўка кружыла. І ў полі, ў лесе, ў лузе ля ракі Я помню й сёння кожную сцяжыну, Дзе верш мие напісаўся і які.

І летам, і зімой на паляванні Нас з імі не разліць было й вадой. Метафары за мной і параўнанні, Як камары, ляцелі чарадой.

«Бацькоўскае поле» Міхася Карпенкі

Міхась Фядотавіч Карпенка — паэт, які жыве ў вёсцы Чарняўка Хоцімскага раёна. Тут ён у 1930 годзе і нарадзіўся. Закончыўшы сямігодку, паступіў у Гродзенскае культурна-асветнае вучылішча. Працаваў у газетах «Магілёўская праўда», «Піянер Беларусі». Першыя вершы надрукаваў у «Гродзенскай праўдзе» пры падтрымцы Міхася Васілька, настаўніка многіх гродзенскіх літаратараў.

Пачынаў М.Карпенка пісаць па-беларуску. Друкаваўся і ў «Полымя». Прыязна адгукаўся пра вершы маладога журналіста народны паэт Беларусі Максім Танк. У 1964 годзе М.Карпенка закончыў Вышэйшую камсамольскую школу пры ЦК ВЛКСМ. Па размеркаванні трапіў у Туркменію. Рэдагаваў газету ў Краснаводску. З 1971 года — галоўны рэдактар абласной газеты «Ташаўская праўда». Грамадская, культурна-асветніцкая праца М. Карпенкі была адзначана ганаровым званнем заслужанага работніка культуры Туркменскай ССР.

Журналісцкую, рэдактарскую працу наш зямляк спалучаў з літаратурнай, пазычнай творчасцю. У Ашхабадзе і Нукусе (сталіца Каракалпакскай АССР ва Узбекістане, памежнай з туркменскай Ташаўскай вобласцю) пачаў асветліць свет больш як дзесяць яго вершаваных кніг. Што яшчэ вызначала туркменскі час жыцця колішняга хоцімскага падлетка?.. Міхась Фядотавіч быў надзвычай уважлівы да землякоў. Васіль Слушнік (галоўны рэдактар «Туркменской іскры»), Мікола Каліновіч (супрацоўнік КДБ Туркменістана, пісьменнік, краязнаўца), Васіль Ткачоў (ваенны журналіст, пісьменнік), Уладзімір Грачоў (радыёжурналіст, уладжэнец Ваўкавыска) — яны і шмат хто яшчэ заўсёды адчувалі сяброўскую падтрымку з боку старэйшага калегі.

З 1991 года М.Карпенка — пенсіянер. Прыехаў у Беларусь. Набыў у роднай Чарняўцы хаціну. Уладкоўвае новы этап свайго беларускага жыцця. Зрэдку выступае ў перыядычным друку, не цураецца сяброўства з мясцовай раённай газетай.

І вось выдавецтва «Белліфонд» выдала і кнігу Міхася Карпенкі «Отцовское поле», асновай якой з'яўляецца паэма, што і дала назву зборніку.

Няхітры, простыя вершаваны радок М.Карпенкі прываблівае адчуваннем жыцця ва ўсіх яго правах, лаканічнай праўдзівасцю, графічнай шчырасцю.

Каб кніга пачыла свет, паспрыяў вучоны і выдавец Міхаіл Грышчанка (дарэчы, зямляк М.Карпенкі).

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

«Роднае слова»,

№ 12

Галоўны рэдактар «РС» М. Шавыркін выступае з публіцыстычным роздумам «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...» В. Івашын («Максім Багдановіч — паэт высокай мастацкай культуры») асэнсоўвае духоўны свет лірычнага героя класіка нацыянальнай літаратуры ў суадносінах з прыродай і грамадствам. Змешчаны закранены артыкула В. Максімовіча «Палоннік мастацкай праўды» (М. Зарэцкі — навіліст), артыкулы Д. Бугаёва «Яшчэ раз пра Міколу Лобана», Г. Тычкі «Крывае жніво» (з гісторыі Купалавага перакладу драмы Е. Жулаўскага «Эрас і Псіха»), Т. Гуліцкай «Хто такі Хрыстоф Філалет?» (да праблемы аўтарства «Апокрысіса»), Н. Лобан «Лёсу кірунак, долі выснова» (уласнае імя ў мастацкім тэксце), А. Хадановіча «Праўда і справядлівасць» (пра вершы Ч. Мілаша), В. Брылон «Вяртанне музыканта (да 95-годдзя М. Кляўса), Ф. Вадановай «Невычэрпная моц жыцця» (да 110-годдзя з дня нараджэння У. Луцэвіч), Л. Маракова «Алесь Дудар». Штрыхі да творчага партрэта М. Маляўкі з нагоды яго 60-годдзя напісала А. Статкевіч («Захоўвайце ў душы святло...»). Ёсць мажлівасць пазнаёміцца з шэрагам матэрыялаў, пачатак якіх змешчаны ў іншых нумарах: «Рамантызм у кантэксце гісторыі сусветнай літаратуры» Э. Садаўнічага «Ля вытокаў жанру балады ў беларускай літаратуры» Алены Яскевіч, «Максім Танк» В. Рагойшы, «Гісторыя хрысціянскай культуры» Т. Шамякінай. Да 60-годдзя В. Ліцьвінкі прапануюцца артыкулы «Будзе ў нашай хаце лад, калі нараджаюцца такія фалькларысты» А. Лозкі і «Збіральнік скарбаў народных» М. Кенькі. Сам В. Ліцьвінкі выступае з артыкулам «Фальклор як аснова традыцыйнага жыцця і мастацкай культуры беларускага народа».

Рэактыўны выбухне ў вышы,

Странянецца ў перападзе жыта...

У многіх вершах Мятліцкага чалавек убачаны паэтам на ўзмежы эмпірычнага, рэчывага свету яго штодзённага існавання і, з другога боку, зорнага свету, абумоўленага «звышзямнымі» прыцягненнямі, якія ідуць з далёкіх прастораў сусвету. Для Мятліцкага дастаць з неба зорку не ўяўляе вялікай складанасці — у супроцьлегласць, скажам, Письмянкову, які прызнаецца: «Я хацеў дастаць з неба зорку // І апёк сабе руку». А.Письмянкоў — на зямлі, і філасофія яго — зямная:

Меднастволы сасоннік,

Белакоры бярознік,

Я ваш вечны палоннік

І нявечны равеснік.

Паэт дорыць чытачу пачуццё роднасці з прыродай. Прыгажосць прыроды ўтаймоўвае трывогу, супакойвае сэрца, вяртае адчуванне жыцця як цэлага.

Некалі, у сярэдзіне 20-х гадоў, П.Броўка пісаў: «Мне трэба, каб слова падносіла цэглу, а вершы ў альбом і хто іншы напіша». Ён хацеў, каб яго пазычнае мастацтва непасрэдна будавала і тварыла жыццё, як гэтага патрабавала тагачасная ідэалагічная ўстаноўка. Сучасная паэзія — іншая, яна, усвядомлена ці неўсвядомлена, ставіць перад сабой больш складаныя задачы духоўнага, светапогляднага характару, яна не можа прымірыцца з тым, кажучы словамі У.Б.Йетса, «што не нясе ў сабе радасці». З гэтага пункту гледжання хацелася б, у некаторым сэнсе, удакладніць і думку Одэна, з выказвання якога мы пачалі. Літаратурны крытык усё ж такі павінен мець на ўвазе не толькі пытанні мясцовага характару, але і нешта большае. Гаворка ідзе пра агульныя асновы быцця, якія тояцца ў будове сусвету, духоўнай і біялагічнай прыродзе чалавека, яго экзістэнцыі, у змене буйных грамадскіх фармацый, значнасці наакупленага вопыту.

Пра гэта нагадвае і зборнік «Рабіна над вірам». Не сакрэт, што многія літаратары хацелі б трапіць у школьныя падручнікі і праграмы, у кніжкі ШБ, але ці кожны можа вытрымаць гэткае выпрабаванне? Практыка паказвае, што далёка не кожны, і прыемна адзначыць, што С.Законнікаў, М.Мятліцкі і А.Письмянкоў гэтую вышыню адолелі.

Добрую, вельмі эмацыянальную прадмову напісаў Алесь Марціновіч.

Болей бы такіх кніг для школы.

Уладзімір ГНІЛАМЁДАЎ

што яны як бы самі па сабе нараджаюцца ў святломасці і гатовымі нараджаюцца на свет. І я гэтаму ахвотна веру. А як не верыць?

Не багата па ліку

Ад продкаў рэліквій:

Свяенька для жыта,
Меч старажытны.

Шолам з Нямігі,
Скарынава кніга.

Ад каня Кастусёва
На шчасце падкова.

«Мае рэліквіі»

Змест — глыбокі, а форма па-сапраўднаму пазычная, лёгкая, ненадузлівая, якая дапамагае паэту ацэньваць свет паводле ідэалаў характа, добра і справядлівасці. Усё гэта між іншым дае падставу лічыць, што ў яго паэзіі выразна выяўлены багдановічэўскі пачатак, звязаны з такім паняццем, як арфічнасць, якая арыентуецца выключна на эстэтычныя якасці Слова ў іх найбольш поўным і паслядоўным праяўленні. Пры гэтым арфічнасць у Письмянкова не адхіляе сувязі з маральнасцю і ідэянасцю. Думка — асабістая, эмацыянальная — заўсёды прысутнічае. Зрэшты, як і ў Законнікава і Мятліцкага, якія гэтаксама імкнуцца бліжэй да неба, да вечнага, да анталогічных асноў быцця, да прыроды і далей ад засілля тэхнікі і абесчалавечанай бюракратычнай сістэмы.

Тэма «чалавек і прырода» гучыць у творчасці ўсіх трох, але вельмі разнастайна. Кожны па-свойму праводзіць думку аб іх збліжэнні і ўзаемазалежнасці, аднак у адпаведнасці з сваім светаўспрыманнем, індывідуальнасцю. Некаторыя вершы С.Законнікава нагадваюць пра тое, што стаўшы істотай духоўнай, чалавек у чымсьці застаецца і жывёлай, і раслінай, і каменем.

Я — лістапад. Прыходзьце да мяне

Па той сцяжыне, дзе

вятры блукаюць.

Прыходзьце. Шчасце тых не абміне,

Хто тут мяне,

у лесе,

адшукае.

«Прыходзьце да мяне» — так называецца гэты верш — спроба асэнсавання прыроды, яе ачалавечвання. Асноўным зместам выступае тут пазычнае пачуццё, радасць яднання з прыродай, адкрыццё глыбіннага сэнсу характа.

Паэзія М.Мятліцкага перадае драматызм суіснавання тэхнікі, прыроды і чалавека:

чае тая пластыка, якую звычайна адчуваеш на рэалістычна-праўдзівых жывапісных палотнах. Усё быццам бачыш наяву, сам прысутнічаеш там, дзе знаходзіцца усё гэтае характа. І падобных вершаў у кнізе шмат. Каторы ні прачытаеш, застаецца эстэтычная асалода. І радасць за тое, што Х. Гурыновіч умеє так хораша пісаць. Пры гэтым перадае розны настрой: ад радасна-светлага да элегічна-засяроджанага:

У глухую ветраную ноч

Зяе на вандроўніцкіх арбітах

Вогнішча, як паляўнічы нож,

Віртуозна ў цені гарачы ўбіты.

Слухаю паднебныя вякі,

Дзе ў мярэжы ўблыталіся гусі,

Гэта з іх падкрылкаў шапакіх

Дождж у наша вогнішча цярусіць.

Але ж прырода неаддзельна ад чалавека, як і чалавек ад прыроды. У гэтым адзінстве — таксама праяўленне сутнасці жыцця. Таму і Х. Гурыновіч не абмяжоўваецца напісаннем толькі лірычных вершаў, у якіх ажываюць родныя краявіды, перадаецца настрой таго, што лучны з ім. Увайшлі ў новую кнігу і творы, што тэматычна звязаны з далёка няпростымі рэаліямі паўсядзённасці. У асобных з іх раскрываюцца лёсы тых, каго аўтар ведае ці ведаў. З гэтага шэрагу і верш «Вінка». Няма напісана пра адзіночкі людзей, у тым ліку і беларускімі паэтамі, але Х. Гурыновічу ўдалося не паўтарыцца. А таму і атрымаўся вобраз прастай вясковай жанчыны праўдзівым:

Хто б яе бабулькай клікнуў:

— Вінка, Вінка! — быццам здэк.

Пражыла свой век бабылкай,

Звакавала Вінкай век.

Безнасенная расліна,

Дзе яе згубіўся род?..

Цётка Вінка, цётка Віна...

Вінцы — восемдзесят год.

А колькі душэўнай спагады ў вершы «Пенсіянеркі»! І якой тугой прасякнуты верш «На кладках», у якім як бы паўстаюць воблікі тых, хто заўчасна пайшоў з жыцця: «Гэта што ж з юнакамі? // Жыць бы хлопцам дзі жыць... // І разводзіць рукамі // На магілах крыжы!» Гэтыя і іншыя творы

З якіх лясоў ты, вецер, заляцеў,

На плошчы гэтай

скончыўшы вандроўку?

Маёй зямлі астатні моўны спеў

Вязуць з сля дзяды на Камароўку...

Я не хачу пачуць бязмоўе дня,

Якія б не ўзвіліся землятрусы.

Шчыльнай у гурт, духоўная радня,

Да Коласа бліжэй, мы — беларусы.

М.Мятліцкі ўмее зацаліць чытача за жывое, зацікавіць яго. П.Панчанка некалі сказаў: «Паэзія — споведзь веку, прапушчаная праз уласнае сэрца». Думаецца, што паэзія Мятліцкага не пярэчыць гэтаму вызначэнню.

Трэці ўдзельнік зборніка А.Письмянкоў — з Магілёўшчыны. У яго вершах шмат магілёўскага «антуражу». «Вачэй радзіміцкіх азерцы», — так бачыць ён сваіх землякоў. Ён майстар эстэтычна прывабнага і ёмістага пазычнага вобраза. Вобразную назву «Рабіна над вірам» даў зборніку аднайменны верш Письмянкова: вобраз рабіны над вірам, не цяжка здагадацца, сімвалізуе Беларусь.

Лірыка гэтага паэта разнастайна ў жанравых адносінах: пейзаж, аўтабіяграфія, нататка, ліст, інтымнае. У А.Письмянкова — свой шарм: ён піша пра тое, што любіць, што падабаецца, з чым заадно. У яго багата памяць і чужоўнае майстэрства.

Ты адбі мне тэлеграму,

Што і ў нашай старане

У ціхай вёсцы Бель Камень

Выпаў белы-белы снег.

Вёсак многа. Ёсць другія.

У вёсках нашы карані.

У мяне не насталіся —

Проста сум па чысціні.

Проста сум па белым полі,

Па рабінавым агні...

«Ты адбі мне тэлеграму...»

Радок у яго — размоўны, гаваркі, вобразна-пластычны. «Зашыпяць камяні чарадой гусакоў» — гэта пра вясковую лазню.

А вось верш «Ноч»:

Упарты локан,

І белы локаць,

І шэпт нясмелы,

І вуснаў спеласць,

І вока поўні,

І зорак поўна.

А.Письмянкоў камфортна адчувае сябе ў мове, умеє расставіць словы так і так іх агучыць, што яны як бы перамаўляюцца паміж сабой, набіраюцца новага сэнсу, рухаюцца і верш успрымаецца як нешта цэльнае, арганічнае, жывое і радаснае. Ён упарта настойвае на той думцы, што яго вершы не надта ад яго самога залежаць,

Рознае надаралася падчас палявання. Забываўся пра мэту знаходжання ў лесе, бо жыві вершамі: «Было і такое, мушу вам прызнацца, // Калі на паляванні з двух ствалоў // Дуплеццё так бясслаўна я па зайцу, // Што доўга потым сорамна было». Сорамна, кагэна, ад паляўнічай няўдачы, а ў іншым сябры маглі пазайздросціць:

Да вогнішча вяртаўся я не з першых,

Але аддана слухалі сябры

Мае яшчэ зусім сырыя вершы

Амаль да яснай ранішняй зары.

А што перажываў ён тады, калі чуўна ўслухоўваўся ў прыроду, бачна і па вершы «Слухаю цішыню». Няхай твор напісаны і з іншай нагоды, але ад гэтага сутнасць не мяняецца. У кожным радку адчуваецца, наколькі Х. Гурыновіч чалавек назіральны, як умеє ў паўсядзённасці знаходзіць варты пільнага позірку, як само наваколле здатна адкрывацца для яго сваёй нерушавасцю, якая прысутнічае літаральна ва ўсім і яе трэба толькі ўмець заўважыць, а яшчэ належным чынам перадаць, каб гэта ўразіла і ўсхвалявала кожнага, хто пазнаёміцца з вершам:

Каб не палохаць ломкай цішыні,

Я падшоў на дыбачах да плёса

І убачыў у вачэрняй глыбіні,

Як восень перамешвае нябёсы.

Яны плылі, клубіліся ў вірах,

Як быццам дым, што то мужнеў,

то чах,

Прыдушаны вадой на пажары.

Крыху пазней алмазныя Стажары

З іх выбліснулі,

Уздрыгнула рака —

Шчупак нябёсы разарваў, як нерат.

І залаты чаўнок маладзіка

Разбіўся ўшчэнт аб камяністы бераг,

І завінеў тасмна, як крышталь,

І разбудзіў адлётных

сонных птушак.

І слушаў бераг бляск

драбнюткіх хваль

Вушамі перламутравых ракушак.

Малюнак вельмі вобразна насычаны, памастацку пераканаўчы. У творы прысутні-

«Інквізіцыя»

Чарговая кніга паэзіі Віктара Шніпа «Інквізіцыя» пабачыла свет у «Бібліятэцы часопіса «Куфэрак Віленшчыны», што выходзіць у горадзе Маладзечне. Адрасу хочацца сказаць ухвальнае слова Міхасю Казлоўскаму, які, як вядома, з'яўляецца заснавальнікам і выдаўцом «КВ». І парадавацца, што таленавітыя вершы В.Шніпа знайшлі дарогу да чытацкіх сэрцаў, а што гэтая яго кніжка, як і папярэдняя, будзе сустрэта з цікавасцю, сумняваюцца не даводзіцца. В.Шніп апошнім часам піша вельмі цікава, знаходзячы свой падыход у адлюстраванні як падзей сённяшніх, так і даўніх. А тая самотлівасць, тужлівасць, што прысутнічае ў яго творах, гатовая перарасці ў адчай, з'явілася не на пустым месцы. Такая наша рэчаіснасць, што далёка не заўсёды ёсць падставы радавацца, а чаканы прамень святла ў канцы тунеля нярэдка ледзь прыкметны, а гэты выклікае пачуцці на мяжы адчаю. Дый паэт перакананы, што інакш ставіцца да ўсяго і нельга:

Самотных вершаў не пісаць,
Нібыта праўды не казаць,
А танцаваць на рэштках Храма,
Куды мяне вадзіла мама
Да споведзі, як да святла,
І споведзь, нібы верш была...

Самотных вершаў не пісаць,
Нібыта ад сябе ўцякаць,
Нібыта пальцы адсякаць,
Не думаць, што ўсё гэта грэх,
Які не знікне, нібы снег...

Самотных вершаў не пісаць,
Нібы Іуду цалаваць...

Аднак самота можа быць рознага кшталту. Тая, што з'яўляецца сведчаннем мімалётнасці настрою. Яна хоць і мае пад сабой трывалу аснову, з цягам праходзіць. Аднак надараецца і так, што не губляецца, а ўзмацняецца і гэты ўжо выклікае цэлы шэраг асацыяцый, за якімі — не проста туга, а, можна сказаць, і беззыходнасць становішча. В.Шніп аднолькава паспяхова закранае абодва гэтыя аспекты. Тым не менш, як мне здаецца, гэтым разам яму ўдаліся больш вершы баладнага складу. Сам жанр вымагае адпаведнай настроёнасці і ён жа дазваляе сказаць шмат. Уражваюць «Балада вяртанняя», «Балада апошняга князя», «Балада волі». «Балада вяртанняя» — слаганне туды, дзе зямля яшчэ цёпла ад крокаў маленства, а ўспаміны вымалёўваюць у памяці вельмі запамінальныя вобразы. Але для згадак ёсць і іншая падстава:

Я сягоння ў дзяцінства
вярнуцца жадаю,
Не таму, што там добра,
малому, было,
А таму, што па сцежках
бацькоўскага краю
З хаты ў хату цякло

Беларусі святло,
Ад якога святлелі самотныя хаты
І хацелася быць, і хацелася жыць,
І спявалі ля рэчкі пра Яся дзяўчаты,
І пускалі вянкі, і хацелася плыць
За вянкімі ў нязведаны

свет за лясамі,
Не таму, што там добра,
напэўна, было,
А таму, што дабрэйшымі

мы былі самі

І па сцежках цякло Беларусі святло,
Ад якога святлелі самотныя хаты...

Святло Беларусі — гэта тое, чым напоўнены шмат якія творы паэта. Яно прысутнічае апасродкава нават у вершы «***Вялікая, самотная Расія...». Правільней не само святло, а спадзеў на тое, што яно не павінна ніколі згаснуць: «Вялікая, самотная Расія, // Вялікай будзь, як боскія дамы, // Не з-за таго, што знікнем мы, «малыя», // А з-за таго, што будзем мы!»

Гэтая ўлюбёнасць у Беларусь і надае самым самотлівым вершам В.Шніпа аптымістычнае гучанне.

Алег ГУЛІЦКІ

ПАЭЗІЯ

Мікола АРОЧКА

Мроіцца

ВЫЗВОЛЬНЫ ІДЭАЛ

Каронная балада Вітаўта

Адчуўшы блізкі скон, вялікі Вітаўт
Сабраў да ложа ўдатных ваяроў,
З рассечанай кароны выцер кроў,
Змачыў яе гаючай акавітай.

Перахапіць хіба маглі магнаты?
Асвечаную Рымам — ды на злом?!
Яна ўцякла параненай ад здрады
На нашае дзяржаўнае чало.

На раны яе Вітаўт самавіта
Усклаў далоні — з пошпатам бароў,
З расстайным рыкам збуджаных
зуброў —
І ажыла карона з мараў літая!

Цяпер з чала не дайце яе зрынуць,
Зноў мечам ці маной расплавініць,
Пасеч зямлю, нябёс блакітны дах.

Зямля сябе ўзгадуе ўласным коштам,
Хоць шлях Айчыны будзе і не простым,
Ды ў бок свабоды выкіруе Шлях!
2001г.

Вяртанне ў поўню

Хацеў сабе зрабіць прыемнасць:
Пацвердзіць свой трыццаць год,
Сысці ў мазольны свет турбот —
Да вілаў, кос у пад'ярэмнасць.

Але спазнаў я ўсю дарэмнасць,
Бо попел вогненнага нягод
Даўно пусціў мяне ў расход.
Ды засталася з краем крэўнасць!

Пакуль у свет твой павяртаю,
Акраса краю — я ўтрываю!
Пад абразамі на куце,

У вечнай поўні роднай мовы,
Не згіне поўня — вунь расце
З яе ўжо рог маладзіковы!
1990г.

У дзень волі

Ад нас хавалі доўга гэту дату —
Яе над ямай крывяніў свінец,
Яе тапталі ў бруд, ламалі кратай,
Душылі дротам, мерзлатаю клятай,
Смех супастатаў цешыўся: канец!

Не дата прамаўляе — вусны, вочы
Суродзічаў няздрадных, тых асоб,
Сапраўдных вояў, розумаў прарочых,
Што ўласным цемар з цемры патарочай
Масцілі Шлях наш...
Колькі мужных спроб!

Таму і спешка з нашаю канчынай,
Каб распладзіць бяспамяцтва рабоў.
Ды за плячыма ў даты той — Айчына,
У курганах сівых, у збройных чынах,
Дзе паласой — па белым — наша кроў.
25.3.1998г.

Сучасны Тайлай

Час не падводзіць рысу пад Таўлаем.
Глянё — крывянее зноў Твая вярста...
Зямляча, ты не знік за небакраем
У трыццаць тры свае — гады Хрыста.

На краты кінуў ты сябе падлеткам:
Як мроіўся вызвольны ідэал!
Ды сёння на дварэ — якое лета?
Які па ліку хіжасці аскал?

Зноў у працягу — той жа боль і здрада.
Ад іх пытання мулка і ў труне:
«Ці першага вы судзіце за праўду,
Ці першага вы судзіце мяне?»

З магільны чухеш: у дзікуным крыку
Зноў закружылі хіжа крумкачы.
Дачка, крывінка родная, Галінка
З зямлі бацькоўскай
змушана ўцячы.

Аплачваў ты жыццём абавязковасць
Сваіх пакут змагарных і радка.
У сэрцы Мінска — чухеш ты
з Вайсковых? —
Як рве запруды людскасці рака?

Крыві ахвярнай, пэўна, ўжо хапіла б
Для ўсіх чырвона-ўплямленых сцягоў,
З катойнямі, з тым званам ланцугоў,
Што косяць і наноў гартуюць сілы.
1998г.

Падземны маналог

рэабілітаванага

Ці шмат мне ўцехі —
Ад рэабілітацыі?
Вяртанне ў справядлівасць ці ў падман?
Лепш не чапайце сплямленымі пальцамі
Маіх свінцовых ран.

Ці ваш свінец і жах той катавальны
Былі, маўляў, патрэбны, як чысцец?
Свінец жа — свой, не той недаравальны,
Што, скажам, Гітлер нёс — чужы свінец!

Хацелі б вы падлыжніцтвам няшчырым
На косткі сыпнуць мне
пялёсткі руж,
Каб з гэтых костак, выбеленых жвірам,
Здабыць бялэсы колер сваіх душ?

Вам знешняя пабелка, імітацыя
Патрэбны, каб лягчэй было віне.
Патрэбна болей вам
Рэабілітацыя,
Яе сабе ўчыняеце, не мне.

Ці карнаму гнязду функцыянераў
Абходзіць маё добрае імя?
Сваё імя вам трэба
ўзняць даверам,
Паколькі вам даверу ўжо няма.

Вы лад свой безнадзейна зганьбаваны
Прыкрыць хацелі б латкаю двайной.
Для выгляду ківок — у бок тырана,
Ды на народ свой зноў пайшлі вайной.

З «нацдэма» ў вас я стаў
бы «экстрэмістам».
Занесена рыдлёўка на мяне,
І з тым жа ярлыком
Нацыяналіста
Хацелі б мяне бачыць на ражне.

Вам іншае карціць —
не вольнасць нацыі,
А памнажэнне горкіх нашых страт —
Дадаць яшчэ звяно трагічных дат:
Спачатку кроў ахвяр, затым —
Рэабілітацыя.
25.6.1989г.

Дыханне далёкіх снягоў

На сконе мароз — не мароз,
Струменіць цяпло ад бяроз,
У сосен духмяна слязіцца
З расколін кары жывіца.

Адпрэчваюць снег камлі.
Прадвесневы шум —
па галлі.
І грай ушчыняюць вароны,
І рунню шамраць загоны. —
Ай-ай, які ж небакрай,
Святлісты і пазлацонны!
І фарбы ў трымецні паўтонаў.

З нябёсаў, нібы з пеляны,
На лог папаўзлі туманы,
З'ядуць на світанку снег.
Скідаюць здранцвеласць сады.

І там, дзе праходзіў лямах,
Чыесьці дымяцца сляды...

Ды сівер падзьме скразны
І квецень сатне садоў.
Астудзіцца промень вясны
Дыханнем далёкіх снягоў.
1996г.

А бяда не адстала...

А бяда не адстала ад нас ні на крок,
Падганяе сляпых да абрывістай стромы.
За спіною бы вусцішна
шчоўкнуў куроў...
Але ў свеце мой крык
не патрэбны нікому!

Хай не гуртам глытае нас брацкі дол.
Па адным ці па пары —
адстрэл эліты.
Недзе ў лесе курыцца над ямінай ствол,
Ці тапелец усплыў,
папярэдніе забіты...

Супраціў хіжа ўтопяць у лыжцы вады
Ці ў гасцінна паднесенай
шклянцы атруты.
Нам расстаўлены тысячы пастак бяды.
Крык пакуты не будзе нікім пачуты!

Я пасу васьм кароў ці абкошваю роў,
Ці з унукам шукаю
сунічак, ажынаў...
Што мне вынохі ўслед!
Я ўжо страціў сыноў,
Іх знайду, дапаўзу з-пад
зубчастых шынаў...

Але вы, да каго мы ўзносім свой крык,
Калі стогн наш вымольвае
зноў паратунку,
Вы ж таксама з іх кіпчэй свой
возьмеце крыж,
Як і мы, яшчэ ўзвысеце слепа
ў іх шлунку.

2001г.

Апошняе жаданне

На твар — далоні...
Сцішна, як на споведзі.
Пад покрывам начы,
У немаце літання
Штогось увайшло ў мяне... О, Госпадзі,
Пачуй маё апошняе жаданне:

Сыдзе мой дух да зор,
А цела — ў дол,
Ды буду я і ў пекле апантана,
У смолле ткнуўшыся,
бы ў мацерын падол,
Узносіць да Усявышняга пытанне:

Скажы, Уладыка мой: на свеце тым
Ці ўчую я, ці косткамі ўздрыгнуся,
Калі мой люд, пакутны і святы,
Здабудзе вольнасць роднай Беларусі?
1990г.

Слоніўскі раён, вёска Вецявічы

Фота А. МАЦЮША

Письменнику Івану Пальчыку, перш чым узязь ад яго анкету, сказали:

— Тут адно пытанне выпала. Скажыце: запішам. Ці заўважалі ў сваіх родзічаў якую-небудзь схільнасць да пісьменніцкай работы? Напрыклад, красамоўства, высокую адухоўленасць, непрактычнасць у бытавым жыцці...

Іван Пальчык, худаваты, з завостраным носам і прыкметным рабаціннем на вузкім тварыку, замяшаўся:

— Так, з ходу, не адкажаш...

— Падумаўце. Зайдзіце заўтра ці пасля заўтра. Не гарыць.

Іван Пальчык выдаў два зборнікі вершаў і кніжку апавяданняў. Нібыта надружаныя кніжкі. Тым часам продкамі пісьменнік яўна незадаволены. Ну, што за прозвішча Пальчык? Што чалавек з такім прозвішчам можа сказаць грамад-

полк сувязі мае дастаткова айчынных машын і замежных «студбекераў».

На тым месцы, дзе пераязджалі граніцу, стаў пасівелы генерал, узязьшы пад казырок, аддаваў чэсць кожнай машыне. Вось так сустракалі нас, пераможцаў.

Хадзілі чуткі, што паедзем далей, у Японію. Нас павезлі на станцыю, пагрузілі ў вагоны, але потым загадалі разгрузіцца. Там, на сопках Маньчжуріі, справы і без нас ішлі някеспка.

Мы размясіліся ў заштатным гарадку N, які ўвесь патанаў у вішнёвыя і яблыневых садах. Нас папярэдзілі: за межы гарадка па адзіночцы не выбірацца, можна напароцца на бандэраўцаў.

Тым часам плявалі мы на Бандэру. Зламалі рогі Гітлеру, то і з Бандэрам як-небудзь справімся. Хадзілі ў бярозавыя, дубовыя гайкі. За гарадком, шішком бралі чарку і ні разу не было выпадку, каб суткнуліся з бандытамі.

Ішлі мірныя дні. Паспелі ў полі пшавыя

да канца выконваюць ускладзенае на іх заданне. Праходзяць левую лаву мазанак з канца ў канец. І толькі ў дзвюх не вызваляюць гаспадароў ад збожжавыга падатку. У канцы сяла сутыкаюцца з другой групай, на чале якой малодшы лейтэнант. Гэтая група аказалася больш жорсткай: не вызваліла ад падатку тры гаспадаркі і адну пакінула пад пытаннем.

А ўсяго ўсяле п'яцьдзесят дзве мазанкі. Раённыя ўлады наадрэз адмовіліся прыняць спіскі, якія склалі вайскоўцы-агітатары.

— Нават не ведаеце, які хлеб ясець, — злосна сказалі ў райвыканкаме.

Палкавы «смершавец», старшы лейтэнант, на справу паглядзеў іначай.

— Ваша лібералізацыя — суцэльнае глупства, — прамовіў. — Вы заўважылі, што ў хатах няма мужчын. Дзе яны? Так што, можа, і добра, што ціха скончылася. Бандэраўцы ў кустах сядзелі, за вамі ічкавалі. Мы яшчэ іх прыцінем...

Іван НАВУМЕНКА

Тры апавяданні

Дзеці кулака

Былы карэспандэнт абласной газеты, а цяпер дацэнт мовазнаўчай кафедры інстытута Барыс Райкоў даўно збіраўся наведаць вёску Гагалі, дзе ў апошнія перад вызваленнем месяцы стаяў іхні партызанскі атрад. Ён старэе, дзеці паканчалі інстытуты, а ён за чатыры дзесяці гадоў так і не здолеў выбрацца ў лясную ахайную вёску, якая часта паўстае ў вачах у бяссонныя ночы.

Вёска як вёска. У першыя пасляваенныя гады, калі Барыс вандраваў па бедных калгасах, ён быў завярнуў у Гагалі. І можна сказаць, незвычайны выпадак здарыўся з ім паблізу гэтых Гагалёў. На пачарнелым снезе ён убачыў кавалачак газеты. «Калі газета наша, — падумаў тады Барыс, — то мяне чакае ўдача». Газета аказалася не толькі той, у якой працаваў карэспандэнт, але на кавалачку трохі павільгатнелай паперы стаяла прозвішча карэспандэнта. Барыс не знайшоў нічога лепшага, як насыпаць на газетны квадрат махоркі і закурыць. Нікая асабліва ўдача карэспандэнта тым часам не напаткала. Але выпадак з-за сваёй незвычайнасці засеў у памяці.

Дарэчы, Райкоў хацеў пабачыць штабную хату, у якой часта бываў. Яна належала паліцаю, які збег у раённае мястэчка. Партызаны на гэта не звяжалі: на свеце быў сорок трэці год.

Многа чаго адбылося за так званыя пасляваенныя гады. Дацэнт Райкоў цяпер

пенсіянер, мае шмат вольнага часу, і прышла нарэшце пара здзейсніць задуманае.

Ён спясаўся са знаёмым настаўнікам, такім як сам пенсіянерам, у якога можна пераначаваць.

Настаў месяц май. Надшоў дзень перамогі. Райкоў паехаў у чыгуначны гарадок, дзе цяпер жыве знаёмы настаўнік. Таварыш Райкова — завуць яго Іван Драгун — прыкметна пастарэў: не бачыліся яны некалькі гадоў. Але галоўнае не гэта. Сталі адймацца ногі. Іван з цяжкасцю ходзіць.

Зрэшты, не ўсё так дрэнна. Ёсць у Івана «Жыгулі», ледзь не па суседстве жыве пламеннік, які цяпер водзіць машыну. Іван не здаецца: мае за горадам агарод і нават невялічкую пчаліную пасеку.

Дык вось, месяц май. Дзень Перамогі. Іван партызанчыны не ведае: быў на фронце. Фронт, можа сказаць, істотна выправіў Івану біяграфію.

Справа ў тым, што Іван — сын кулака. Яны з братам Анісам не ведалі дзе дзеца ў перадваенныя гады. Нарэшце махнулі аж у Сярэдняю Азію. Івану з братам удалося прабіцца ў настаўніцкі інстытут.

Пасля вайны яны з'явіліся ў роднай вёсцы, якая бадай што суседнічае з Гагалямі. Іван — звольнены ў запас старшы лейтэнант, і Аніс — старшыня. Абодва партыйцы, маюць узнагароды.

Пасяліліся ў ранейшай, доўгай, як два счэпленыя таварныя вагоны, хаце. Узязлі, не надта ў каго пытаючы, лепшай зямлі пад агароды.

Вяскоўцы ўзбунтаваліся. Як так, кулацкія сыны зноў камандуюць? З якога часу займелі такую ўладу?

Тым часам Іван і Аніс мелі цвёрды адказ:

— Мы на вайне кроў пралівалі, а вы тут немцу зад лізалі...

Шкала каштоўнасцей кардынальна перамянілася. Ніхто цяпер не думаў пра кулакоў. Вяскоўцы перамен проста не адчувалі. Іван у хуткім часе стаў намеснікам дырэктара МТС па палітчастцы, Аніс — загадчыкам райана. Дзеці кулака...

Райкоў насіў у карэспандэнцкай сумцы калектыўны ліст вяскоўцаў у рэдакцыю абласной газеты. Наконт дзяцей кулака. Ён яго так нікому і не паказаў. Не мела сэнсу.

Іван пасля таго, як партыйных органаў не стала, пайшоў у настаўнікі.

Дрэвы ў маладой лістоце. Водар вясны кружыць галаву. Прабіваецца першая трава, шчабечуць птушкі. Не дзіва ўбачыць матыля — беллага ці жоўтага ў цёмных крапінкі.

Гагалі на месцы. Пабудаваныя з добрага сасновага лесу хаты не маюць таго святочнага выгляду, што мелі ў вайну. На працягу паўвека іх абвясвалі вятры, абмывалі дажджы. Хаты як бы папрысядалі, улезлі ў зямлю. А штабной хаты, звернутай вокнамі, дзвярамі на вуліцу, наогул няма. Яе гаспадыня, як высветлілі нашы падарожнікі, прадала яе на знос. Можа, таму, што сын яе быў паліцаем.

Пра кулакоў людзі пакрысе забываюць, пра злосных паліцаёў добра і доўга памятаюць.

ству, тым болей інтэлігентным людзям? Хоць бы які-небудзь Шаптапал, ці ў горшым выпадку Пальцінскі. А то паэт і празаік Пальчык...

Думаў Пальчык аб сваіх продках і нішто прыстойнае не лезла ў галаву. Вось дзед па бацьку Павел. Звычайны селянін. Страшэнна працавіты. Гадзіны не мог згуляць. Іван памятае, як ляжаў з дзедам на печы, і дзед расказваў бясконцыя гісторыі з евангелля, якія чытаў у царкве. Дзед быў непісьменны, ведаў адну толькі літару «О», але запамінаў пакручастыя апошні пра шматпакутнага Ноя, царыцу Саўскую, Юду Іскарыёта, будучага здраднака. Тыя вельмі абмежаваныя рэлігійныя веды, якімі Іван валодае, даў яму менавіта дзед.

Іван успамінае больш далёкіх родзічаў і не можа знайсці ніводнага, хто хоць бы трохі меў пісьменніцкія здольнасці. Адзін іграў на скрыпцы, другі паспяхова хадзіў ля пчол, дзве далёкія цёткі лячылі травамі і ўмелі загаворваць кроў.

І раптам як бы вогненная маланка асвятліла мысленнай пошукі пісьменніка Пальчыка. Бабка Зося любіла яго больш, чым двух астатніх братаў. Нават песню пра яго спявала: «Шанька-Ванька пахвалены, шапка сіняя, верх зялёны». Яна шкварыла яму яешню, частавала перапечкамі, архамі, семкамі-лузганцамі.

Сама бабушка была відная з сябе, гаварлівая, языкастая. Калі дзед ведаў толькі некаторыя царкоўныя гісторыі, то бабушка ведала ўсё на свеце. Усім тубыльцам доўгай местачковай вуліцы давала прозвішчы, і яны неяк адразу прыжываліся.

Але выславілася яна не гэтым. Сельсавет, як лічыла бабушка, несправядліва накладвае падаткі. Яна ляяла, зневажала як магла сельсаветчыкаў, не давала ім праходу. І вось аднойчы, калі ішоў першмайскі мітынг і была ў зборы ўся грамадскасць сельсавета, бабушка палезла на трыбуну. «Старшыня! — гукала яна на ўсё наваколле. — Ці забыў, як качаўся жыватом у маім просе, перапійшы гарэлкі? Смалы я паставіла б сёння табе, а не першаку, каб ведала, які ты двудушны. А ты, секлетар, дарогі мой пламеннік Сцяпан, роднага дзядзьку ў кулакі запісаў. Ці ты не бачыў, як ён задам свяціў, да сёмага поту жылы рваў, рабіў без продыху, каб ты грудзьмі рабіў?!»

Бабку Зося не вельмі злосна ссадзілі з трыбуны, але самі сельсаветкія начальнікі доўга ўспаміналі яе палкую прамову і тыя характарыстыкі, якія яна дала кожнаму з іх.

Іван Пальчык наважыў расказаць пра талент бабулі Зосі. Толькі сам ён нічога смелага, вострага, хоць бы трохі падобнага на бабчыну прамову, не напісаў.

Як мы ескавалі збожжавы падатак

Мы ехалі з Германіі на ўласных транспартных сродках. Дзіва няма: армейскі

ніца, ярына, пачынаўся час хлебнарыхтовак.

Раённыя ўлады рашылі накіраваць у вёскі брыгады агітатараў, каб лацвей ішлі хлебнарыхтоўкі. Тым болей, што ў якасці агітатараў падабралі самых пісьменных, свядомых учарашніх воінаў.

У адну такую брыгаду трапіў Змітрок Савоська, старшыня, у якога за плячамі было дзесяць класаў. Яго часова нават прызначылі кіраўніком брыгады.

Сяло трапілася немалое, раскіданае. Хаты глінабітныя, вішнёвыя садкі ледзь не каля кожнай. Амаль як у вершы Тараса Шаўчэнкі.

Ткнуліся ў першую хату. Гаспадыня ў доўгай спадніцы, у павязанай па самыя вочы хустцы, як толькі даведалася, чаму мы з'явіліся, залямантавала:

— Мае вы родненькія!.. Які такі хлебазагатоўкі. Мужа не маю. Дзеці на зацірцы сядзяць. Мы самі хлеба год у вочы не бачылі. Дзеці пухнуць ад голаду...

Дзеці — мала малаго менш — коўзаліся па глінянай падлозе. Разабраць, дзе хлопчык, дзе дзядзьчынка, было немагчыма. Усе трое былі ў доўгіх кашульках. Штаной не меў ніхто. І ўвогуле ў хаце патыхала безнадзейнай беднасцю.

— Дзе муж? — спыталі мы.

— Сабакам сена косіць, — са злосцю адказала гаспадыня. — Можа, другую завёў. Паўгода не бачыла. Не муж, а быдліна...

Праіўшыся з таварышамі, Змітрок Савоська абнадзеіў гаспадыню:

— Будзем хадайнічаць, каб вызвалілі ад падатку як бедную сям'ю, у якой няма гаспадара.

— Спасібі, хлопчыкі.

Карціна паўтараецца і ў наступнай мазанцы. Гліняная падлога, лахманы і транты на ложку, галапузья дзеці, якія залезлі на печ і глядзяць адтуль спалоханымі вачанятамі. Гаспадара і тут няма.

Гаспадыня пачынае з крыку:

— Каня не маю, каровы не маю, казу і тую ўкралі. Якую загатоўку магу здаць? Нічога не сеяла. Калі хочаце, забірайце дзяцей ў яслі. А мяне самую — у турму...

Нічога не гаворачы, агітатары вывальваюць з хаты.

На дзвярах трэцяй хаты вісіць замок. Вялікі: такія замкі вешаюць на дзвярах магазінаў ці якіх-небудзь гаспадарчых складаў.

У наступнай мазанцы муж з жонкай б'юцца. У яе кровападцёк пад вокам, у яго распаласаваная сарочка і пісяг на грудзях і жываце. Сямейнікі настолькі раз'ятраны, што не заўважаюць агітатараў. Наскокваюць адно на аднаго, як ачмурэлыя пёўні.

Салдаты, што вярнуліся з вайны, бойку не разбараняюць. Не іх гэта справа. Пастаяўшы некалькі хвілін, паварочваюцца, выходзяць.

Яны воіны, прымалі прысягу, і таму

Казка для дарослых

Ілюзіі і факты фатаграфіі

Для творчасці Уладзіміра Парфянка размова пра аб'ектыўнасць адлюстравання свету сродкамі фатаграфіі і ілюзіі, якія пры гэтым могуць стаць дамінуючымі, невыпадкова. Прынцыпам яго творчага падыходу з'яўляецца спроба «раскадзіраваць» рэчаіснасць. Магчыма, таму ў яго творчым зборы амаль няма проста панарамных здымкаў. У Парфянок заўжды шукае асноўную,

дамінуючую дэталю фотаздымка, якая б дапамагала прачытаць і сэнс, і яго падтэкст — думкі самога фатографа. Бо фатаграфія — мастацтва не менш індывідуальнае, чым жывалісці ці графіка. Так лічыць і сам Уладзімір, і пры кожным спрыяльным выпадку імкнецца гэта дэманстраваць і мастакам-станкавістам, і чытачам часопіса «Мастацтва», рэдактарам аддзела фатаграфіі якога ён сёння з'яўляецца. Але ці ж варта адстойваць правы тэга, што мае ўжо рэальна акрэсленае месца? Суб'ектыўная прырода фатаграфіі абумоўліваецца самім выбарам моманту падзеі, ракурсам, інтэрпрэтацыяй аўтара і гледача, тэхнічнай і інтэлектуальнай «гульнёй» з аб'ектам, што апошнім часам стала прыкметай постмадэрнісцкіх канцэптуальных вышукаў фатографаў.

Умоўнасць і шматзначнасць фотаздымкаў стала асновай і апошняй выставы Уладзіміра Парфянка «Недаставерныя факты з месца падзеяў», якая працуе зараз у М-галерэі Інстытута Гётэ ў Мінску. Мастак прадставіў тут некалькі серый сваіх работ апошніх год. Шэраг фотаздымкаў прысвечаны адвольна выбраным гарадам (Калінінград, Ленінград, Капенгаген, Афіны, Стэкгольм), якія падаюцца праз адну, але вельмі выразную дэталю. Так, напрыклад, Афіны бачацца мастаку праз малюнак камянёў, Калінінград — праз чароды птушак над морам, а Капенгаген — праз фіранкі на вокнах. Фотаздымкі з серыі, якая дала назву ўсёй выставе, Уладзімір назваў «сапраўднымі «носьбітамі будучага фатаграфічнага вобраза». Заэкспанаваныя кадры нагадваюць «чорныя дзіркі», кадры ілюзорнага, кантакту з рэальнасцю. Каб узмацніць эфект, у адну з серый фатаграфій У.Парфянок увёў вербальны шэраг. Серыя «Аўстрыйскі дзённік» створана па матывах паэзіі Восіпа Мандэльштама і пад уражаннем канцэптуальнага мастацтва амерыканкі Джэні Хольцэр. У прасторы гэтых рэальных фраз аўтар стварыў нечаканы ілюстрацыйны, пазачасавы фатаграфічны шэраг, ілюзію аб'ектыўнай рэальнасці.

Наталля ШАРАНГОВІЧ

На здымку: фотамастак Уладзімір Парфянок. Фота М.ПРУПАСА

«Паважаныя гледачы! Калі ласка, выключыце свае пэйджэры і мабільныя тэлефоны. Давайце паважаць працу акцёраў!» Здаецца, такі прызыў гучыць са сцэны Купалаўскага тэатра ўпершыню за ўсе восемдзесят гадоў ягонага існавання.

Што рабіць — час дыктуе свае ўмовы. Тэатр усё больш пачынае залежаць ад сваёй меншай, але надзвычай няўрымслівай сястрыцы — кінематаграфіі з яе відовішчасцю і хуткімі тэмпамі. А на сённяшнім экране пастаральных сялянак і перадавікоў працы з квадратнымі падбародкамі выцеснілі не менш квадратныя падбародкі крымінальных аўтарытэтаў ды мужных супергерояў. Даводзіцца і тэатру, як кажуць, «адпавядаць». Самы рэпертуарны драматург краіны Аляксей Дудароў гэтыя патрэбы часу адчуў. За стаўшыся верным сваёй улюбленай тэме — каханню, ён напісаў (кажуць — за дванаццаць дзён) крымінальную меладраму «КІМ». Першымі за п'есу ўзяліся маладзечанцы з Мінскага абласнога драмтэатра, і іх праца не засталася незаўважанай на апошняй «Маладзечанскай сакавіцы». А цяпер «КІМ» паставіў акцёр і рэжысёр Аляксандр Гарцуеў. Што цікава, паставіў адразу ў двух тэатрах: сталічным Купалаўскім, пра чый спектакль і пойдзе размова, і Магілёўскім абласным, дзе прэм'ера адбылася на два месяцы пазней.

«КІМ» яшчэ раз засведчыў адметнасць рэжысёрскага почырку Гарцуева, які ўсе свае спектаклі будзе на спалучэнні дакладнага і нават жорсткага рытму, што не пакідае ніводнай сэнсава не запоўненай паўзы і абумоўлівае хуткую, амаль кінематаграфічную змену карцін, з трапна падабраным музычным афармленнем. Дарэчы, сам тэрмін «афармленне» не вельмі прыдатны для абазначэння музычнай палітры гарцуеўскіх спектакляў, бо музыка ў іх не суправаджае, а хутчэй вядзе за сабой дзеянне. Ярчэй за ўсё гэтая «фірменная» рыса бачна ў спектаклі «Трыстан ды Ізольда», дзе мізансцэны ўвогуле выстраіваліся ўслед за касмічнай музыкай «Эры». Але і ў «КІМ» лірычныя пераборы гітары, што чаргуюцца з напорам «бандыцкіх» рытмаў, трапляюць «у яблычка». Не апошняю ролю ў стварэнні сучаснага «кліпавага» спектакля адыгрываюць і харэаграфічныя ўстаўкі, якімі займалася балетмайстар Марына Дударова, і «лазернае шоу», пастаўленае мастаком па святле Ірынай Ключнік. Сцэнограф Дар'я Волкава для больш хуткай, зноў жа «кіношняй» трансфармацыі сцэнічнай прасторы падзяліла яе надвое высокай белай сцяной-

экранам і прывяла ў дзеянне тэатральны круг, што ўсё часцей застаецца зараз без працы. Саміх жа дэкарацый на сцэне ўвогуле няма — толькі гранічна функцыянальныя сталы ды крэслы. Тут ужо не схавашся за вычварную бутарфору і кідка касцюмы. Уся ўвага сфакусавана на інтрызе, на героях і іх пачуццях.

Дзеянне спектакля даволі канкрэтна прывязана да месца і часу. Месца — Беларусь, час — другая палова дзевяностых, дзесяцігоддзе пасля Чарнобыля. Ні разу наўпрост не ўгаданая трагедыя стала і асабістай трагедыяй маленькай, але вельмі дружнай сям'і. Маладая дзяўчына, прыгажуня Юля, якая ўзяла на выхаванне траіх дзяцей-сірот, атрымала «ў спадчыну» ад Чарнобыля невылечную хваробу. Невылечную — у нас, пры небагатай дзяржаўнай медыцыне. Але шанец усё ж такі ёсць, і каштуе ён ні многа ні мала — 50 тысяч тых самых у. е. Дзе дастаць такія грошы шаснаццацігадоваму хлопцу, Юлінаму выхаванцу? Шчыры, абаяльны Кім ідзе на паклон да «новых беларусаў», але не вельмі разлічваючы на іх міласэрнасць да чужака, ён... называе сябе іх сынам. Так лёс у асобе драматурга прыводзіць хлопца да яшчэ аднаго КІМа — Каралёва Ігара Міхайлавіча, напайкрмінальнага бізнесоўца. Таго самага, якога Юля нядаўна выратавала ад кулі бізнес-варацілы Халдзева. Выратавала і пакахала. Гэта — толькі завязка, а наперадзе герояў чакае яшчэ нямала надзей, расчараванняў, прыгод і адкрыццяў. Не раз на вочы навірунцу слёзы, не раз на вуснах з'явіцца ўсмешка. Але можна быць упэўненым — усё ў рэшце рэшт скончыцца не добра, а нават вельмі добра. Тыя, што кахаюць, — будучы разам, «дрэнным» героям надакучыць быць дрэннымі, а невылечная хвароба стане вылечнай. Хэпі-энд, як і мае быць у меладраме.

Новы спектакль купалаўцаў багаты на цікавыя акцёрскія працы. Вельмі спадабаўся Андрэй Кавальчук, які да гэтай пары быў нібыта заслонены заслужанымі і народнымі артыстамі сталічнага тэатра. Адметны сталай, сапраўды мужчынскай прыгажосцю Каралёў-Кавальчук уражае незвычайным спалучэннем грубаватай моцы і душэўнай безбароннасці. Ён адначасова і драпежнік, што прызываецца ў давяраць нікому, і маленькі хлапчук, якому вельмі хочацца гэтага самага даверу. На жаль, так і не давялося лабачыць у гэтай ролі заслужанага артыста РБ Генадзя Давыдзьку. Дудароўскі Каралёў — роля аднаго плана з «душэў-

ным» бандытам Люкам, якога выдатна сыграў Жэраар Дэпардзье ў стужках «Уцэкачы» і «Бацькі». Цікава, што возьме беларускі акцёр, такі падобны знешне на знакамітага французца, ад яго прыёмаў, а што знойдзе сваё, непаўторнае?

Другое прыемнае адкрыццё ў спектаклі — вучань 136-й мінскай школы з тэатральным ухілам Мікіта Гузоўскі, які іграе свайго аднагодку, шаснаццацігадовага Кіма. Для Гузоўскага гэта адна з ключавых роляў, гэта вялікая адказнасць, але і выдатны працяг тэатральнай кар'еры, бо на рахунку хлопца ўжо ёсць галоўная роля ў ТЮГ аўскім «Маленькім лордзе Фаўнтляроі». У «КІМе» Мікіта здолеў не разгубіцца ў прасторы вялікай сцэны, захаваць шчырасць і непасрэднасць, так неабходныя для яго героя. Гэты спектакль паказаў буйным планам і іншую купалаўскую моладзь. Ролю Юлі падзялілі дзве былыя аднакурсніцы па Беларускай акадэміі мастацтваў — Святлана Зеляноўская і Святлана Кажамякіна. Да вобраза «ружовай» герані цяжка дадаць нешта новае, але актрысы здолелі надзяліць яе пэўнай індывідуальнасцю. Калі Юля-Зеляноўская — вытанчаная, сумная і сапраўды «незямная», дык у Юлі-Кажамякінай заўсёды за смуткам праглядае вера ў жыццё і добрая ўсмешка. Куды больш магчымасцяў для стварэння адметнага сцэнічнага характару атрымалі Ганна Хітрык і Марына Гардзіёнак, якім дасталася роля медсястры Лены. Вострая на язык, баявая і разам з тым вельмі ўразлівая і добрая Лена ажыўляе любую сцэну, большая доля трапных жартыў і веселосці ў спектаклі ідзе менавіта ад яе. Шкада, што не ў кожнай балыніцы і не кожнай медсястра ставіцца да сваіх па-

ПРЭМ'ЕРЫ

Галактыка... для ўсіх?

Словам «галактыка» вызначаюцца гіганцкія зорныя сістэмы. Уяўляецца ўмоўны касмічны дом? У ім — безліч зорак: і галоўных, «зімёнамі», і другой-трэцяй велічыні, і драбнаватых, ды ўсё адно зіхоткіх; і пакуль не адкрытых, і пакуль не названых...

А што ў такім разе азначае галактыка... каханьня?!

Што сабе ні ўяўляй, шукаючы адказу на гэтае пытанне, уласную фантазію давадзецца ўрэшце параўноўваць з аб'ектыўным жыццём. Так-так, «Галактыка каханьня» — з'ява жыцця. Ды не абываючы жыцця, а творчага: вызначаюць гэтыя два словы ідэю і вобраз новай працы Дзяржаўнага музычнага тэатра Беларусі.

Эстраднае шоу «Галактыка каханьня» — плён ініцыятывы дырэктара тэатра А.Ісаева, які запрасіў з Растова дырыжора і аранжыроўшчыка М.Радзінскага для падрыхтоўкі фанаграм (класныя беларускія аранжыроўшчыкі чамусьці аказаліся незапатрабаванымі), а пастаноўку відовішча даверыў нашаму вядомаму рэжысёру В.Бізюку.

Абмежаваныя фінансавыя магчымасці не дазволілі пакуль дамовіцца з мастакамі, таму «апрацаваць сцэну» давялося пераважна за кошт калектыўнай фантазіі стваральнікаў ды ўдзельнікаў прэм'еры, шляхам падбору візуальных выразных сродкаў, якія мае тэатр. Што да спецэфектаў... Выкарыстанне жывога агню катэгарычна забаранілі службы МНС. На тое, каб у фінале спектакля ўразіць публіку, напрыклад, маляўнічым выбухам канфэці, бракуе сродкаў: 20 секунд такой радасці вымагае 195 долараў! Нават з выкарыстаннем экрана, які падчас шоу «набліжае» да гледачоў аблічча выканаўцы, расквечваецца камп'ютэрнымі малюнкамі, калажамі кінакадраў і да т.п., — нават з гэтым ёсць праблемы. За арэнду прыстасавання, якое мусіць быць у арсенале кожнага сучаснага тэатра, трэба своечасова разлічвацца, інакш гаспадары экрана могуць проста...не даць яго на спектакль (аднойчы так ужо было). Набыццё ж уласнага экрана — гэта 50-70 тысяч долараў, якія не надта проста здабыць.

Пры ўсіх нягодах, прэм'ера жыве, «Галактыка...» поўніцца зоркамі музычнага тэатра, пачуццямі шчырай узаемнай любові артыстаў і публікі, іскрынкамі натхнення і майстэрства. На працягу дзвюх з лішкам гадзін, без антракта і абвастак (на жаль, няма нават праграмкі), «нон-стопам» змяняюць адно аднаго сцэны з аперэт і мюзіклаў, харэаграфічныя нумары, папулярныя оперныя арый, эстрадныя песні. Іх падрых-

тавана ці не 60 (!), у кожны спектакль уключаецца каля паловы.

Сінтэтычнае гучанне фанаграмы, загрузчаныя «электронікай» аранжыроўкі хутка надакучваюць і прымушаюць замілавана ўспомніць хай сабе інтанацыйна і не выкшталцонны, з фальшывінкай, але жывы аркестр жывога Музычнага тэатра. Балазе, артысты (у тым ліку хор пад кіраўніцтвам С.Пятровай), асвоіўшы нязвычайную пра-

Маэстра, закаханы ў Пінск

Музыка ў гэтым доме гучала заўсёды. Музыкантамі былі бацька, дзядзька. Гукі музыкі нараджалі ва ўяўленні хлопчыка светлыя, прывабныя вобразы. У тры гады рукі яго ўпершыню дакрануліся да клавішаў. І з таго часу лучыць маэстра з фартэпіяна непарыўная сувязь. Чалавек і інструмент вядуць бясконцы дыялог, поўны любові і разумення, веры і адчайнай шчырасці...

Дзевяцігадовым хлопчыкам прыехаў Алег Венгер у Пінск. Улюбіўшыся ў гэтую старадаўнюю прыгажосць (як умее ён любляцца ва ўсё цудоўнае), робіць усё, каб горад, у якім ён жыве, быў напоўнены гукамі і фарбамі, не страціў сваю духоўнасць.

Той, хто слухаў музыку Алега Венгера, бачыў яго як выканаўцу, не мог не ўсвядоміць, што за інструментам — Майстар, чалавек творчы, рукі якога выказваюць тое, што думае і адчувае сэрца, да чаго імкнецца душа, якая спявае.

Прырода — шчодрая маці. І ў яе, як у жанчыны, што дала жыццё вялікаму патомству, ёсць свае выбраннікі і любімцы. Ім дорыць яна неацэннае багацце — талент. Людзі гэтыя, адзначаныя асаблівым дарам, як ніхто іншы, адчувальныя і здольныя зразумець прыгажосць і спрадвечнасць навакольнага свету. У жаданні перадаць яе, данесці да сэрца кожнага, яны выкарыстоўваюць усе магчымыя сродкі — гукі, фарбы, рух.

Алег Венгер — з ліку тых, каму лёс падараваў жыццё творчае, напоўненае толькі яму зразумелымі гукамі і фарбамі. Музыкант, кампазітар, ён і выдатна малюе, умее перадаць пазію жыцця, яго самыя незвычайныя штрыхі ў графіцы, скульптуры, фатаграфіі, вырабах з металу.

Але галоўным для яго застаецца музыка. І ўсё жыццё ён удасканальвае сваё прафесійнае майстэрства.

Алег Венгер закончыў Брэсцкае музычнае вучылішча, інстытут культуры, больш як трыццаць гадоў працуе ў Пінскай музычнай школе. Вучань яе педагогаў М.Галінай і А.Палюковай, усе гэтыя гады аддаваў таму, каб запальваць і ў сэрцах уласных вучняў дух мяцежнай творчасці. І ў гэтым асаблівасць яго як педагога: неардынарны ў парэшны ўсіх догмаў і нормаў падыход да навучання ігры на фартэпіяна, спевам, эстраднаму выканаўчаму майстэрству, імпрывізацыі, складанню музыкі. Многія яго вучні назаўсёды звязалі сваё жыццё з музыкай. Іншым, дзякуючы ўрокам настаўніка, свет адкрыўся ва ўсёй сваёй шматгучнай лаўнаце.

Поруч з Маэстра заўсёды таленавітая, дапытлівая моладзь. У яго творчай біяграфіі вылучаюцца стварэння ім у часы юнацтва інструментальныя ансамблі «Рэха» і «Гукі часу». Яны былі кумірамі пінскай моладзі 80-х.

Што рабілася тады на гарадской танцавальнай пляцоўцы! Паўтары-тры тысячы маладых людзей адначасова збіралі вакол сябе мясцовыя музыканты. Электрычная гітара, клавійныя — гэта быў сапраўдны пераварот. О, шчаслівыя гады непадзельнай папулярнасці «Бітлз» і «Песняроў»! Пінскія ж улюбенцы — «Гукі часу».

У ансамблі саліравалі будучая ўдзельніца «Верасоў» — Надзея Дайнека, наша эстрадная спявачка Алена Лукашэнка. У «Гуках часу» пачыналі браты Клябанавы,

заснавальнікі брэсцкага ВІА «Залатая сярэдзіна».

Алег Венгер тады шмат пісаў. Асноўны рэпертуар ансамбля складалі яго песні «Горкі мёд», «Святло», «Нялюбый мой», «Чорная вуаль». Як правіла, і музыку, і тэксты ствараў сам, браў і вершы мясцовых паэтаў. Надзвычай кранальна гучала «Месяцавая флейта» Валерыя Грышкаўца.

З таго часу мінор у пазіі і жанр песні-балады сталіся асноўным у творчасці Венгера.

Перайшоўшы праз захапленне маладзёжнай эстрадай, Алег Іосіфавіч свёрдзіўся і ў класічнай музыцы. За цыкл прэлюдыі для фартэпіяна «Палескія замалёўкі» ён удастоены дыплама лаўрэата ІІ Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці.

Пасля заканчэння джазавага аддзялення Мінскага інстытута культуры (цяпер — Беларускае ўніверсітэт культуры) Алег Венгер стварыў пры Пінскай музычнай школе эстрадную студыю. І вось ужо больш за 10 гадоў кіруе ёю, вядзе і клас фартэпіяна. Сярод выхаванцаў Алега Іосіфавіча — лаўрэаты самых розных конкурсаў, маладыя, але ўжо актыўныя на вялікай сцэне выканаўцы Алена Лукашэнка, Улада Валодзька, Алег Мішкін, Паліна Казлова, Яўгенія Лятун, Таццяна Данілевіч.

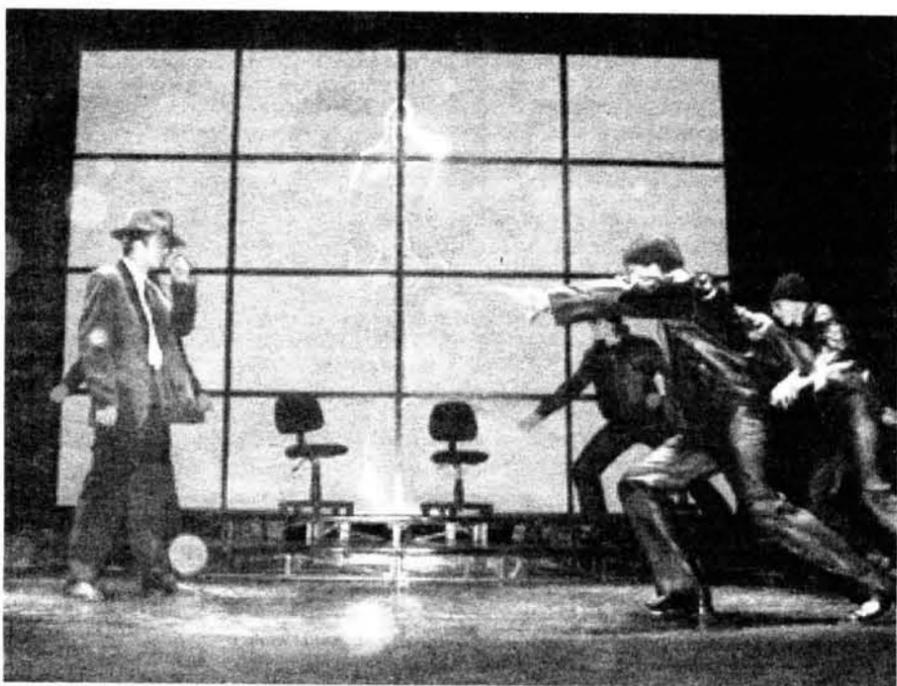
Мінулым летам, працуючы музычным кіраўніком у крымскім лагэры «Дэльфін», А.Венгер паставіў два аўтарскія музычныя спектаклі: «Шахматная феэрыя» і «Асоль». Апошні спектакль, прымеркаваны да 120-годдзя А.Грына, быў запісаны ў Кіевскім тэлебачанні і трансліраваўся па Украіне. Гэта сталася саліднай заяўкай на ўступленне ў Крымскае аддзяленне Саюза кампазітараў Украіны, куды ён і быў прыняты. Зрэшты, ужо на працягу 12 гадоў Алег Іосіфавіч піша «крымскія» дзіцячыя песні. Студыя тэлебачання Крыма правяла два «жывыя» эфіры і зрабіла перадачы пра беларускага музыканта, дзякуючы чаму ён быў запрошаны на лета 2002 года мастацкім кіраўніком лагэра-пансіяната адміністрацыі прэзідэнта Украіны «Вясёлка».

Цяпер пад уражаннем ад вершаў юнай Марыны Фядэнкі А.Венгер працуе над цыклам твораў пад назвай «Гарадскі раманс». А яшчэ — ён выступае ў новым амплуа: спявака.

Наперадзе столькі творчых планаў! Вечар «Венгер і яго сябры — 40 гадоў на сцэне», у перспектыве — запіс цыкла «Гарадскі раманс» з Надзеяй Мікуліч, план супрацоўніцтва з беларускімі выканаўцамі...

«Я застаўся і застаюся пінчуком, — кажа А.Венгер. — Горад літаральна заваяваў мяне — і я служу яму».

**Валянціна КАРАГОДЗІНА,
вядучы спецыяліст Брэсцкага
абласнога грамадска-культурнага
цэнтра**

цыентаў так, як робіць гэта Лена ў адносінах да Юлі. Яна ўмее шчыра перажываць і нават не баіцца сказаць вельмі непрыемныя словы КІМу, чалавеку, якога пабойваецца сам Халдзеў. Халдзева, былога сябра КІМа па Афганістане, а зараз — такога ж бізнесоўца, іграюць заслужаны артыст РБ Аляксандр Падабед і Аляксандр Лабуш. Нават «Халдзеў», гэты мацеры воўк, які не ведае літасці, «перавыхоўваецца» ў канцы спектакля — ці то пад уплывам падараванай КІМам Бібліі, ці то перахваляваўшыся за дачку, ці то расчуліўшыся Юлінай гісторыяй. Амаль уся мужчынская моладзь тэатра — В.Макарэвіч, А.Гладкі, М.Зуй, Р.Падаляка, А.Паўлаў, М.Прылуцкі, І.Пятроў, С.Чуб, П.Яскевіч — апрачаныя хто ў дзелавыя касцюмы, хто ў скуранкі, яны — «братва». Менавіта ім даводзіцца харэаграфічна валтузіць адзін аднаго, ілюструючы бандыцкія «разборкі».

Паўночная зала, доўгія апладысменты, якімі глядачы доўга не адпускаюць са сцэны выканаўцаў... Трыццаць пяць год таму на Купалаўскай сцэне такой жа вялікай глядацкай папулярнасцю карысталася іншая, за савецкім часам, зразумела, не «крымінальная», а проста псіхалагічная меладрама «Выклік багам» Анатоля Дзялендзіка. Гэтая п'еса з першапачатковай назвай «Чатыры крыжы на сонцы» з поспехам ішла на шматлікіх сцэнах усяго былога Саюза. І Дзялендзік, і Дударэў выкарысталі бясп-

ройгрышны драматычны ход, што заўсёды даспадобы глядачу — у аснову сюжэта яны паклалі гісторыю дзяўчыны, якую пасля доўгіх выпрабаванняў лёсу пазбаўляе непазбежнай гібелі суд кахання. А ў «КІМе» да Юлінага выратавання далучаецца яшчэ і духоўнае выратаванне «драпежніка» Каралёва, што на жаночую — і асноўную — частку тэатральнай аўдыторыі ўздзейнічае яшчэ мацней.

Чаго ж чакае глядач ад драматургіі і тэатра? Наўрад ці толькі зладзённасці ды эстэтычнага задавальнення. Гэта патрэбна дарослым, якія добра засвоілі, з якога боку на бутэрбродзе масла і што не ўсім выпадае жыццё доўга і шчасліва, як у казачным фінале. Але час ад часу ад гэтай рэальнасці становіцца так моташна, што дзівакі-дарослыя пачынаюць прыдумляць казкі і баіць іх сабе самім. Робяць яны гэта з задавальненнем, але з заўсёднай аглядкай — а раптам хто-небудзь залішне сур'ёзна пачне папракаць за адсутнасць жыццёвай праўды ды сацыялістычна-капіталістычнага рэалізму? «КІМ» — тая самая казка, дзе Біблія вырацоўвае жыццё і душу, дзе сын знаходзіць бацьку, а бацька — сваю любую, дзе невылечная хвароба адступае перад каханнем.

Юлія ПАЛАЧАНІНА

*На здымак: Каралёў — А.Кавальчук;
сцэна са спектакля.*

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА

цу з мікрафонамі, спяваюць жыўцом, дынамічна рухаюцца пад «мінусоўку» ў прасторы «галактыкі».

Якая цудоўная моладзь прыйшла ў трупі! Як арганічна дапаўняюць адно аднаго артысты новага, вядучага, сталага пакалення! Дуэт з «Падлунка Чаніты» Ю.Мілюціна ў выкананні І.Шыцікавай ды Э.Мартынюка, «Шаланды поўныя кефалі» і куплеты Мэкі-Нажа з А.Ранцанцам у атачэнні К.Дзегцяровай, Д.Якубовіча, Ю.Шпілеўскай; І.Цярэнцьева ў вобразе Пепіты-д'ябла, В.Сердзюкоў у куплетах Зупана. Душка Боні — Д.Якубовіч, пластычны танец Ю.Шпілеўскай ды Д.Якубовіча. «Брадвейскія» персанажы К.Дзегцяровай («Чыкага, нашы дні»), І.Казакевіч ды А.Грынёні («Прывід оперы»). То ў абліччы Кармэн, а то ў грыве «пад Лайзу Мінэлі» — С.Маціеўская. Шубертава «Ave Maria» з Л.Лют. Сапраўдны прэм'ер ва ўсіх ролях — В.Бажэнаў, непараўнальная прыма — Н.Гайда. І гучнагалосы абаяльны А.Ісаеў. Колькі ж іх!

Калейдаскоп мелодый, стыляў, манер. Музыка розных часоў і народаў. «Чардаш» і «Хава нагіла», усходні танец і савецкая песня, канкан і танга, «Хабанера» і «Шымі»... Адкрытая для ўсіх «Галактыка кахання»! Шкада, не знайшлося ў ёй месца для беларускай мелодыі, беларускага слова... Хіба не ўпрыгожыла б фінал гэтага стракатага шоу, напрыклад, наша класічная «Зорка Венера» — так і ўяўляю сабе яе гучанне ў сакавітай сучаснай аранжыроўцы, з хорам, з пранікнёным барытонам А.Ісаева...

У адрозненне ад іншых пастановак, «Галактыка кахання» — адкрыты праект. Ініцыятыўныя артысты не спыняюць пошук рэпертуару, прапануюць свае нумары, з якімі хацелі б удзельнічаць у гэтым шоу. Дачакаемя новага?

С.БЕРАСЦЕНЬ

На здымак: сцэны з «Галактыкі кахання».

Фота В.СТРАЛКОЎСКАГА

Дэбют Лідскага канцэртнага

Летась Віктар Карамазав выдаў чарговы твор, прысвечаны выяўленчаму мастацтву. Так ужо складалася, што творцы рэдка выходзяць за цэхавыя межы. Зрэдку мастак скажа штосьці цымянае пра музыку альбо музыкант пра жывапіс. Прытым, што абодва наўрад ці часта гартуюць кнігі, калі яны наўпрост не датычаць іхніх прафесій. Хацелася б памыліцца — але мне рэдка шчасліва гаварыць з творцамі, якіх цікавіць нешта за вокнамі майстэрні. Адпаведна і пісьменнікі рэдка бяруцца асвятляць ды асэнсоўваць такія з явы, як архітэктура, жывапіс, музыка. Віктар Карамазав шчаслівае выключэнне з шэрагу. Ягонае эсэ «Зачараваная душа», прысвечанае вядомаму жывапісцу Антону Бархаткову, уражае пранікнёнасцю ў сутнасць і спецыфіку творчасці аднаго з класікаў (ужо можна гэта казаць) беларускага выяўленчага мастацтва.

Аснову эсэ склалі сустрэчы з майстрам на пленэры імя В.Бялінніцкага-Бірулі на Магілёўшчыне ў 1996 годзе. Той пленэр ужо стаў гісторыяй, важнай вяхю ў развіцці беларускага рэалістычнага жывапісу. Сёння мастакі даволі часта ігнаруюць жывую прыроду, непасрэдна ўражанні, якія дорыць яна людзям з чутым сэрцам. Вінаваціць іх у гэтым не варта. Проста новы час нарадзіў іншае стаўленне да асяроддзя. Ды і само наша асяроддзе, у тым ліку прыроднае, змяняецца так хутка, што мастакі не паспяваюць фіксаваць ягоны стан для гісторыі. Калісьці мне давалося пісаць пра творчасць Паўла Масленікава, мастака аднаго пакалення з Антона Бархатковым. Гледзячы на ягоныя творы, думалася, што будзе час, калі ад жывой прыроды застануцца толькі неба за вакном ды краявід на палотнах старых майстроў у музеях... Пра тое ж мне падумалася і пры знаёмстве з творамі Антона Бархаткова.

Не мае сэнсу пераказваць змест эсэ. Адзначу толькі, што пісьменнік прыгадвае і той Магілёўскі пленэр, і выставы ў мінскім Палацы мастацтваў, і сустрэчы на радзіме мастака ў вёсцы Шчаглоўка, і гаворку з сынам Антона Стафанавіча — Ігарам, таксама мастаком. Атрымаўся аповед пра жыццё; пра эпоху, якая адыходзіць; пра вечныя каштоўнасці, на якія не ўплывае час. Пасля тэксту Віктара Карамазова пановаму ўспрымаеш і карціны Антона Бархаткова. Ягоныя «Сад у квецені», «Апошні снег», «Зімовае змярканне», ды і сюжэтныя палотны, на якіх адлюстраваны рэаліі 40—60-х гадоў. Штосьці з таго часу сёння ўспрымаецца экзотыкаю, а штосьці прымушае задумацца. Перакінуць уяўны мост у наш час.

П.ВАСІЛЕЎСкі

На здымку: А.Бархаткоў.
Фота А.СПРЫНЧАНА

Францыя «мяжуе» з Дзісеншчынай

Міёрскі гісторыка-этнаграфічны музей наладзіў выставу, прысвечаную творчасці земляка — мастака-імпрэсіяніста Віктара Жаўняровіча. Наш сучасны (1913 года нараджэння) жыве ў Парыжы, а гадаваўся ў Друі, вучыўся ў Дзісне. Тры раннія пейзажы, напісаныя на Прыдзвінні, і прадстаўлены землякам. А таксама матэрыялы пра жыццё і творчасць, даўнія фатаграфіі роду Жаўняровічаў. Паспрыялі такому нечаканаму «вяртанню» мастака на Бацькаўшчыну музей радзімазнаўства пры Лявонпальскай сельскай бібліятэцы, сям'я Крупенькаў — сваякоў Жаўняровіча з гэтага ж Міёрскага раёна, а таксама перакладчык з французскай мовы У.Палупанав.

Сяргей ПАНІЗНІК

У 1971 годзе мне давялося слухаць «караля джаза» Дзюка Элінгтана, заснавальніка так званага стылю джунгляў, стылю настрою і канцэртнага стылю. Я быў уражаны яго слававым аркестрам з выдатнымі музыкантамі-віртуозамі.

Прыгадалася ж мінулае з нагоды нараджэння новага джазавага калектыву — канцэртнага аркестра аддзела культуры Лідскага гарвыканкама пад кіраўніцтвам Дзмітрыя Ціхана.

Ці варта казаць, што дырыжор — душа і мозг калектыву? Ад яго залежыць, наколькі імпульсны рытм джазавых кампазіцый, якімі эмоцыямі прасякнута кожная п'еса. Ён павінен валодаць інтэлектам і вытанчаным густам, асабліва неабходнымі ў «лёгкай», папулярнай музыцы. Акрамя таго, дырыжору трэба мець бліскучыя арганізатарскія здольнасці, каб сабраць у зладжаны ансамбль тры дзесяткі непаўторных індывідуальнасцяў.

Безумоўна, Дзмітры Ціхан многімі з гэтых якасцяў надзелены ад прыроды. Ён па натуре — лідэр, па прызначэнні — энтузіст

джаза, па перакананні — дбайны прыхільнік «жывога», натуральнага гучання, калі музыканты непасрэдна звяртаюцца да публікі.

Як інструменталіст, дырыжор і педагог Дзмітры Ціхан сфармаваўся ў Лідзе. Ён выпускнік гарадской музычнай школы і мясцовага музвучылішча. Як былы вучань, ён удзячны свайму настаўніку і старэйшаму сябру Канстанціну Сцяпанаву, цяперашняму дырэктару вучылішча. Без яго парады і падтрымкі даўняра мара стварыць джазавы аркестр наўрад ці спраўдзілася б.

Калектыву дэбютаваў з вялікай праграмай, выступіўшы ў трох амплуа: эстрадна-духавага арэстра, дыксіленда і біг-бэнда. Розным складам адпавядалі розныя жанры і стылі джаза.

Эстрада была прадстаўлена ў асноўным пералажэннямі песенна-танцавальнай музыкі рускіх і савецкіх кампазітараў: А. Вярстоўскага, Б. Агапіна, В. Салаўёва-Сядога, А. Пятрова, М. Мінкова, Д. Браўлаўскага. Побач з імі гучалі п'есы з вострымі лацінаамерыканскімі рытмамі, кшталту «Рок-балеро» Д. Бекера і П. Струна, «Ціка-Ціка» З. Абрэу, «Антоніс-бугі» О. Пітэрсана.

Дыксіленд, як вядома, — гэта галіна новаарлеанскага стылю. Лідчанае сыгралі п'есы «Мейленбергскія радасці» Л. Рапола, «Капенгаген» Ч. Дэвіса, «Расамашы» Мортана.

Пад біг-бэндам звычайна маецца на ўвазе вялікі джазавы аркестр. Такія складывы ўзніклі ў ЗША ў 20—30-х гадах XX стагоддзя, яны сфармавалі стыль «суінг» (ад англійскага слова «хістацца»). Адным з арганізатараў такіх аркестраў быў Бені Гудман, чью п'есу пад назвай «Слоуфокс» мы пачулі. Потым прыйшла чарга Глена Мілера з яго складанымі «міле-раўскімі» гармоніямі. Прагучалі таксама творы Н. Хэндзі, Д. Бенсана, К. Кельмі.

Характэрна, што музыканты выканалі дзве п'есы беларускага кампазітара Ганны Казловай («Любіма», «Марыяна»).

У аркестры ёсць свае аранжыроўшчыкі. Гэта Вячаслаў Пыпець, Андрэй Аляксееў, Дзмітры Ціхан і Яўген Ларыёнаў, які закончыў Беларускае акадэмію музыкі па класе кампазіцыі ў прафесара Яўгена Глебава. Як бачым, у панараму шэдэўраў сусветных зорак арганічна ўплілася беларускія, лідскія аўта-

Спатканне з Радзімай

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 13)

Увесь час сяджу я ў кузаве, а часыць стаю і паглянаю родныя прасторы, зліваюся з маёй непаўторнаю Радзімай. Усё мне тут падабаецца. І больш усяго людзі, якіх фізічны і псіхічны тып так адрозніваецца ўсёй сваёю суцэльнасцю. Беларусь не загіне, вечна жыць будзе наша краіна, і красавіца і сьвяціца. Так мне прыемна ў родным паветры, у мілым асяроддзі — я мог толькі марыць аб гэтых днях: я шчаслівы...

...Перад Чачэрскам вялікая гара — канцова марэна. І на гары, у жыцце, здалёк ад шляху, два сумных помнікі Вялікай Айчыннай вайны. Як многа такіх помнікаў, колькі пралілася крыві... З гары — непараўнальны, маляўнічы выгляд на Чачэрск, проста казачны гарадок. Сапраўды, раней я часта бачыў у сьне такі краявід і такі гарадок. І ўсё ў сьне знаходзіў я стаянкі і канцовыя марэны. А цяпер вось бачу ўсё гэта ў наяўнасці! Як хораша.

26.VI.61. Гор. Мсьціслаў. 8 г. 21 хв. раніцы. Дарагія родныя, маці, бацька, Ларута!

Учора прабілі мы ў Магілёві да 5 гадзін. ...Хадзілі з хлопцамі на рынак. Але мы прыйшлі туды ўжо позна, а першай гадзіне, — дык людзі ўжо разыходзіліся. Гразна на рыначнай плошчы, не падмечена. Рынак бедны. Многа паземак-клубнік, па 9 р. (90 кап.) кілаграм. Многа цыбулі, бульбы, малака. Зусім мала мяса, німа каўбас, а тым болей — беларускай, вясковай каўбасы. Прамтавару даволі; прадавалі і дываны з самадзельнай халтурай (лебядзі, стралок, драпечныя чорныя птушкі і інш.), за 34 рублі нашымі грошамі. Народ гаворыць па-беларуску, магілёўскім дыялектам, а інтэлігенцыя, падпанкі — мешанкай і паруску. Усе абвесткі — рускія. У кніжным кіеўку беларускіх кніжак амаль німа.

...Ехалі на Сухары, Расну, Ходасы, Мазалава. Сёлы тут досыць вялікія. Хаты старыя пераважна. Страхі ў большасці саламяныя, але ёсць і гонтавыя, шыферныя... ...Каля Ходасаў пачалося Беларускае, Мсьціслаўскае лесевае плато. Рэльеф яшчэ больш роўны. Скрозь усцяжя дароги абгалеяецца лёс і лёсавідныя пароды, светла-жоўтага колеру. Збожжа яшчэ лепшае. Зьявілася многа пшаніцы-азімікі, вельмі добрай. Мазалава здалося мне не такім, як 45 год назад, калі я прыходзіў сюды аднойчы з Сашкаю, Надзейкай і нашымі бацькамі. Але Мсьціслаў з боку Мазалава выглядаў такім жа прыгожым, узвышаным, урачыстым, як і некалі. Прыехалі мы каля 8 гадзін вечары...

Нас вельмі гасцінна сустрэла сям'я Нэлі, пляменьніцы Анісьці, яе муж Федар (украінец, выкладчык фізікі), яе маці, дачушка, два хлопчыкі. Новы домік Мельнікаў стаіць каля самае замкавае гары, замчышча і старога касцёла, які будаваўся на працягу 1442-1642 гг. Мясцовасць выключна маляўнічая, з выглядам на даліну р.Віхры. Мы адразу пайшлі аглядаць замчышча, дзе два гады рабіліся археалагічныя раскопкі. Усё замчышча цяпер — гароды, сады. Неякія шкоднікі і тут пазнышчалі ўшчэнт агрэст, смароду...

Агледзілі падвечар Дзювачою горку, якую некалі насыпалі ў адну ночку тысячы дзючат, каб абараніць горад... Дзіўнае прыгажства. З боку Віхры пачуліся гукі драча...

Увечары мы смашна частаваліся. Сям'я Федара Мельніка такая гасцінная, ласкавая... Якая непаўторная была беларуская каўбаса... Учора па дарозе, між Ходасамі і Мазалавам, сустрэлі высокага, прыгожага мужчыну, беларуса, сумнага такога, панылага, некага пакутніка, у лапцях. На хлопчыкаў гэта зрабіла вялікі ўплыў.

...Падарожжа па Беларусі станоўча ўплывае і на Славучка, і на Радзімку — яны з цікавасцю да ўсяго прыглядаюцца, да ўсяго прыслухваюцца, вольна дыхаюць паветрам Радзімы, набіраюцца незабыўных уражаньняў, якія застануцца на многія, многія гады, як успаміны радаснага мінулага.

27.VI.61. Аўторак. 8 г. 15 хв. раньня. Багацькаўка.

Дарагія родныя, Ларута, маці, бацька! Добрай Вам раніцы! Прывітаньне з Беларусі, з нашай роднай Багацькаўкі.

Учора з Мсьціслаўля выехалі пазнавата, а

1-й гадзіне. Пахадзілі па ўсіх магазінах, абы што набылі, я купіў шэры браззотвы плашч за 12 р. 40 к. (дужа добры), арфаграфічны слоўнік беларускай, помнікі беларускай архітэктуры (карталюшкі) і інш.

...Надвор'е было крыху хмарнае, але сухое, і столькі ветру, пылу... Краявіды мсьціслаўскія маляўнічыя, чароўныя, бязкрайнія. Жыта сёлета добрае і сярэдняе, ужо выкасалася, калыхаецца хвалямі нашае жытнае мора. На палёх так многа бульбы, — так мяне гэта цешыць. Але лесу нідзе німа, усё пасечанае, адны хмызьнякі абы-дзе; далёка відаць, на дзесяткі кіламетраў. А масты скрозь паганьня, гнілыя.

Заехалі ў Старое Сяло, дзе я вучыўся ў 1912 годзе. Не пазнаць нічога. Але школа тая стаіць на старым месцы — той будынак, у якім я вучыўся; а другі, большы будынак, згарэў. Хата Шведавых, дзе я жыў 49 год назад, стаіць на старым месцы. А гаспадар і гаспадыня ўжо памёрлі, сына забілі на вайне, дочкі Варка і Каця замуж пайшлі. І хаты Лейбы Крэйнгауза ўжо німа...

Заехалі ў Судоўшчыну, дзе радзіла Ніся. Сустрэлі там дваюродную сястру яе. Заехалі на могілкі. Пастаялі ля магілкі бацькі Нісі. Усё зарасло травой, бярозкі маладыя. На адной старой пліце прачытаў надпіс: «Соня Чернявская»...

Прытым праехалі праз Пацастава, Антонаўкі ўжо німа, убачылі збоку Занькаўшчыну, праехалі Малыя Слабодкі, зфатаграфавалі старыя каменныя крыжы... Дарогі на Багацькаўку з Малыя Слабодкаў німа — разарыўся мост. Дык аб'яжджалі чэраз Мардалысава, Кірыяшчыну... Лес наш Багацькаўскі знішчаны, а хмызьняк слабажана ўзаралі... І вось яна наша родныя Багацькаўка...

Усё здалося не такім, як было, значна горшым, нібы пасля якога пагрому. Німа старых садоў, гародаў, замест іх — вялікі выган. Німа агарожы ўсцяжя вуліц — стаяць паасобныя хаты... Пад'ехалі да Клаўдзінае хаты. Клавачка так ласкава нас сустрэла...

Схадзілі на могілкі, пабылі ў сваіх самых родных. На кладзішчы вялікія павырасталі бярозы, які ў буйным тут лесе-гайку. Густая трава, кветкі, многа ягад. Усё могілкі нашых родных і добрых знаёмых. Вось і могілкі маіх блізкіх сяброў — Міхалкі і Ігната, — з якімі я хадзіў у Радзельскую школу. Вось побач з магілкамі таты, мамы, Яначкі Парфіравага магіла дзядзькі Якава, дзядзіны Хрысцены, цёткі Праскоўі, Мікалая Раманавіча, Ганкі, Ганны... Тут пахавана ўся наша Багацькаўка, бедныя нашы людзі...

28.VI.61. 8 г. 15 хв. раньня. Магілёў.

... Схадзілі ў наш сад і нашу хату. Ад саду засталася тры ліпкі на мяжы, пасаджаныя Іванам, куст шурпы і дзве яблыні-ільнінкі, пасаджаныя М.Раманавічам. Усе іншыя дрэвы знішчаны. Сасік і два яленцы, пасаджаныя бацькам. Хата павернута на 180°. Засталася толькі ранейшая столь, бэлькі ды драўляныя франтон з вакендам. Хата аблеплена газэтам, няпрытульная і гразная. Ды два абразы засталіся маміны — адзін навейшы і адзін старадаўні (я шкадую, што не папрасіў новых гаспадароў падараваць гэты абразок). Не пазнаць наша падворышча. І ўсё ўжо чужое...

Абышлі ўсю нашу дзярэзну, з краю ў край. Ад старога амаль нічога не засталася. Толькі Івана Дзімянка хата стаіць на старым месцы, ды сам Іван Дзімянка і яго Дзімяныха, ды Карпіха, засталіся як жывыя рэлікты.

Сустрэкалі нас ласкава, гасцінна, і ўсё частавалі — салам, яшэнямі, беларускаю каўбасою, малаком і ... самагонам. Плёўчы гзту атруту такжа як і раней. Былі ў гасць у Гаўрылы Мікіценка, у Колі Міхалковага (такі добры хлопец, трактарыст, разумны, любіць Максімавы творы), у Клаўдзі. Неяк сумна было заставацца на большы час у Багацькаўцы. І мы раницою і выехалі. Яшчэ раз развіталіся з магілкамі мамы і таты...

У Большай Багацькаўцы зайшлі ў госьці да Антонавае дачкі. Антона і яго жонку Арынку убачылі толькі на фотакартках. Дзеўкі іх усе замуж пайшлі, добра жывуць, прыгожыя. Унук Антонаў — зусім як Антон...

У Курманаве сустрэлі Храсінку, дачку Антона, якую празвалі Белкаю, Вавэркаю, — такая яна шустрая, мо таму, што пўе гарэлку, я ваду. Яна прадала сваю хату, пераяжджае да

дзетак у Маскву. Хату як-раз разбурылі — адно гнільце, паточанае шашалом.

Заехалі да майго старога настаўніка — Пятра Платонавіча Максімава. Яму ўжо 72 гады, значна пастарэў, сівы, рукі трасуцца. Але падабенства да ранейшага засталася, разумны. Мяне ён не пазнаў. Жонка была хворая, і я не бачыў яе. Дужа ласкава дачка іх Ніна, прыцельніца Галі, вучыліся разам у Інстытуце імя Герцэна. Гаманілі, успаміналі мінулае, усіх вучняў і настаўнікаў. Пачаставаліся, зфатаграфаваліся...

Паехалі ў Слаўнае. Сустрэла нас шумлівая Машка, Паўлюк. Пагаманілі, паслужалі скаргу на жыццё, ад пачастункаў адмовіліся. Пабылі ў Ягора-пчалара, пасядзелі, пагаманілі, ад пачастункаў таксама адмовіліся. Пабылі на могілках. Абышлі старою царкву...

І зноў паехалі чэраз Курманаву. Заехалі да Насты ў школу, але яна паехала ў Мсьціслаў. Цікава было ехаць па старых мясцінах — Разбудзьдзе, Вушова, Шамава, Бярэзатня, Савіны Мох, Горы, Лебедзева... Вось і Горкі. У канцы вуліцы Вільяма, поўнай клуму, грукату і пылу, спыніліся каля дому 26. Зайшлі да Мікіты. Ён пагана сьве адчувае, ходзіць з кіечкам, застудзіўся. Настрой у яго зніжаны. «Паміраю»... Падбадзёрны яго, як мог. Парфір з Нісёй пайшлі да сваёй пляменьніцы, дачкі Гаўрылы, брата Анісьці, гэта пляменьніца працуе ў «Учхозе».

Памыліся. Хлопцы пабылі пад душам, пасьвяжэлі. Пасадзілі частаваць нас чаем з сьвежым варэннем сунічным. Пагаманілі, прагледзілі лісты старога сяброў, якія прыслалі карткі.

Кватэра Мікітава зусім добрая, з трох пакояў, прасторная, але вуліца Вільяма грукатлівая і спакою Мікіту німа. Здалося мне, што Мікітава жонка — добрая піла, шкадуе, што яны не ў Маскве.

Падышоў Дзюм'ян Раманавіч Новікаў, такі светлы, чысты. Пагаманілі ўтрох хораша, сардэчна, хоць і многа было сумных матываў. Нашы хлопцы хадзілі разам з Парфірам і старэйшаю дачушкаю Мікіты аглядаць Акадэмію. І я пайшоў паазейнай разам з Дз.Р. Акадэмія вельмі пашыраецца. Будзеца галоўны корпус, вялізарны. Лік студэнтаў будзе каля 10 тысяч замест сучасных 5. Ёсць ужо 9 факультэтаў! А прафесароў толькі 7. Усё ў будаўніцтве, таму гразнавата і пыльна. Архітэктура новых будынкаў мне не спадабалася, вялікія скрынкі, ніякага прыгажства. Парк здаўся меншым. Але дубы старыя і ліпы такія магутныя. Агледзілі бібліятэку, поўнасьцю знішчаную немцамі. Цяпер усё адноўлена, каля 1 мільёну тамоў. Шмат утульных чыталняў для студэнтаў, навуковых супрацоўнікаў, многа кветак, многа партрэтаў, ня зусім мастацкіх, мне здалося. Ёсць партрэты Кайгарадава, Дубаха, выдатных пісьменнікаў, вучоных. Але беларускіх пісьменнікаў німа ні воднага партрэта. Мо па недагляду, Дм.Р. вельмі пагадае беларускасці і сам крыху гаворыць па-беларуску.

Да Акадэміі далучылі навакольныя калгасы, нешта на 10-15 тыс.га! І зачым? Гаспадарка з гэтага не палепшае.

29.VI.61. 9 г. 43 хв. раньня. Бор пры дарозе, у 6 км ад Калінкавіч каля Мазыра. Чацьвер.

Дарагія родныя! Добрай раніцы! Учора выехалі з Магілёва а 3-й гадзіне, па абедзе. Перад выездам зфатаграфаваліся. Ласкава развіталіся.

Дарога да Гомелю цудоўная. Сярод лесу, бору, па-цяньку. Пахла грыбамі, сенам, травамі.

Бачылі Брылёўскі сад, вялікі, упарадкаваны, але ў яго не заяжджалі.

Пахадзілі крыху па Гомелю, купілі сабе абычогна на вачэрну. Выехалі а 7-й гадзіне ўвечары. Думалі заначаваць каля Дняпра.

Але дарога тут горшая, шаша з камню, зрэдку асфальт. Шыбасць язды 40 км. А Дняпро мае каля Рэчыцы такую шырачэнную пойму (поплаў), што да яго пад'ехаць на «Пабедзе» немагчыма. Дык мы і паехалі далей у бок Мазыра па Палесьсю. Скрозь пясак, балоты, сенажаці, палеткі, пералескі, лясы, з стромкімі дубамі... Жыта добрае і дужа многа бульбяных засеваў (сэрца маё ўзрадавалася). Многа тавару (быдла, кароў), сьвіньней.

...Німа большай прыемнасці, як падарожжа па Беларусі на машыне «Пабедзе», самай лепшай машыне для такой мэты...

Мы задаловіны. П'ем, як едзе, крычым,

Міхась ЗАРЭМБА

годзе. Плённа працуючы ў дзіцячай літаратуры, выдаў шэраг кніг аповесцяў і апавяданняў: "Камандзір зялёнага патру-

5 лютага 2002 года памёр вядомы беларускі пісьменнік Міхась Зарэмба.

Міхайл Мікалаевіч Зарэмба нарадзіўся 2 студзеня 1941 года ў вёсцы Знаменка Лагойскага раёна Мінскай вобласці ў сям'і служачых. Пасля заканчэння сярэдняй школы працаваў у калгасе "Перамога" (1957—1960). У 1965 годзе скончыў аддзяленне журналістыкі БДУ імя У. Леніна. Працягнуў час працаваў у газете "Піянер Беларусі". З 1989 года быў загадчыкам рэдакцыі літаратуры для дзяцей малодшага школьнага ўзросту выдавецтва "Юнацтва".

Першы мастацкі твор Міхасы Зарэмбы з'явіўся ў друку ў 1965

ля" (1967), "Загадка без адгадкі" (1972), "Бі, барабан!" (1972), "Хто каго?" (1978), "Пераправа" (1987), "Сакрат тэлепата" (1989), "Арэхавы Спас" (1997) і іншыя.

Уся творчасць Міхасы Зарэмбы прасякнута любоўю да Радзімы. Сваімі кнігамі ён імкнецца памагчы ў справе выхавання падрастаючага пакалення, добра ведаў духоўны свет і псіхалогію юнага

чытача, што неаднаразова адзначалася крытыкай. Як чалавек шчырай душы і вялікага сумлення, Міхась Зарэмба карыстаўся павагай у працоўным калектыве. Ён прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Саюза пісьменнікаў.

Светлы вобраз Міхасы Зарэмбы назаўсёды застаецца ў сэрцы тых, хто яго ведаў, працаваў з ім.

Саюз беларускіх пісьменнікаў

Калектыву выдавецтва "Юнацтва" глыбока смуткуе з прычыны заўчаснай смерці вядомага беларускага пісьменніка, загадчыка рэдакцыі літаратуры для малодшага школьнага ўзросту ЗАРЭМБЫ Міхасы Мікалаевіча і выказвае спачуванне яго родным і блізкім.

Без Янчанкі...

ПАМЯТЬ

імправізуем. Хлопцы кіруюць машынаю па чарзе, вядуць машыну вельмі асцярожна, роўна, хораша.

У лесе людзі збіраюць ужо грыбы, ягады...

30.VI.61. 9 г. 20 хв. раньня. Цімкавічы. Падворышча бацькі К. Чорнага.

Дарагія родныя, маці, бацька, Ларута!

Добрай Вам раніцы! Пасылаю Вам чарговую справядачу пра наша вандраванне па Беларусі. Учора раніцою былі ў Мазыры. Горад нам вельмі спадабаўся, такі прыгожы, мяляўнічы, на высокім правым беразе Прыпяці, прарэзаным шматлікімі равамі. У найвялікшым рове, як у Кіяскім Хрышчачку, прылягае Савецкая вуліца — галоўная ў Мазыры. Паснедалі ў рэстаране, пачаставаліся беларускімі нацыянальнымі стравамі — грыбным супам з вушкамі. Агледзелі адно цікавае абгаленне, якога летась не было: марэна націску.

Паехалі на Бабруйск, па брукаванай шашы. Многа тут аб'ездзя, пераважна каля мастоў, гэта — наша мучэнне, такія паганяны гэтыя аб'езды. На адным аб'ездзе машына крыху засела ў пяску, але хлапцы-малайцы рукамі паразгрэблі пясок, наклалі камення і выскачылі.

Наўсцяж шашы скрозь цягнуліся пяскі, малады сасновы лес, зрэдку невялікія бары, палаткі — і пяскі, пяскі, аж да самага Бабруйска! Пяскі — ворагі культуры на Беларусі, найвялікшае зло!

Бабруйск нам не спадабаўся. Надта параскіданы і неўпарадкаваны горад. Але многа драўляных дамоў з беларускімі стрэхамі, гонтавымі, з перахільнымі франтонамі.

За Бабруйскам у бок Слуцка — найпрыгажэйшая дарога, асфальтаваная, сярод лесу або прысадаў. Мы спыніліся ў адным бярозавым ляску; Радзік знайшоў тры першыя абабі, я — адзін абабак; ёсць крыху паземак. І зноў пяскі, пяскі, амаль да самага Слуцку... У полі больш кармавога лубіну, бульбы і... кукурузы (асабліва многа яе ля Бабруйска, на пясках).

Слуцкае плато выразна вылучаецца, але яно больш роўнае, чым Мсыціслаўскае, менш перасечанае равамі, менш багатае лясамі і лесавіднымі пародамі, з бліжэйшым да паверхні ўзроўнем грунтовых вод, з большай забалочанасцю.

Слуцк нам зусім не спадабаўся. Зусім няпрыкметны горад, шэры, анічога выдатнага, зрусіфікаваны. Шукаў па дарожных надпісах вёску Падліпцы, дзе нарадзіўся Паўлюк Жук. Але не знайшоў.

З Слуцку паехалі зноў па Брэсцкае шашы, якая ўся ў рамонце. Бачылі вялізарны кар'ер, з флювігліцыяльнымі пяскамі, гравіем, галечнікамі — іх панавывозілі на дарогу. У 34 км ад Слуцку звярнулі ў бок, направа, праехалі 12 км і ўехалі ў былое мястэчка Цімкавічы. Пабачылі арыгінальны драўляны касцёл, старадаўні. Адшукалі хату бацькі К. Чорнага, дзе цяпер жыве ўлетку (як бы на дачы) яго сястра.

У хаце нікога ня было. Але потым падышла сястра Кузьмы, з унукам на руках; яна нас ласкава сустрэла, запрасіла начаваць. Мы загналі машыну на зялёны двор, увайшлі ў пуставаў хату. І слухалі найцікавейшую аповесць пра жыццё Кузьмы Чорнага, пра яго бацьку, родных, пра ўсе падзеі ў іх сям'і, пра гаркотныя перажыванні, пра ягоўскія часы, пра вайну, пра партызан... Слухалі аж да першае гадзіны...

Колькі жахаў, колькі гераічнага! Якое цяжкае жыццё было ў Чорнага...

1.VII.61. 10 г. 5 хв. раньня. Пятніца. Гродна.

Дарагія родныя, любяы, маці, бацька, Ларута!

Прывітанне Вам з Гродна. Начавалі каля в. Прокаповічы, у 25 км ад Гродні, на вялізарнай канцовай марэне, такой прыгожай, як у казцы.

Гродна нам спадабалася, прыгожы, упарадкаваны горад, зялёны, з ніштаватымі будынкамі.

Тут — гастролі тэатру імя Янкі Купалы. Заправілі бензінам. Зараз едем на Навагрудак — Мінск. Заўтры будзем у Паставах.

Дарога ад Слоніма да Гродні была самай мяляўнічай і самай лепшай па якасці (добры асфальт).

Скрозь — аднакі ледавіка...

Усе добра адпачылі, выспаліся, у добрым настроі.

Сыпаем ужо да хаты. Гродна крыху больш беларусізаваны, калі лічыць па надпісах. А наогул — скрозь адно...

Ад рэдакцыі: у ліставанні захоўваецца правапіс арыгінала.

ЗНАХОДКІ

Ці будзе Аткарск яшчэ адным святым месцам для беларусаў?

Кожны раз, калі я бываю ў Вільні (гэтым разам я ехала папрацаваць у архівах — пашукаць звесткі для сваёй навуковай працы), перш за ўсё я наведваю могілкі Роса. І цяпер, седзячы побач дарагіх магіл, я зноў востра адчула, як мне не хапае майго павадыра — дзядзькі Лявона, ды і год смерці Антона Луцкевіча "з п'ятымі" не дае спакое!..

Вось і вырашыла я звярнуцца ў Асобны архіў Літвы, дзе ў архіўных фондах КДБ Літоўскай ССР захоўваецца справа Антона Луцкевіча пад № П-11794.

Да справы А. Луцкевіча мяне не дапусцілі — трэба доказ сваяцтва. На сямейнай радзе вырашылі, гэтым зоймуцца ўнукі Антона Іванавіча — Алесь і Іван Луцкевічы, якія жывуць у Вільні. Тым не менш, але на маю пісьмовую заяву архіўную даведку аб судзімасці і смерці А. Луцкевіча мне далі.

Жудасныя словы гэтай даведкі напісаны на рускай мове. Лічу, што варта яе апублікаваць цалкам, на "языке оригинала".

"Луцкевич Антон Иванович 1884 г. р. уроженец гор. Шяуляй, житель гор. Вильнюс 30.09.1939 г. был арестован Вильнюсской опергруппой.

Постановлением 3 отд. УГБ НКВД БССР от 17. 11.1939 г. дело на Луцкевича принято к своему производству, избрана мера пресечения содержание под стражей в Минской тюрьме.

Обвинительным заключением 3 отд. УГБ НКВД БССР от 08.08.1940 г. обвинялся в том, что в период Октябрьской революции и гражданской войны организовывал контрреволюционные (далее — к.р.) силы из белорусской к.р. националистической среды, находясь на территории Западной Белоруссии являлся агентом 2-го отдела Польгавитыта, организовывал белорусский к.р.

Антон Луцкевіч

элемент (так в документе) для активной борьбы с коммунистическим революционным движением в Западной Белоруссии и СССР, при активном участии Луцкевича, был организован «политический центр» в Вильнюсе, который перебрасывал к.р. шпионско-диверсионные и повстанческие кадры на территорию БССР, где последними был организован «Белорусский национальный центр», ставивший своей целью свержение Советской власти и образование «правительства» (так в документе) буржуазной Белоруссии во главе с нацифашистом Луцкевичем, т.е. в преступлениях предусмотренных ст. ст. 64, 68, 74 и 76 УК БССР.

Постановлением Особого Совещания при НКВД СССР от 14.06.1941 г. за

антисоветскую деятельность осужден на 8 лет исправительно-трудовых лагерей.

04.02.1942 г. из Балашевской тюрьмы № 3 прибыл в пересильный пункт гор. Аткарск, Свердловской обл.

23.03.1942 г. умер в перепункте гор. Аткарск.

ОСНОВАНИЕ. Ф.К.-1. Оп. 58. Сл.Д. Н°П-11794. Том 1. Л.1,2,4.

Сл.Д. Н°П-11794. Том 2. Л.320,334,335,338. Н.Д. Н°П-11794. Л.27.

В анкете арестованного Луцкевича Антона Ивановича от 14.01.1941 г. указано: 1) сын Луцкевич Юрий Антонович 20 лет (так в документе, год и место рождения не указаны) проживающий гор. Вильнюс Пивная ул. 2 кв.8, электромонтер. 2) сын Луцкевич Лев (так в документе) Антонович 18 лет (так в документе, год и место рождения не указаны) проживающий гор. Вильнюс Пивная ул. 2 кв.8, электромонтер.

ОСНОВАНИЕ. Ф.К.-1. Оп. 58. Н.Д. Н°П-11794. Л.4.

ЗАМЕЧАНИЕ: В архивном фонде КГБ Литовской ССР Особого архива Литвы более точных данных о смерти Луцкевича Антона Ивановича и больше данных о Луцкевиче Юрии Антоновиче и Луцкевиче Леониде Антоновиче не имеется.

Між іншым, Аткарск знаходзіцца ў Саратаўскай вобл., і ў дакументах, на падставе якіх выдавалася даведка, дапушчана памылка. Так у 80-ыя ўгодкі стварэння Беларускага музея імя І. Луцкевіча стала вядома, дзе і калі скончылася жыццё першага дырэктара гэтага музея Антона Іванавіча Луцкевіча. Але праца па ўдакладненні і пошуку матэрыялаў працягваецца.

Маргарыта ПЯРОВА
з роду Луцкевічаў

На здымку: Алег Янчанка за пультам Дзяржаўнага камернага аркестра Беларусі.

Фота К.ДРОБАВА

С.ВЕТКА

Дабрачыннасць і дружба

У 2000 годзе беларускія музыканты, у тым ліку ансамбль флейтыстаў «Сірынкс», цымбаліст Міхась Лявончык, з поспехам выступілі на дабрачынных канцэртах у Германіі ў горадзе Хорцгерлінген. Такія ж канцэрты адбыліся і летась. Яны праходзілі ў рамках дабрачыннага фонду «Дамы замест Чарнобыля».

Мы ігралі для тых людзей, якія сваёй працай на будаўніцтве дамоў для ахвяр чарнобыльскай трагедыі робяць шчыры ўнёсак, дапамагаючы нашай краіне, успрымаючы яе боль як уласны.

Асабіста для мяне ў гэтай паездцы, дзе выступаць давалася ў якасці канцэртмайстра і арганіста, былі тры ярскія эмацыянальныя моманты.

Першы звязаны з нашымі гаспадарамі — Эдальтраўд і Крыстофам Шыл, якія жывуць у цудоўным гарадку Хорцгерлінген на поўдні Германіі. Гэта яны зрабілі ўсё, каб наша гастроль прайшла паспяхова і слухачы на Нямеччыне змоглі ацаніць майстэрства беларускіх музыкаў. Гэта яны так спланавалі наш вольны час, што мы атрымалі шмат цікавых уражанняў — і падчас экскурсіі на Штутгартскае радыё, і ў музеі звяноў, і на саляных капальнях, дзе ў час другой сусветнай вайны гінулі нашы суайчыннікі. У іх памяць ігралі флейтысты ансамбля «Сірынкс» (дарэчы, на глыбіні 200 метраў акустыка была лепей, чым у нашай роднай філармоніі). Надвор'е падчас нашай не такой і даўняй вандроўкі ў Германію было цудоўнае — сонейка і 26 градусаў кастрычніцкага (!) цяпла, і нашы гаспадары ў гадзіны адпачынку пасцілі нас і басейнам з крынічнай вадой, і настольным тэнісам, і кегельбанам.

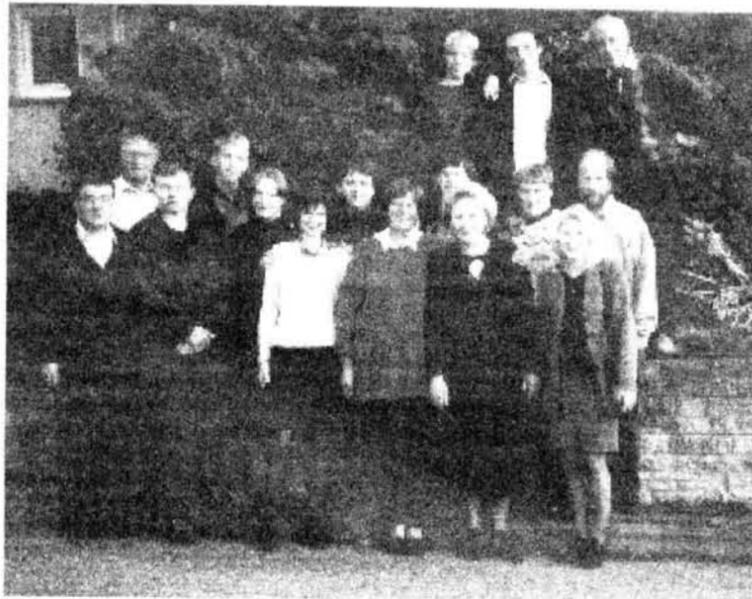
Другі хваляючы момант вандроўкі быў звязаны з маім сынам Дзмітрыем, які цяпер жыве ў Германіі. Мне было прыемна назіраць за тым, як ён свабодна па-нямецку веў нашы канцэрты. (Дый і сама паездка адбылася

не без яго актыўнага ўдзелу). Музыка музыкай, але сардэчныя словы, сказаныя пра Беларусь і яе чарнобыльскую трагедыю, моцна паспрыялі поспеху нашай дабрачыннай акцыі. Незвычайны вядучы канцэртаў данёс да слухачоў Нямеччыны тыя пачуцці, якія хвалявалі нашыя сэрцы. Ён распавёў, як жывуць нашы людзі, выказаў удзячнасць за грошы, што збіраюць немцы для беларусаў на канцэртах з нашым удзелам. Ён жа знаёміў публіку з музыкантамі. Усё гэта рабіла сустрэчы са слухачамі нашых канцэртаў шчырымі і цёлымі. Напэўна, нездарма ансамбль «Сірынкс» свой новы CD прысвяціў гасцінным гаспадарам — Эдальтраўд і Крыстофу Шыл, а тасама Міцю Мільто.

На адным з канцэртаў у кірсе пастар аб'явіў прыхаджанам, што ўсе службы на наступным тыдні будуць пачынацца з малітвы пра ахвяры Чарнобыля. Вельмі хваляюча, калі ўдалечыні ад Радзімы гучаць такія словы...

Пры канцы вандроўкі адбылася яшчэ адна незабыўная сустрэча — з нашым славытым суайчыннікам, пісьменнікам Васілём Быкавым і яго жонкай Ірынай Міхайлаўнай. За мяжой такая сустрэча набывае асаблівую значнасць. Хаця была яна кароткачасовая, але ж дастаткова паглядзець у вочы роднаму чалавеку — і не трэба шмат слоў. Усяго некалькі хвілін заставалася да адыходу экспрэса, на якім мы вярталіся дадому. Васіль Уладзіміравіч з жонкай праводзілі нас на пероне, пажадалі творчых поспехаў, перадалі прывітанне на Радзіму...

Між іншым, у апошні вечар, калі беларускія музыканты развіталіся з жыхарамі Хорцгерлінгена, спадарыня Эдальтраўд Шыл уручыла кожнаму ўдзельніку нашай канцэртнай брыгады календар на 2002 год, у якім былі адкрэслены лічбы з 16 па 25 кастрычніка. Менавіта на гэты тэрмін нямецкі сябры плануюць нашу наступную

гастроль у Нямеччыну. Значыць, кантакты працягнуцца і сёлета...

Аляксандр МІЛЬТО

На здымках: беларускія музыканты з сям'ёй Шыл; Васіль Быкаў з жонкай Ірынай Міхайлаўнай, Аляксандр і Дзмітрый Мільто.

Суфлёр

ПАДКАЗКІ—АНОНСЫ—ПАРАДЫ АД "ЛІМ"

Беларускі ўніверсітэт культуры аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасады:

ПРАФЕСАРА кафедры псіхалогіі і педагогікі;
ДАЦЭНТА ў кафедр:
 беларускай мовы і літаратуры, бібліятэказнаўства, менеджмента сацыякультурнай сферы, духовай музыкі.
СТАРШЫХ ВЫКЛАДЧЫКАЎ кафедраў:
 замежных моў, гісторыі і музеязнаўства, беларускай і сусветнай мастацкай культуры, харавога мастацтва, народна-інструментальнай творчасці, тэорыі музыкі, духовай музыкі, псіхалогіі і педагогікі, фізічнага выхавання;
ВЫКЛАДЧЫКАЎ кафедраў:
 бібліятэказнаўства, гісторыі і музеязнаўства, менеджмента сацыякультурнай сферы, народна-інструментальнай творчасці, харэаграфіі.
 Наш адрас: 220001, г. Мінск, вул. Рабкораўская, 17. Адрэс катраў.

Шырма прысвячаецца

Кінатэатр «Змена» запрашае 10 лютага ў 11 гадзін на кінапраемства, прысвечанае **110-годдзю Рыгора Раманавіча Шырмы**, стваральніка і мастацкага кіраўніка Беларускай акадэмічнай харавой капэлы, вядомага музычнага дзеяча, фалькларыста, публіцыста. Абудзецца прагляд дакументальнага тэлефільма «**Песня на ўсё жыццё!**» На сустрэчы з кінагледачамі будуць народныя пісьменнікі Беларусі **Янка Брыль і Ніл Гілевіч**, доктар навук, аўтар сцэнарыя дакументальнага тэлефільма **Арсень Ліс**, рэжысёр **Людгард Гедрэвічус**, старшыня Беларускага саюза фалькларыстаў, кандыдат навук **Васіль Ліцвінка**, прафесар філазофіі Беларускага ўніверсітэта культуры **Мікалай Каралькоў**.

Н.МАКРЫЦКАЯ,
дырэктар кінатэатра

Раман ТАРМОЛА-МІРСКІ

Пра спрэчку «хто ёсць хто»

*Самых-самых аж сотню наскроб!
 Ярац яўна з гіперабал прыкметамі...
 Дзякуй богу, што цюкнула ў лоб
 Вершаплётаў... разбавіць паэтамі.*

*Банк асоб стаў камусьці пайком.
 Бог вільнуў ад прарочасці нейкае.
 Сотня ж бліскае залатніком
 І рублём, і нават капейкаю...*

*Вартасць вартасці кожнага з нас
 Будзе мерана кожнага планкаю.*

*Пасмяецца над большасцю Час
 І замажа бяспмяцтва плямкаю.*

*На паэзіі, брат, верстаку
 Філасофскі габлюй свае вершыкі
 Покуль падкі да слова... Пакуль
 Цябе, грэшніка, любяць грэшнікі.*

*І не думай пра славы ранжыр
 З ваяўнічай штодзённа ўтрапёнасцю:
 Не дастанецца многім і жвір
 Як падзяка хоць гэтай маёмасцю.*

Павел САКОВІЧ

ПАРОДЫ

Пакаянне

А хто напісаў для жонкі
 вершычак хоць адзін?
 Жанацікам матэрыялы
 для лірыкі дзе ж узяць?
 На тайну іншыялаў
 жонкі раўніва глядзяць

Сяргей ПАНІЗНІК

*Пакуль ападаюць апошнія гронкі
 За вокнамі з мілых старэнькіх рабін,
 Спытаю ў калегі: "Ты, браце, для жонкі
 Ці склаў за жыццё, ну, хоць вершык адзін?"*

*Друкуеш, зазначу, адны прысвячэнні
 А. Б. і В. Г. і г. д. і т. п.
 Якія ж ты жонцы дасі тлумачэнні?
 Не скрыць тайну шыфраў сардэчных табе!*

*А я хоць даўно ўжо таксама жанаты,
 Інтымнымі вершамі трохі грашу,
 Ды жонка не ведае, што вінаваты,
 Бо іх не друкую, а ў сэрцы нашу!*

Пішу я вершы... А ці ўдала?

Жыццё — нібыта верш няўдалы,
 Бяда скараецца бядзе.
 Мая журба мяне спытала:
 — Ты дзе?

Вікторыя БОХАН

*Вікторыя — імя "крутое" —
 Мне нездарма рашылі даць:
 Я прэч ганю журбу з бядою,
 Не заміналі каб пісаць.*

*А верш удалы ці няўдалы —
 Навошта галаву ламаць?
 У нас жа крытыкаў навалом:
 Не буду хлеб іх адбіраць.*

*Усе рэдактары памалу
 Друкуюць вершы — толькі дай!
 Я славу першую спазнала
 І ганарараў назбірала:
 На Бохан ці — на каравай?*

ЗАСНАВАЛЬНІК

ГА "Саюз
беларускіх
пісьменнікаў"

ВЫХОДЗІЦЬ
З 1932 ГОДА

Галоўны рэдактар

Алесь ПІСЬМЯНКОЎ

РЭДАКЦЫЙНАЯ РАДА:
 Вольга БАРАБАНШЧЫКАВА
 Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
 Павел ВЕРАБ'ЁЎ,
 Алесь ГАЎРОН —
адказны сакратар,
 Мікола ГІЛЬ,
 Уладзімір МАРУК —
*намеснік галоўнага
рэдактара,*
 Алесь МАРЦІНОВІЧ,
 Яўген РАГІН,
 Людміла РУБЛЕЎСКАЯ,
 Віктар ШНІП —
*першы намеснік
галоўнага рэдактара*

**АДРАС
РЭДАКЦЫІ:**

220005, Мінск,
вул. Захарова, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

прыёмная рэдакцыі — 284-8461
 намеснікі галоўнага
рэдактара — 284-8525,
284-7985
АДДЗЕЛЫ:
 публіцыстыкі — 284-8204
 пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-7985
 літаратурнага
жыцця — 284-8462
 крытыкі
і бібліяграфіі — 284-7985
 паэзіі і прозы — 284-7985
 музыкі — 284-8153
 тэатра, кіно — 284-8153
 выяўленчага
мастацтва — 284-8462
 фота-
карэспандэнт — 284-8462
 бухгалтэрыя — 284-8462
 Тэл./факс — 284-7965

*Пры перадруку просьба
спасылання на "ЛіМ".
 Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
 Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.*

**Набор і вёрстка
кам'ютэрнага цэнтра
тыднёвіка "ЛІМ"**

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
(г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 79)

Індэкс 63856 Наклад 2601
Нумар падпісаны ў друку
7.02.2002 г. у 17.30

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ 836